



वार्षिकांक २०२०-२१



प्रविण खोडके मेमोरिअल ट्रस्ट अमरावती, द्वारा संचालित

विनायक विज्ञान महाविद्यालय

ता. नांदगाव खंडेश्वर जि. अमरावती

EXECUTIVE BODY

Pravin Khodke Memorial Trust, Amravati

1) Mrs. Sulbhatai Sanjay Khodke	President
2) Dr. Suchita Pravin Khodke	Vice –President
3) Mrs. Shilatai Vijay Mohod	Secretary
4) Mrs. Madhuritai Ravindra Kale	Treasurer
5) Prof. Sushamatai Ramesh Sontakke	Joint- Secretary
6) Prof. Ravindra S. Kale	Member
7) Mr. Prashant Vinayakrao Khodke	Member
8) Mrs. Adv. Seema Prashant Khodke	Member
9) Mr. Vijayrao Panjabrao Mohod	Member
10) Mr. Balasaheb Vasantrao Bhamodkar	Member
11) Smt. Minatai Vijayrao Khodke	Member
12) Smt. Sushila Vinayakrao Khodke	Member
13) Mr. Vishal Vijayrao Khodke	Member
14) Ms. Sanyukta Sanjay Khodke	Member
15) Mr. Yash Sanjay Khodke	Member
16) Mr. Jai Prashant Khodke	Member

VINAYAK VIDNYAN MAHAVIDYALAYA

Tq. Nandgaon Khandeshwar District Amravati

COLLEGE DEVELOPMENT COMMITTEE

1. Mrs. Sulbhatai Sanjay Khodke	- MLA, President PKMT Amravati - President
2. Dr. Alka A. Bhise Principal	- Ex-officio Secretary
3. Mr. Ravindra S. Kale	- Member PKMT Amravati Management Nominee
4. Dr. Suchita P. Khodke	- Co-ordinator IQAC - Member
5. Anant S. Wadatkar	- Head, Principal Nominee - Member
6. Dr. Pratibha S. Mahalle	- Teacher's Representative - Member
7. Dr. Yogesh S. Gawali	- Teacher's Representative - Member
8. Dr. Shyam S. Dalvi	- Teacher's Representative - Member
9. Mr. Manoj G. Kale Non	- Teaching Representative - Member
10. Mr. Mayur Jain	- Management Nominee Industry - Member
11. Dr. Anjali Deshmukh	- Management Nominee Research - Member
12. Dr. Varsha Deshmukh	- Management Nominee Services - Member
13. Secretary of Students' Council	-



आमचे श्रद्धास्थान



स्व. श्री. विनायकराव गो. खोडके



स्व. श्री. प्रविण वि. खोडके



पदवी प्रमाणपत्र वितरण समारंभ



प्राचार्य डॉ. अलका भिसे,
विनायक विज्ञान महाविद्यालय, नांदगाव खंडेश्वर



प्रमुख अतिथी डॉ. श्रीकांत पाटील
संचालक - आजिवन अध्ययन आणि विस्तार सेवा विभाग
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती



डॉ. राजेश श. जयपूरकर
एम.एस्सी. (टेक), पीएच.डी.
प्र-कुलगुरु



संत गाडगे बाबा
अमरावती विद्यापीठ
अमरावती - ४४४ ६०२
(महाराष्ट्र)

नॅक 'अ' श्रेणी मानांकन प्राप्त



क्रमांक : संगबाअवि/पीव्हीसी/१९२/२०२१
दिनांक : २१/०८/२१

शुभेच्छा संदेश

दरवर्षीप्रमाणे यावर्षीही विनायक विज्ञान महाविद्यालय, नांदगांव खंडेश्वर येथील वार्षिकांक 'ज्ञानदीप' २०२०-२०२१ प्रकाशित होत आहे. या महाविद्यालयातील वार्षिकांकात विद्यार्थ्यांच्या प्रतिभेतून साकारलेले साहित्य समाविष्ट आहे. या साहित्यातून निश्चितपणे नव्या जाणिवा, नवे विचार नवा संदेश समाजापर्यंत पोहचविण्याचे कार्य होईल अशी आशा आहे.

'ज्ञानदीप' वार्षिकांक २०२०-२०२१ करिता मनःपूर्वक हार्दिक शुभेच्छा

१५८

(डॉ. राजेश श. जयपूरकर)

प्र-कुलगुरु,
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ,
अमरावती.

दुरध्वनी क्र. कार्यालय-०७२१-२५५१९३१ निवास-०७२१-२६७२७०२ फॅक्स क्र. ०७२१-२६६२९३५

Website : www.sgbau.ac.in E-mail : provc@sgbau.ac.in

महाविद्यालयीन उपक्रम

माझी वसुंधरा हरीत स्वाक्षरी अभियान



माझी वसुंधरा हरीत स्वाक्षरी अभियानात आपले मत व्यक्त करतांना
मा. मिनाक्षी यादव (मुख्य कार्यपालन अधिकारी नगर पंचायत, नांदगांव खंडेश्वर.)



शुभेच्छा संदेश



सौ. सुलभाताई संजय खोडके

आमदार, अमरावती विधान सभा

अध्यक्ष

प्रविण खोडके मेमोरिअल ट्रस्ट अमरावती

नांदगाव खंडेश्वर येथील विद्यार्थ्यांना वाणिज्य व विज्ञान शाखेमध्ये शिक्षण घेता यावे, या उद्देशाने सन २००७ साली विनायक विज्ञान महाविद्यालयाची स्थापना करण्यात आली. अल्पावधीमध्ये विनायक विज्ञान महाविद्यालय हे ग्रामीण परिसरातील एक महत्त्वपूर्ण शैक्षणिक संस्था म्हणून नावारूपास आलेली आहे. नांदगाव खंडेश्वर सारख्या ग्रामीण भागात नाविन्यपूर्ण उपक्रमाद्वारे येथे विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विशेष प्रयत्न केले जातात, याचा मला सार्थ अभिमान आहे.

महाविद्यालयीन जीवनाला सुरुवात केल्यानंतर विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास वृद्धिंगत होत जातो. नव्या संकल्पना, नव्या विचारांनी त्यांचे विचारविश्व विस्तारते. ते त्यांना मिळणाऱ्या विविध प्रकारच्या उपक्रमातील सहभागातून. अशाच प्रकारचा एक उपक्रम म्हणजे महाविद्यालयाचा वार्षिकांक ! 'ज्ञानदीप' २०२१ या वार्षिकांकाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना अभिव्यक्त होण्याची संधी आपल्या महाविद्यालयाला या ठिकाणी दिलेली आहे. यामागे प्राचार्य, प्राध्यापक वर्ग, संपादक मंडळ, कर्मचारी यांचे परिश्रम आहेत.

विद्यार्थ्यांनी 'ज्ञानदीप' २०२१ च्या माध्यमातून आपले विचार व्यक्त करतांना जी प्रगल्भता दाखविली आहे, त्याचे प्रतिबिंब या अंकातील पानापानातून प्रत्ययास येते. काव्य किती मोठे आहे या पेक्षा त्यातील भावना, विचार काय आहेत हे महत्त्वाचे असते. हि गोष्ट प्रस्तुत अंकातून प्रत्ययास आली. महाविद्यालयाच्या उत्तरोत्तर वाटचालीत अशाचप्रकारे विद्यार्थी हिताच्या उपक्रमांचे आयोजन होत राहो हिच अपेक्षा.

“ज्ञानदीप” वार्षिकांकाच्या प्रकाशना निमित्त

माझ्या सर्वांना हार्दिक शुभेच्छा !

सौ. सुलभा संजय खोडके

ज्ञानपथ : एक सामाजिक उपक्रम



From the PRINCIPAL'S DESK



Dr. Alka Bhise
Principal

Vinayak Vidnyan Mahavidyalya is an only degree college at Nandgaon Khandeshwar Tahasil of Amravati District providing education in Science and Commerce Streams at undergraduate level.

It is a great pleasure for me to release the college magazine of our college “Dnyandeep” 2021. The magazine has provided the students a proper platform to express themselves through various forms of writing. Though they come from rural areas they have tried well.

2020-2021 will never be forgotten in human history because; it has created very extraordinary conditions in our life due to the outbreak of Pandemic caused by the Novel Coronavirus. Since March 2020, the normal life was ceased. Now by July 2021 it is slowly getting normal. The lockdown period made us stay inside our houses. All the traditional setup of Teaching – Learning is being replaced by digitised pedagogical platforms. The teachers and the students have to upgrade and prepare themselves according to the need of the time. Amidst this turbulence we all have to keep striving to reach our goals for the betterment of the society through Education.

We are proud that the honourable Smt. Sulbhatai Khodke, President of Pravin Khodke Memorial Trust, Amravati and MLA of Amravati Constituency is a great source of inspiration for us. Her constant support keeps us on the path of progress. We are very much indebted to her and all the members, for their constant support, guidance and inspiration.

I congratulate the entire team who took efforts to make this issue very interesting and attractive. I also congratulate the students for using this platform.

Dr. Alka Bhise

Principal

Vinayak Vidnyan Mahavidyalya

संपादक मंडळ



डॉ. कविता काकडे
सह संपादक



प्रा. राजीव तायडे
संपादक



प्रा. अजय अंभोरे
सह संपादक



डॉ. विनोद शरेकर
सह संपादक



प्रा. रुपेश फुके
सह संपादक



डॉ. प्रफुल्ल तायडे
सह संपादक



डॉ. स्वज्जिल तीनखेडे
सह संपादक



संपादकीय

“ नाचू विद्येचिया रंगी ज्ञानदीप लावू जगी ”



दिव्याने दिवा पेटविणाऱ्या आपल्या संस्कृतीला मानाचा मुजरा. ज्ञानदीप हा वार्षिकांक आपणासमोर आणताना मला मनस्वी फार आनंद होतोय. शब्दांना शब्द जोडून, भावनांना वाट मोकळी करून, हृदयाच्या कप्प्यात साठवलेल्या गोष्टी शब्दात मांडून, आमच्या विद्यार्थ्यांनी व प्राध्यापकांनी त्यांच्या जवळ असलेल्या लेखन प्रतिभेला आपणासमोर सादर केले आहे. असं म्हणतात, 'वाङ्मय म्हणजे मनुष्याच्या जीवनाचे प्रतिबिंब'. प्रत्येकाचे आयुष्य वेगळे, अनुभव वेगळे, विचार करण्याची पद्धत वेगळी, भावना व्यक्त करण्याची सुद्धा तऱ्हा वेगळी. या सगळ्या गोष्टींचा संगम या ठिकाणी होतो, त्या ठिकाणी ज्ञानदीप उजळून निघतो. तसे आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थी म्हणजे लाजाळूचे झाड. बोलायला, लिहायला किंवा काही करायला लावलं की, त्यांचं मन धजावत नाही. एक अनोळखी वाट चालायला जसा वाटसरू हो - नाही करतो, अगदी त्याचप्रमाणे आमचे विद्यार्थी सुद्धा व्यक्त व्हायला मागेपुढे बघत होते. पण प्राध्यापकांच्या प्रेरणेमुळे त्यांनी आपल्या भावना व्यक्त करण्याचा प्रयत्न केला. आणि त्यांना स्वतःची एक नवी ओळख पटली. लेखणीतून सुद्धा व्यक्त होता येतं ही कल्पना त्यांना आता आवडलेली असावी.

'ज्ञानदीप' हा वार्षिकांकास आमच्या प्राचार्य डॉ. अलका भिसे यांच्या कल्पनेतून व आमच्या आय. क्यू. ए. सी. समन्वयक डॉ. सुचिता खोडके यांच्या मार्गदर्शनातून उदयास आलेला आहे. प्रविण खोडके मेमोरियल ट्रस्ट च्या अध्यक्ष व अमरावती विधानसभा मतदार संघाच्या आमदार माननीय सौ. सुलभाताई संजय खोडके यांच्या शुभेच्छा आमच्या वार्षिकांकास लाभल्या. तसेच संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावतीचे प्र. कुलगुरू डॉ. राजेश जयपुरकर सर यांचे सुद्धा शुभेच्छा पत्र आम्हाला लाभले, आणि आमच्या 'ज्ञानदीप' या वार्षिकांकास एक नवी झळाळी मिळाली. विविध अशा विषयांवर विद्यार्थी व प्राध्यापकांनी आपली मते व्यक्त केली आणि संपादक मंडळावर एक मोठी जबाबदारी आली. आणि मला सांगताना फार आनंद होतो की, ही जबाबदारी संपादक मंडळाने यशस्वीरित्या पार पाडली. वाचन आणि लेखन संस्कृतीला जपण्याचा एक छोटा प्रयत्न 'ज्ञानदीप' या वार्षिक अंकाच्या माध्यमातून आम्ही करतो आहोत. या ज्ञानदीपच्या दिव्यापासून असंख्य दिवे उजळून निघावेत ही ईश्वरचरणी प्रार्थना.

प्रा. राजीव नायडे
संपादक





अनुक्रमणिका

मराठी विभाग

१)	नांदगाव खंडेश्वरचे यादवकालीन देवालय	डॉ. अनंत वडतकर	०१
२)	डॉ.पंजाबराव देशमुख : चरित्र आणि कार्य	आदित्य हाडके	०३
३)	यशस्वी जीवनाचा मूलमंत्र " शिक्षण "	प्रतिक्षा इंगोले	०५
४)	जीवनाच्या सगळ्याच आघाड्यावर लढते ती स्त्री!	प्रतिक्षा शिंदे	०७
५)	मानवाचे पाऊल नि वाळवंटाची चाहूल	प्रा. रूपेश फुके	०८
६)	आयुष्य फार सुंदर आहे	कु. साक्षी चोरे	०९
७)	लक्षात नसलेला बाप	कु. मयुरी महल्ले	१०
८)	कृषिप्रधान देशातील शेतकरी	आदर्श दांडगे	११
९)	विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासात राष्ट्रीय सेवा योजनेचे योगदान	अनिकेत खडसे	१२
१०)	कोरोना आणि बदललेले जनजीवन	सानिका दारवटकर	१३
११)	शेतकऱ्यांच्या व्यथा वेदना	अर्पित बेलसरे	१४
१२)	ग्रामीण भागात ग्रंथालयाची भूमिका	डॉ. नितेश व्हि. चोरे	१५
१३)	पहाट	कु. रोजिना रहेमान शेख	१८
१४)	कोरोना आणि आम्ही	कु. पुनम रमेश मांडवधरे	१८
१५)	शेतकऱ्या ची व्यथा	परिवर्तन तायडे	१९
१६)	शाळा	कु. पुजा सवटे	१९
१७)	बाप	कु. प्रतिक्षा शिंदे	२०
१८)	क्षण	दिप चौधरी	२०
१९)	कॉलेजची आठवण	निखील मुगल	२१
२०)	लोक पाहिजे	कु. नंदिनी कणसे	२१
२१)	आई	कु. शिवानी गायधने	२२
२२)	बाबा	कु. प्रतिक्षा शिंदे	२२
२३)	कर्माची फळं	कु. प्रतिक्षा शिंदे	२३
२४)	खूप काही...	कु. बिंदीया ढोरे	२३
२५)	प्रयत्न.....	कु. जयश्री तनकर	२४
२६)	जीवन	कु. आरती पारधी	२४
२७)	स्त्री महान शक्ती	कु. प्राजक्ता दळवी	२५
२८)	कोरोनाचे दिवस	शुभम सानप	२६



**हिंदी विभाग**

१) जिंदगी	कु. निकीता गोरडे	२७
२) माँ - बाप को भूलो नहीं	श्रीकांत पोफळे	२७
३) नया साल	कु. पूनम मांडवधरे	२८
४) दौड़ के करना क्या है ?	कु. रतुजा कणसे	२८
५) जीवन नहीं मरा करता है	कु. अर्पिता भोयर	२९
६) जय हिन्द बोली	कु. मेहेर तायडे	२९
७) बरस ! हुआ अब	अर्पित बेलसरे	३०
८) समय की कीमत	कु. साक्षी चोरे	३१
९) नयी सोच	कु. अदिबा खान	३१
१०) बेटी	डॉ. विनोद शेरेकर	३२
११) नजम	कु. अदिबा खान	३२
१२) सुनहरी चिडिया	कु. रोजिना रहमान शेख	३३
१३) महाराणा प्रताप	ऋषिकेश तिमाने	३३
१४) फिर सवेरा होगा!!	अंकित गडलिंग	३४
१५) पतझड़	श्रीकांत पोफळे	३४
१६) ये लाल रंग...	डॉ. गर्जेन्द्रसिंह पचलोरे	३५
१७) मुन्शी प्रेमचंद्र	लोकेश मारोटकर	३८
१८) मेहनत के फल का महत्व	डॉ. दशरथ काळे	३९

English Section

1) A True Friend	Ku. Punam Laybar	41
2) Be What You Are	Ku. Ritu Choudhry	41
3) Cricket : It's not a Game, It's a Religion	Pritam Giratkar	42
4) Education Makes Us Wise	Chiranjivi Burghate	42
5) Examination	Shubham Sanap	43
6) Examinophobia	Tabssum Shaha	43
7) Humanity in Corona	Gaurav Mohod	44
8) Opportunity	Hrishikesh Timane	45
9) Someone	Prof. Ajay Ambhore	45
10) Pandemic Yoga : Asanas & Breathing Exercises	Dr. Shyam Dalvi	46





11)	Success	Arpit Belsare	47
12)	Theatre of the Absurd:	Prof. Rajiv Tayde	48
13)	Unheard Scientist Behind Nobel for DNA	Pawan Khandare	49
14)	Value of Time	Adeba Saman Anees Khan	49
15)	What is Ambition?	Ku. Arpita Bhoyar	50

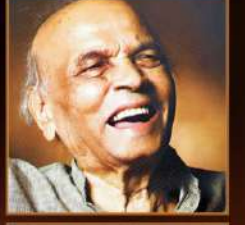
उर्दू विभाग

01)	حالات نہی... خیالات بدلو... کامیاب ہو جائونگے	Ku. Adiba Khan	51
02)	ناظم	Mr. Anas Makwani	54

Departmental Reports

1)	Department of Botany	Dr. Suchita Khodke	55
2)	Department of Zoology	Dr. Pratibha Mahalle	58
3)	Department of Chemistry	Mr. Nilesh Padole	60
4)	Department of Physics	Dr. Anant Wadatkar	62
5)	Department of Mathematics	Dr. Priti Deshmukh	64
6)	Department of Computer Science	Miss. Ashwini Ambadkar	65
7)	Department of English	Mr. Rajiv Tayde	66
8)	Department of Marathi	Mr. Rupesh Fuke	67
9)	Department of Physical Education	Dr. Shyam Dalvi	69
10)	Library Department	Dr. Nitesh Chore	70
11)	Department of Commerce	Dr. Prafullkumar Tayde	71
12)	National Service Scheme	Mr. Nishant Jaiswal	72
13)	Green Army Club	Dr., Gajendrasingh Pachlore	74
14)	Alumni Meet	Dr. Prafullkumar Tayde	76
15)	Women Cell	Dr. Suchita Khodke	77
16)	National Cadet Corps (NCC)	Dr. Prashant Kharat	78
17)	Coronachya Vyatha		80





असोत बोली कितीक सुंदर
परि श्रेष्ठची मज माय मराठी
अभंग उज्ज्वल ही मम बोली
देह जळो हा तिचियासाठी.... !

मराठी विभाग



TREE PLANTATION AT COLLEGE CAMPUS

महाविद्यालयाच्या प्राचार्य, प्राध्यापक वृंद,
एन.सी.सी. व एन.एस.एस. चे विद्यार्थी महाविद्यालयाच्या
परिसरात वृक्षारोपण करतांना.





नांदगाव खंडेश्वरचे यादवकालीन देवालय

अमरावती ते यवतमाळ मार्गावर, अमरावतीहून ३५ किमी अंतरावर नांदगाव खंडेश्वर या गावी खंडेश्वराचे एक प्राचीन व वैशिष्टपूर्ण असे देवालय असून ह्या देवालयाचे बांधकाम साधारणता ८०० वर्षापूर्वी म्हणजेच तेराव्या शतकात झालेले आहे. येथे उपलब्ध असलेल्या एका शिलेलाखावरून या मंदिराचा निर्मिती काळ शके ११७७ आनंद संवत्सरी म्हणजेच ई.स. १२५५ असा असून मंदिर देवगिरीच्या यादव कुळातील राजा कृष्णदेवराय यांच्या काळात त्यांचा प्रधान व कुशल रथापत्यज्ञ हेमाद्रीपंत यांच्या देखरेखीत बांधल्या गेले असावे असे मानल्या जाते. कौडन्यमुनीचे शिष्य श्री. खंडेश्वर यांनी या ठिकाणी शिवलिंगाची स्थापना करून तेथे साधना केली म्हणून या शिवाचे खंडेश्वर असे नाव प्रचलित झाले.



मंदिराचे बांधकाम काळ्या

पाषाणात केलेले असून मंदिर दक्षिणमुखी आहे. येथील तीन मंदिराच्या समूहापैकी मुख्य मंदिर हे शिव मंदिर असून ते पूर्व दिशेस असून त्याचे शिखर सर्वात उंच असे आहे. इतर मंदिरांची शिखरे जरा कमी उंच असून ती मात्र विटांनी बांधलेली आहेत. मंदिराचा जोता मोठाल्या कातीव दगडावर तान्याच्या आकारात उभारलेला असून त्यावर आडव्या शिळा रचून जोता मजबूत झालेला आहे. येथील विटा पाण्यावर तरंगतात असे येथील लोक सांगतात. मंदिराच्या बाह्यअंगावर कोरीव काम व कोरीव शिल्पांमुळे मंदिर अधिकच आकर्षक वाटते. मंदिराच्या बाह्यांगावर देवकोष्ठ असून त्यामध्ये वेगवेगळ्या देवीदेवतांच्या सुबक रेखीव मुर्त्या आहेत, सुमारे १०० फुट उंचीचे शिखर वरपर्यंत गोपुरांनी सजविलेले असून शिखराचा काही भाग कुठल्याही मूर्ती विना सपाट आहे, बहुदा शिखराचा तो भाग कोसळल्यामुळे पुनर्बांधणी केलेला असावा असे वाटते. इतर दोन

गायक, नर्तक, गणेश, देवदेवता, स्त्रियांची विविध मुद्रा, तसेच प्राण्यांमध्ये वराह, हत्ती, व्याल, माकडांच्या विविध तऱ्हा, मर्कट लीला, दोन पायावर उभे असलेले वृषभाचे रूप ई. शिल्प कोरलेली आहेत, या भागातील शिल्पांमुळे हे मंदिर सुशोभित झालेले आहे.

या मंदिराच्या जोत्याच्या थराच्या वर दोन कातीव दगडाच्या मध्ये लोखंडी कांब अडकलेली दिसते. यास शिवजीकी चाबी म्हटल्या जाते, त्याची पूजा सुद्धा केली जाते, गेल्या अनेक वर्षात ती गंजून झीज झाल्यामुळे बरीच लहान झाल्याचे जुनी मंडळी सांगतात. ही चाबी जर या दगडातून निघाली तर मंदिर कोसळून जाईल असा सुद्धा येथे समज आहे. ही लोखंडी कांब कदाचित वीज पडून मंदिराचे नुकसान होऊ नये म्हणून वीजरोधक म्हणून बसविण्यात आलेली धातू पट्टी असावी किंवा मंदिर निर्मितीच्या काळात वापरण्यात

आलेले एखादे अवजार असावे जे चुकीने दोन दगडात अडकून राहिले असावे. मंदिरावर एक प्राचीन शिलालेख सुद्धा आहे.

मंदिरात प्रवेश केला की, मध्ये सभामंडप असून यातून डाव्या, उजव्या आणि समोरील बाजूस तीन वेगवेगळी मंदिरे आहेत. मंदिरास तीन गाभारे असून मुख्य गाभारा पूर्व दिशेस आहे. पूर्वेकडील गाभान्याच्या दर्शनी भागावर रेखीव असे शिल्पकाम केलेले असून तो प्राचीन शिल्पकलेचा उत्कृष्ट असा नमुना आहे. यामध्ये शिवलिंग असून शिवलिंगा समोरच दगडात कोरलेले नंदी बसलेला आहे. या समोरच्या पश्चिमेकडील गाभान्यात नृसिंहाची मोठी मूर्ती आहे, या गाभान्यात हिरण्यकश्यपूचा वध, व बाजूला भक्त प्रल्हाद व त्याची आई असे लक्षावेधक शिल्प आहे. तिसऱ्या गाभान्यात शंकर पार्वती यांची मूर्ती आहेत. या तिन्ही गाभान्याला जोडणारा एक मुख्य गाभारा प्रशस्त असून यामध्ये असलेल्या दगडी स्तंभावर विविध शिल्पे





कोरलेली आहेत.

या मुख्य मंदिरासमोरच अष्टभुजादेवीचे मंदिर असून पूर्वेकडे सुमारे ५० फुट उंची अशी दीपमाळ उभी आहे. त्यास वर जाण्यासाठी आतून गोलाकार पायऱ्या आहेत. या मंदिराच्या समोरील भागावर १९५९ साली वीज पडल्यामुळे सभामंडपचा काही भाग कोसळला होता, परंतु तो नंतर दुरुस्त करण्यात आला.

या मंदिराभोवताल मजबूत असा दगडी परकोट बांधलेला असून हा टेकडीचा संपूर्ण परिसर जवळपास बारा एकर एवढा आहे. या

ठिकाणी अलीकडेच एक भक्त निवास सुद्धा उभारण्यात आले असून येथे महाशिवरात्रीला भाविकांची मोठी गर्दी असते. ही संपूर्ण टेकडीवर गेल्या काही वर्षांत केल्या गेलेल्या वृक्षारोपण मुळे आज ही टेकडी हिरवीगार झाली असल्यामुळे रमणीय वाटते. या मंदिराप्रमाणेच अमरावती जिल्ह्यात दुसरे एक मंदिर आहे, ते म्हणजे बडनेरा जवळील कोंडेश्वरचे मंदिर. या दोन्ही ठिकाणी महाशिवरात्रीला भाविकांची दर्शनासाठी मोठी गर्दी होत असते.

डॉ. अनंत वडतकर

भौतिकशास्त्र विभाग प्रमुख





डॉ.पंजाबराव देशमुख यांचे : चरित्र आणि कार्य -

बहुजनांच्या शिक्षणाचे शिल्पकार आणि कृषिक्रांतीचे अग्रदूत भाऊसाहेब डॉ. पंजाबराव देशमुख यांचे चरित्र आणि कार्य हिमलयापेक्षा उत्तुंग आहे. हे नव्याने सांगण्याची गरज नाही. देशातील शेतकरी आणि महाराष्ट्रातील शिक्षणाची अवस्था भाऊसाहेबांनी अनुभवली होती. चिखलात पाय आणि पायात काटा, अशाच वाटा ग्रामीण विद्यार्थ्यांच्या वाट्याला असतात या वास्तवाचे भान असलेल्या भाऊसाहेबांचा जन्म २७ डिसेंबर १८९८ रोजी अमरावती जिल्ह्यातील 'पापड' या गावी झाला.शेतकरी कुटुंबात जन्मास आलेल्या पंजाबरावांच्या आईचे नाव राधाबाई आणि वडील शामरावबापू असे होते. इयत्ता ३ री पर्यंतचे शिक्षण पापड या गावीच झाले. गावात ४ था वर्ग नसल्याने एक वर्ष पुन्हा तिसऱ्या वर्गातच शिक्षण घ्यावे लागले. पुढे भाऊसाहेबांचे आजोळ सोनेगावच्या जवळच असलेल्या चांदूर रेल्वेच्या प्राथमिक शाळेत चौथा वर्ग पूर्ण केला. माध्यमिक शिक्षण (कारंजा) लाड येथे, तर मॅट्रिक चे शिक्षण अमरावतीच्या हिंदू हायरस्कूल मधून पूर्ण केले



पुण्याच्या फर्ग्युसन कॉलेज मधून इंटरमिडीएटचे शिक्षण घेऊन उच्च शिक्षणासाठी भाऊसाहेब इंग्लंड ला गेले.तेथे त्यांनी 'वेद वाङ्मयातील धर्माचा उद्गम आणि विकास '(१९२०) मध्ये ऑक्सफोर्ड विद्यापीठाच्या डॉक्टरेट (पी.एच.डी.) ही पदवी संपादन केली..प्रतिकूल परिस्थितीशी सामना करत इच्छाशक्ती आणि आत्मविश्वासाच्या बळावर प्रकांडपांडित्य संपादन करणारे भाऊसाहेब कधीच पोथीनिष्ठ नव्हते, तर ते होते कृतीनिष्ठ. बहुजनांचे दुःख दूर करणारे डॉक्टर व अन्याय दूर करण्यासाठी झगडणारे ते बॅरिस्टर होते.

भाऊसाहेबांचे शैक्षणिक व सामाजिक कार्य-

महाराष्ट्राच्या शिक्षणाचे शिल्पकार दोन भाऊ-त्यात भाऊसाहेब पंजाबराव देशमुख व कर्मवीर भाऊराव पाटील हे आहेत. देशातील सर्वात मोठ्या श्री शिवाजी शिक्षण संस्थेची स्थापना भाऊसाहेबांनी १९३१ मध्ये अमरावती येथे केली.वानंतर विदर्भाचा "

शैक्षणिक विकास भारतीय शेती, शेतकरी आणि बहुजन उद्धाराची चळवळ हे भाऊसाहेबांच्या जीवनाचे ध्येय ठरले. बहुजनांच्या शिक्षणातील अडचण ही प्रतिगाम्यांची मनुवादी विचारधारा आहे. ही मनुवादी विचारधारा नेस्तनाभूत करण्यासाठी अखंड प्रयत्न केले. शोषितांचे उद्धारकर्ते आणि कृषकांचे कैवारी असलेल्या भाऊसाहेबांनी 'जगातील शेतकऱ्यांनो संघटीत व्हा हा !' मंत्र दिला. देशाचे कृषिमंत्री असताना १९५९ ला शेतकऱ्यांसाठी " जागतिक कृषि प्रदर्शनाचे आयोजन केले. तसेच जपानी भातशेतीचा त्यांचा प्रयोग उल्लेखनीय आहे. ते कृषि विद्यापीठाच्या कल्पनेचे जनक आहेत शिक्षण, शेती, सहकार, अस्पृश्योद्धार, जातीभेद निर्मूलन, धर्म इ. विविध क्षेत्रात त्यांनी अवाढव्य कार्य केले.

ग्रामीण समाज पोथीनिष्ठ आणि परंपरानिष्ठ असल्याने त्यांच्यात अज्ञान, अंधश्रद्धा, दैववाद, अवैज्ञानिकता, देवभोळेपणा खच्चून भरल्यामुळेच हा समाज शिक्षणापासून वंचित राहिला हे त्यांना ठाऊक होते.तसेच ब्राम्हणी वर्णवर्चस्ववाद हा ग्रामीण बहुजन समाजाला पद्धतशीरपणे शिक्षणापासून दूर ठेवण्यासाठीचा प्रयत्न होता.खऱ्या अर्थाने भारतातील बहुजन समाज हा गुलामगिरीच्या श्रृंखलांनी जखडलेला होता. आणि १०% सेटजी, भटजी, लादजी हा वर्ग सरकारी नोकऱ्या, उच्चपदे, सोयी, सवलतीचा लाभ घेत होता. जुलै १९२६ नंतर भारतात परत आल्यावर चातुर्वर्णप्रणीत जातीव्यवस्था, अस्पृश्यता, अज्ञान, दारिद्र्य, पारतंत्र्य यासाठी स्वतःला पूर्णतः वाहून घेतले.१९२७ सालच्या मोर्शाच्या हिंदुसभेच्या अधिवेशनाचा डॉ.पंजाबराव देशमुखांनी ताबा घेतला व आपल्या ओजरवी भाषणातून संबंध श्रोतावर्ग काबीज केला. चातुर्वर्ण, अस्पृश्यता, जातीभेद याचा निषेध ठराव वामनराव घोरपडे यांनी मांडला व भाऊसाहेब याला अनुमोदन देताना म्हणाले, 'आमची गुलामगिरी' नष्ट करण्याकरिता अस्पृश्यता निवारण्यासारख्या सुधारण्याच्या चिठ्ठ्या हिंदू धर्माला जोडून आम्ही त्याची भोके





बुजविण्याचा प्रयत्न करीत आहोत. चातुर्वर्ण व्यवस्थेचा रांजन दुरुस्त झाला नाही तर तो रांजनच फोडून टाकण्यास आम्ही मागे पुढे पाहणार नाही.' हे भाऊसाहेबांचे उर्वरित कार्य शिवश्री. पुरुषोत्तम खेडेकर, डॉ. आ. ह. साळुंके, इतिहासाचार्य मा. म. देशमुखांसारख्या कोट्यावधी बहुजन बांधवांनी १२ जानेवारी २००५ रोजी मातृतीर्थ सिंधखेडराजा येथे शिवधर्माचे प्रगटन करून केले आहे. आता चातुर्वर्ण व्यवस्थेचा रांजन फुटल्यामुळे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना अभिप्रेत असलेली स्वातंत्र्य, समता, न्याय, बंधुता अशी लोकशाही या देशात अस्तित्वात येईल.

डॉ. पंजाबराव देशमुखांच्या बहुजन उद्धाराच्या कार्यावर चिडलेल्या मनुवाद्यांनी त्यांच्या खुनाचाही प्रयत्न केला. पण भाऊसाहेब डगमगले नाहीत, पुढे त्यांनी २६ नोव्हेंबर १९२७ रोजी सोनार कुटुंबात जन्मलेल्या कु.विमल वैद्य या युवतीशी आंतरजातीय

विवाह करून मराठा-सुवर्णकार नातेसंबंध जुळवून आणले. त्यांनी १९३० मध्ये असृश्य पित्त केला. तसेच हिंदू देवस्थान संपत्ती बिल १९३२ मध्ये आणले. भाऊसाहेबांनी डॉ. बाबासाहेबांसोबत १९२७ मध्ये अमरावती येथील अंबादेवी मंदिर प्रवेशासाठी सत्याग्रह केला. मंदिर प्रवेशामागे ईश्वर भक्तीचा त्यांचा उद्देश नव्हता. भाऊसाहेबांचा देवावर विश्वासच नव्हता. ते म्हणत, मूर्तीत देव असेल तर मूर्तीत देव घडविणारा कारागीर हा देवाचा बापच ठरेल.

खरोखरच आजही डॉ. भाऊसाहेबांचे कार्य शिक्षणक्षेत्रात काम करणाऱ्या शिक्षक, संस्थाचालक, शिक्षणतज्ञांना तसेच बहुजन समाजाला प्रेरणादायी आहे. अश्या या महामानवाच्या नावाने व त्यांच्याच कार्यप्रणालीवर चालणारी डॉ.पंजाबराव देशमुख राष्ट्रीय शिक्षक परिषद ही विद्यार्थी, शिक्षक व समाजहितासाठी कार्य करत असते.

आदित्य हाडके

बी.कॉम भाग २





यशस्वी जीवनाचा मूलमंत्र “ शिक्षण ”

मानवी जीवनाचा सर्वांगीण विकास हा त्याच्या शिक्षणावरच अवलंबून असतो. तो जितका शिक्षणामध्ये ज्ञान अर्जित करतो तो तितकाच यशाच्या शिखरावर जाऊन बसतो. शिक्षणाची दिशा ही माणसाच्या संपुर्ण विकासासाठी आणि त्याच्या मुलभूत अधिकारांसाठी महत्वाची असते. देशाला आर्थिक महासत्ता आणि प्रभावी राष्ट्र बनवण्यात युवक महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावू शकतात त्यामुळेच विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास करणाऱ्या शालेय शिक्षणाची आता देशाला गरज आहे .

विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाचा आणि व्यक्तिमत्त्वाचा पाया शाळेतच रचला जातो. शाळेत मिळालेल्या शिक्षणाच्या आणि संस्कार, मुल्यांच्या आधारावरच पुढील शिक्षणातील यश अवलंबून असते.

शाळेत मिळणाऱ्या शिक्षणावरच देशाचे भवितव्य अवलंबून असल्याने शालेय शिक्षणाचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे तुमच्यातील जे काही सर्वोत्तम आहे ते प्रकट करणे म्हणजे खरे शिक्षण. मानवतेच्या पुस्तकापेक्षा जास्त चांगले पुस्तक कोठे असू शकते? असे महात्मा गांधी म्हणाले होते खरी समस्या ही आहे की वास्तविक 'शिक्षण' म्हणजे काय? लोकांना ह्याची कल्पना नाही. एखाद्या

जमिनीचे किंवा एखाद्या वस्तुचे मोल मोजावे स्टॉक एक्सचेंज बाजारातील आपल्या शेअरचे मूल्यांकन करतो, तसे आपण शिक्षणाचे मूल्यांकन करतो. जे शिकल्यामुळे विद्यार्थी जास्तीत जास्त पैसे कमवू शकतील असेच शिक्षण मुलांना द्यावे असे आपल्याला वाटते. मात्र शिकलेल्यांच्या चरित्राचा विकास घडविण्याकडे आपण फारच थोडे लक्ष देतो.

शिक्षण म्हणजे काही पुस्तके वाचली, परीक्षा दिली व उत्तीर्ण झालो असे नव्हे. शिक्षण म्हणजे माणसाच्या जन्मापासून मरणापर्यंत चाललेली शिकायची प्रक्रिया आहे एकविसाव्या शतकातही

आपल्याला कायद्याचा बडगा उगारून शिक्षणाचे महत्त्व सांगावे लागते, शिक्षणाचे खरे महत्त्व समाजात रुजलेच नाही. त्यासाठी आपला समाजच कारणीभूत आहे. आपण केवळ आपल्या प्राथमिक गरजा व उपलब्ध साधन सामग्रीपर्यंत पोहचलो आहे. देशाची प्रगती, विकास व येणारी संधी याकडे आपले दुर्लक्ष होत आहे. विद्यार्थ्यांना गुणवत्तानुरूप शिक्षण दिले गेलेच पाहिजे. आपल्या प्रजासत्ताकाच्या राज्य घटनेला बहात्तर वर्षे होत आली तरीही, शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण, समान सामाजिक न्याय, समान संधी आणि समान नागरी कायदा ही मार्गदर्शक तत्त्वे घटनेच्या पुरतकातच राहिली आहेत. संपूर्ण देश साक्षर व्हावा, सर्वांना हव्या त्या शिक्षणाची समान संधी मिळावी यासाठीचे प्रयत्न अपुरे पडले आहेत आर्थिक विकासात शिक्षणास अत्यंत



महत्त्वाचे स्थान आहे. निरनिराळे विकास कार्यक्रम राबविण्यासाठी आवश्यक असणारे प्रशिक्षित मनुष्यबळ वाढवून मानवी भांडवल निर्माण करण्याचे शिक्षण हे मुख्य साधन आहे. देशाच्या सामाजिक व आर्थिक विकासातील शिक्षणाची महत्त्वाची भूमिका लक्षात घेऊन शिक्षण विषयक कार्यक्रम राबविले जातात. शिक्षणाचे महत्त्व लक्षात घेऊनच राज्य शासन सर्वसाधारण शिक्षणावर मोठा खर्च करतो.

सहा ते चौदा वर्षे वयोगटातील प्रत्येक मुलाला शिक्षण मिळणे, हा त्याचा हक्क आहे. त्याला शाळेत पाठवणे हे पालकांचे कर्तव्य आहे. त्यात कसूर झाल्यास कायद्याने शिक्षा होण्याचे प्रावधान आहे. शाळांवरही अशा प्रकारचे निर्बंध घालण्याची तरतूद विधेयकात आहे. संविधानात मार्गदर्शक तत्त्वांच्या स्वरूपात राज्यसंस्थेचे कर्तव्य म्हणून सर्वांना शिक्षणाची तरतूद होती, पण स्वातंत्र्यानंतर अर्धशतक उलटूनही प्राथमिक शिक्षणापासून वंचित असलेल्या मुलांची संख्या खूप मोठी आहे. म्हणूनच शिक्षण हा प्रत्येक नागरिकाचा हक्क आहे आणि त्यासाठी सक्तीचे व निःशुल्क शिक्षण चौदा वर्षे वापर्यंत प्रत्येक





भारतीयाला मिळण्यासाठी कायदा करणे आवश्यक ठरले. अर्थात केवळ कायदा करून निरक्षरतेची समस्या चुटकीसरशी सुटेल, अशी अपेक्षा नाही. एका स्वयंसेवी संस्थेच्या गेल्या वर्षाच्या अभ्यासानुसार भारतात किमान तीन कोटी मुलांनी शाळेचे तोंडही पाहिलेले नाही. शाळेची फी न भरल्यामुळे शाळा सोडणाऱ्यांची संख्याही सुमारे तीन कोटी आहे. आठव्या इयत्तेपर्यंत विद्यार्थी गळतीचे प्रमाण चौपन्न टक्के आहे. दलित मुलींपैकी दहावीआधीच ऐंशी टक्के शाळा सोडतात तर आदिवासी गटातील मुलींपैकी शालेय शिक्षण अर्ध्यावर सोडणाऱ्यांचे प्रमाण नव्वद टक्के आहे. या पार्श्वभूमीवर शिक्षणाचा हक्क कायद्याने मिळूनही त्याचा लाभ सर्वांना मिळण्यासाठी देशाला दृढ संकल्प करून त्याची पूर्ती करण्यासाठी निर्धाराने काम करावे लागेल.

संपूर्ण व्यक्तिमत्त्वाचा विकास हे सर्व शिक्षणाचे उद्दिष्ट मानल्यास मूल्यमापन प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या संपूर्ण व्यक्तिमत्त्वाचे, त्याच्या क्षमता, त्याची बुद्धिमत्ता, छंद, सवयी, वृत्ती/दृष्टिकोन, जीवनविषयक मूल्ये आणि क्षमता, शारीरिक कृती या सर्व आयामांसह होणे आवश्यक आहे त्यासाठी शिक्षक, पालक, संस्थाचालक, प्रशासक, विद्यार्थी या सर्व घटकांत जागृती आणि जिज्ञासा हवी. प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे करतानाच उच्च शिक्षण गुणवत्तापूर्ण करण्यावरही सरकार भर देत आहे. कालानुरूप नवीन विषय, नवे अभ्यासक्रम, आवश्यक साधनसुविधा, नव्या अभ्यासपद्धती यांना प्राधान्य देऊन त्यांच्या प्रसाराला प्रोत्साहन देणे हे एक आव्हान आहे. कारण बदल स्वीकारणे सहजरीत्या घडत नाही. असे बदल घडवताना अनेक निर्णय घ्यावे लागतात. शिक्षणक्षेत्रात बदलांची गती खूप कमी आहे. शिक्षण राष्ट्रनिर्मितीचे, विकासाचे प्रमुख साधन म्हणून महत्त्वाचे आहे. त्या दृष्टीने शिक्षणाकडे जास्त डोळसपणे, जागरूकपणे पाहून अपेक्षित बदल समजून घेणे प्रत्येकाचे कर्तव्य ठरते. धोरणात्मक निर्णय आणि घोषणा यांच्यापुढे प्रत्यक्ष अंमलबजावणी आणि प्रयोग यांना महत्त्व आहे.

पालक, शिक्षक, सर्वसामान्य नागरिक यांची भूमिका या कामी बहुमोलाची आहे. ज्ञानाधिष्ठित समाजाच्या निर्मितीत विद्यार्थ्यांला केवळ माहिती मिळवून भागणार नाही. तिचा उपयोग करण्याची कौशल्ये आणि मार्ग विद्यार्थी, शिक्षक, पालक व शाळा असे चार मुख्य घटक असतात तर समाज हा त्याचा परिसर आहे. शिक्षणाच्या बालवाडीपासून महाविद्यालयापर्यंत अनेक पायऱ्या आहेत. प्रत्येक पायरीवर शिक्षणाचे नियोजन, विद्यार्थी, वय या सर्व बदलणाऱ्या गोष्टी आहेत. जरी अभ्यासक्रम एकच असेल तरीही शाळा, शिक्षक, शहर वा खेडे तसेच इतर अनेक घटक यामुळे शिक्षणाचा दर्जा बदलतो व त्यात एकवाक्यता, सुसूत्रता येत नाही. यासाठी या सर्व घटकांचे संघटन करणे व उत्कृष्ट शिक्षणपद्धतीचा अवलंब सर्व स्तरावर पोहोचेल असा प्रयत्न करणे आवश्यक आहे.

जनतेला आणि सरकारला एक कळकळीचे आवाहन आहे की , उत्तम दर्जाचे आणि सर्वांसाठी शिक्षण हे आपले प्राथमिक ध्येय असायला हवे. महाराष्ट्रात जन्मलेल्या , किंबहुना देशातील प्रत्येक मुलाला शिक्षण मिळणे हा त्याचा अधिकार असला तरी तो वास्तवात उतरायला हवा. जसे प्रत्येकाला अन्न मिळायला हवे तसेच प्रत्येक मुलाला शिक्षण हे मिळायलाच हवे. हे ध्येय साध्य करण्यासाठी सरकार आणि समाज अशा दोघांनीही एकमेकांच्या हातात हात घेऊन काम करणे गरजेचे आहे. प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक तसेच जीवनोपयोगी कौशल्ये विकसित करणारे शिक्षण सर्वांपर्यंत कसे पोहोचेल याचा सर्वांनीच विचार करायला हवा शाळांच्या पालक-शिक्षक संघातून, गावच्या ग्रामशिक्षण समित्यांतून अशा निर्णया-घोषणांवर, ध्येयधोरणांवर मोकळी चर्चा हवी. कारण शैक्षणिक ध्येयधोरणांत आणि निर्णयप्रक्रियेत जनसहभागाचे अनन्यसाधारण महत्त्व आहे आणि यशस्वी जीवनाचा मूलमंत्र शिक्षण हेच आहे.

कु. प्रतिक्षा इंगोले
बी.कॉम. भाग २



जीवनाच्या सगळ्याच आघाड्यावर लढते ती स्त्री!

स्त्री ही गृहलक्ष्मी आहे, संसाररथाची दोन चाके म्हणजे, स्त्री आणि पुरुष. जिथे स्त्रीला वंदनीय मानले जाते, तिथे लक्ष्मीचे वारतव्य असते. प्रत्येक कर्तबगार माणसामागे एक स्त्री असते. अशा प्रत्येक वचनातून स्त्री जातीचा गौरवपूर्ण उल्लेख केलेला असताना, स्त्री स्वतः मात्र म्हणत असते, नको हा स्त्री जन्म! असं का? त्याला कारण म्हणजे स्त्रीला मिळणारी, विशेषता पुरुषाकडून मिळणारी अमानुष वागणूक. स्त्रीवर होणाऱ्या या अन्यायाची जाणीव अनेक सुधारकांना शेकडो वर्षांपूर्वीच झाली आहे. ज्योतिबा फुले, आगरकर, महर्षी कर्वे अशा अनेकांनी या अन्यायाला वाचा फोडली. बंधनात अडकलेल्या स्त्रियांना मुक्त करण्यासाठी पराकोटीचे प्रयत्न केले. म्हणूनच स्त्रीची स्थिती आज थोडी सुधारली आहे. कायदानेच विवाहाचे वय वाढविण्यात आले. म्हणून बालविवाहाला थोडा तरी आळा बसला. महिला विद्यापीठ निघाले. काही प्रमाणात स्त्रिया शिकू लागल्या. आणि ह्या शिकलेल्या स्त्रियांनी दाखवून दिले की, जीवनाचे कोणतेही क्षेत्र आपल्याला असाध्य नाही. पण हे झालं ते फार थोड्या स्त्रियांबाबत. बहुसंख्य स्त्रिया आजही अज्ञानाच्या अंधारात चाचपडत आहेत, अन्यायाच्या बळी ठरत आहेत.

सुशिक्षित स्त्रियांना अन्यायाला तोंड द्यावे लागत नाही असे नाही. पण काही प्रमाणात त्या आपल्या वरील अन्यायाचा प्रतिकार समर्थपणे करू शकतात. किमान त्याला वाचा तरी फोडू शकतात.

वृत्तपत्रातून स्त्रियांवरील अत्याचाराच्या, अन्यायाच्या वार्ता रोज प्रसिद्ध होत असतात. हुंडाबळी म्हणून आजवर असंख्य स्त्रिया बळी गेल्या. आणि आजही जात आहे. 'न स्त्री-स्वातंत्र्यम अर्हति'. पारंपारीक विचारात वाढलेल्या मंडळींना स्त्रीला मन आहे, मत आहे, स्त्री देखील एक माणूस आहे, याची जाणीव नाही. कायदेतज्ञांनी स्त्री संरक्षण अनेक नवनवीन कायदे बनविण्यात आले आहेत. त्यातील एक म्हणजे कलम ४९८ व ४९८ (अ) भारतीय दंड विधानानुसार

विवाहित स्त्रीवर अत्याचार करणाऱ्यांसाठी शिक्षेचे प्रावधान दिले आहे.

अनेक कुटुंबातून आजही स्त्रीचे मत लक्षात घेतले जात नाही. आजही खेड्यातून नव्हे, तर शहरातूनही स्त्री ही चार भिंतीआड बापुडवाणे जीवन जगत असते. पतीचे मत हेच तिचे मत ठरते. व पतीच्या इच्छेनुसार तिला वागावे लागते. आणि कित्येकदा तर ती पतीच्या प्रतिष्ठेची केवळ शोभेची बाहुली ठरते.

आज सुशिक्षित-अशिक्षित बहुतेक सर्व स्त्रिया नोकरी व काही कष्टाची कामे करून धनार्जन करतात. पण म्हणून काही त्यांची



इतर कामे, कष्ट कमी करण्याचा कोणी विचार करत नाही. आजही सुशिक्षित स्त्री घरातील कामे करते, कोर्ट कचेरीतील महत्त्वाच्या जबाबदाऱ्या सांभाळते, सुशिक्षित असल्यामुळे बँकेतील वगैरे बाहेरचे सर्व तऱ्हेची कामे पार पाडते. आणि पालक म्हणून मुलांच्या अभ्यासाची जबाबदारीही उचलते. एकाच वेळी एवढी कामे करीत असताना ती थकून जाते, तिची दमछाक होते. तेव्हा तिच्या तोंडून सहजगत्या वैतागाचे उद्गार बाहेर पडतात, नको हा स्त्रीचा जन्म! त्याचवेळी तिचा जोडीदार मात्र आरामात मित्राच्या सहवासात रमलेला असतो. कष्टाची कामे करणाऱ्या बऱ्याच स्त्रीने आपल्या कर्तृत्वाची

चमक सर्व क्षेत्रात दाखविली असली, तरी अजूनही स्त्री म्हणून तिला अनेक वेळा कमी लेखले जाते. मोलमजुरी च्या कामात कमी मजुरी दिली जाते. आणि अनेकदा तिच्या शीलावरही संकट ओढवते. आणि अशा प्रसंगी अन्याय करणारा बाजूला राहून ती मात्र पतित मानली जाते. सुशिक्षित कुटुंबातही स्त्री ही पुरुषापेक्षा अधिक कर्तृत्ववान ठरली, तर पुरुषांचा अहंकार दुखावतो. अशा वेळी 'नको हा स्त्री जन्म' असे जर स्त्रिला वाटले, तर त्यात वावगे ते काय?

कु. प्रतिक्षा शिंदे

बी.एससी. भाग ३



मानवाचे पाऊल नि वाळवंटाची चाहूल

पाषाण युग ते एकविसाव्या शतकात माणसाचा झालेला प्रवास यामधील माणसाच्या प्रगतीचा आढावा घेतल्यास, मानवी बुद्धीचे करावे तेवढे कौतुक कमीच आहे. सर्व प्राण्यांमध्ये मनुष्यप्राणी आज प्रगतीच्या सर्वोच्च शिखरावर पोहोचलेला आहे. असे असतानादेखील मनुष्याचा हव्यास दिवसें दिवस वाढतच आहे. आणि या हव्यासाचा परिणाम त्याच्या भौगोलिक घटकांवर झाल्याचे दिसून येते. सर्वाधिक आयुष्य लाभलेला प्राणी मनुष्याने आपल्या गरजा इतक्या वाढून घेतलेल्या आहेत की, ते पूर्ण करण्याच्या मागे धावताना त्याला त्याचे मिळालेले आयुष्य अपूर्ण पडत आहे. आणि त्यामुळे त्याचे विपरीत परिणाम इतर घटकांना भोगावे लागत आहे. भुतलावर राहणारा प्रत्येक प्राणी निसर्गात जगत असताना निसर्गाचे उपकार जाणून निसर्गाला काही तरी देत असतो. परंतु मनुष्य एक मात्र प्राणी असा आहे की, जो फक्त आणि फक्त घेत असतो. म्हणून म्हणतात 'मानवाचे पाऊल नी वाळवंटाची चाहूल.'



मानवी दृष्टीने मूल्यांना नव्हे, तर केवळ नफ्याला महत्त्व आल्याने समाजाचा निसर्गाविषयीचा निष्काळजीपणा वाढला असून त्यातूनच जागतिक पर्यावरण धोक्यात आलेले आहे. खरंतर मेघ अंतराळात दाटतात, आणि बरसतात ते वृक्षांतकरीता. कारण खरा परोपकार हा वृक्षाच्या ठाई आहे. डॉलर्स आणि रुपयावर प्रेम करणाऱ्या स्वार्थी मानवाकरीता मेघ का व कसा बरसेल.

गेल्या शतकात विकासाच्या नावाखाली मानवाने पर्यावरणाचा एवढा न्हास केला की, ही कधीही न भरून निघणारी हानी आहे. मानवाला साधारणता तीन कोटी ८० लक्ष वर्षेसाठवून ठेवलेली नैसर्गिक भांडवल वापरायला मिळालेले आहे. सध्याच्या गतीने त्याचा जर असाच वापर होत राहिला, तर या शतकाच्या अखेरीस त्यातील फार थोडे नैसर्गिक साधन संपत्ती शिल्लक राहिल. या जमिनीवर

गांडूळासारखा एक छोटा प्राणी देखील मातीत जगत असताना माती भुसभुशीत करून मातीचे ऋण फेडत असतो. आणि गेल्या शतकातील उत्तरार्धात मानवाने आपल्या जमिनीवरील एक चतुर्थांश मातीचे आवरण आणि एक चतुर्थांश इतकेच जंगल आवरण संपविले आहे. याचे आत्मपरीक्षण मानवाने करावे.

गेल्या शतकातील शेवटच्या तीन दशकातच पृथ्वीवरील एक चतुर्थांश नैसर्गिक साधन संपत्ती संपून टाकण्यात आलेली आहे. निसर्गात ही झालेली हानी देखील कधीही भरून न निघणारी आहे.

आणि माणसाचा हाच हव्यास माणसाच अस्तित्व संपवून टाकणारा आहे. कोरोना च्या काळामध्ये माणसं प्राणवायूच्या अभावाने मरत आहे. एक सहस्र कोटी रुपये खर्चून सुद्धा आठ लोकांकरिता प्राणवायू माणूस निर्माण करू शकत नाही. आणि तोच प्राणवायू पृथ्वी किंवा हे पर्यावरण संपूर्ण मानव जातीला मोफत देते. आणि माणूस इतका कृतघ्न आहे की, तो याचे मोल जाणत नाही. राजरोसपणे होत

असलेली झाडांची कत्तल, मनुष्याच्या निष्काळजीपणामुळे जंगलाला लागत असलेली आग, पर्यावरणाचा समतोल बिघडत आहे. अॅमेझॉनच्या जंगलामधून जगातील २० टक्के ऑक्सिजनची निर्मिती होत असताना अॅमेझॉन च्या जंगलाला लागलेली भीषण आग ही चिंतेची बाब आहे. अशा कितीतरी घटनांचे उदाहरण देता येतील की, माणूस स्वतःचा विनाश ओढवून घेताना दिसतो आहे.

म्हणून आज खरी गरज आहे ती, ही वसुंधरा हिरवी आणि जंगलमय करण्याची. माणसाने आपली विवेक बुद्धी जागृत करून ही नैतिक जबाबदारी स्वीकारायला हवी. फक्त कायदे करून काही होणार नाही. गरज आहे ती मानसिकता बदलण्याची. निसर्गातून काही घेत असताना निसर्गाला काही देण्याची.

प्रा. रूपेश फुके

मराठी विभाग





आयुष्य फार सुंदर आहे

सूर्याचा नुकताच मृग नक्षत्रात प्रवेश झाला होता .नैऋत्य मान्सून वारे वाहू लागले .मृगाचा पाऊस पडला होता .वनामध्ये हिरवळ पसरली .डोंगराने हिरव्या गवताचा शालू पांघरला होता .अश्यात तो शिदोरी घायला एकटाच चालला होता .शिदोरी दिली व तो परतला.

एका वृक्षाखाली विश्राम करण्यासाठी तो थांबला ,आणि विचार करू लागला, आता कॉलेज सुरु झालं की आपल्या मागची ही दगदग संपणार दिवस वेगाने पुढे जात होते .कॉलेज सुरु झालं आणि त्याने महाविद्यालयात प्रवेश घेतला. दररोज तो सकाळी ५ वाजता उठत असे तयारी करत असे व कॉलेज ला जायचा, परत यायला एक दोन वाजून जायचे, कडाक्याची भूक लागायची. महाविद्यालयातून परतल्यावर तो जेवायचा आणि नंतर अभ्यास व इतर कामे करायचा. अशी दिनचर्या चालू होती .या व्यस्त दीनचर्येला तो आता वैतागून गेला. मग त्याला वाटायला लागते की आता दिवाळीच्या सुट्या संपल्यावर कडाक्याची थंडी पडू लागणार. मग एवढ्या थंडीत कॉलेज ला जाणे व परत येताना लागणारी भूक बस स्टॉप वरून घरी यायच्या वेळेस वाटायचे की इथेच झोपून जावे, पण शिकण्याची प्रचंड तळमळ त्याला विचाराधीन करून

करून घरी आणीत असे. हिवाळा संपला परीक्षा सुरु झाली. परीक्षाही आता झाली .

आता उन्हाळाचा सुट्ट्या लागल्या होत्या. त्याला आनंद झाला की, यामधून आपण सुटलो घरी अठरा विश्व दारिद्र्य असल्यामुळे तो सुट्ट्यांमध्ये कामाला जायचा. परत येताना वाटत होते कॉलेजचे दिवस चांगले होते. पण तो जीवनाशी खुश नव्हता . कालचक्र फिरत होते. आज त्याने वयाची पन्नाशी ओलांडली व एकंदरीत जीवनाचा विचार केला काय असत हे जीवन !

वरील गोष्टीचा सारांश म्हणजे

तो विद्यार्थी असताना खुश नव्हता, नोकरीवर लागल्यावर, लग्न झाल्यावर अशा अनेक जीवनाच्या वळणावर तो खुश नव्हता त्या क्षणाचाच त्याला आनंद घेतला नाही म्हणून त्याच आयुष्य फक्त खंत व्यक्त करण्यातच गेलं त्याने तो क्षण आनंदी केला असता तर आयुष्य फार सुंदर आहे हे त्याला कळलं असत म्हणून ह्या प्रत्येक क्षणाचा आनंद घ्या

कु. साक्षी चोरे

बी.कॉम. भाग २





लक्षात नसलेला बाप

वडील, बाबा, पप्पा, पिता लिहिण्याला व बोलण्याला किती सोपा शब्द वाटतो. पण या शब्दाचे महत्व खरच आपण किती जाणतो ? जाणून बुजून सहजपणे आपण एक शब्द उचरतो, तो म्हणजे बाप. याच बापाबद्दल काही...

आई घराच मांगल्य असते, तरं बाप घराच अस्तित्व असतो. पण या अस्तित्वाला खरच आम्ही कधी समजून घेतलं का ? आपण जास्तीत जास्त आई विषयीच बोलतो. कोणताही लेखक आईविषयीच सांगतो आणि लिहितो. संतानी सुद्धा आईचेच वर्णन केले आहे. काहीं बापाविषयी बोलतात, पण तेही दारू पिणारा, मारडोड करणांरा समजतात पाच सात टक्के असे असेल, तरी नव्वद टक्के बाप आमच्या बापासारखीच असतात. आईकडे अश्रूंच्या लाटा असतात, तर बापाकडे सयमंचे घाट असतात. काही झाल तरी आई रडून मोकळी होते. पण बापाला रडता येत नाही. कारण दुःख मनात दाबून त्याला सर्वांना आधार द्यावयाचा असतो. पण जास्त दुःख हे बापलाच होते. कारण ज्योतीपेक्षा समई जास्त



तपतेना, पण श्रेय नेहमी ज्योतीलाच मिळते. रोजच्या जेवणाची सोय करणारी आई सर्वांना दिसते, पण आयुष्याच्या शिदोरीची सोय करून ठेवणारा आमचा हा बाप आम्हाला केव्हाच दिसत नाही. बाप शिक्षणासाठी आपल्या मुलाना शहरात ठेवतात व महिना संपण्याच्या आधीच काळजीने आपल्या मुलाला पैसा पाठवितो. आपल्या गरजेचे एखादे साधन कमी होईल, पण मुलांना पैसे पाठवायला उशीर लागणार नाही. आणि हीच मुले पैसे आले की, मित्रांना बार मध्ये पाटर्चा देणार व मुली पार्लरमध्ये पैसे खर्च करणार. व याच बापाच्या कष्टाच्या कमाईच्या पैसे दिलेल्या पार्टीत त्याच्याच नावाने शिवीगाड करणार.

जिजाऊने शिवाजी घडविला. हे आम्ही नेहमी म्हणतो देवकीचे, यशोधेचे कौतुक जरूर करावे व अर्धांग पुरातून डोक्यावर कृष्णाला नेणारा वासुदेवही आपण लक्षात घ्यावा. आपण आजारी पडलो की, बाप लगेच आपल्याला दवाखान्यात घेऊन जातो. पण स्वता आजारी पडला की, स्वता दवाखान्यात जाण्यास टाळतो. तो रोगास मुळीच घाबरत नाही. पण डॉक्टर दोन-तीनशे रुपये घेईल व दोन-तीन दिवस आराम सांगेल याची त्याला भीती असते. कारण जबाबदारीचे डोंगर त्याच्या डोक्यावर असते. मुलाचे शिक्षण, मुलीचे

लव्हा बाकी असते. ज्या घरात बाप असेल त्या घराकडे वॉईट नजरेणीही कोणी पाहत नाही. चटका लागला, ठेच लागली की, आई असा शब्द तोंडाबाहेर पडतो. पण हाड-वे वरुण ट्रक आपल्या बाजूनी गेला की बापरे असा शब्द बाहेर निघतो. कारण छोट्या छोटी गोष्टीत आई पुरते, मात्र मोठ्या संकटात बापाची गरज असते.

नोकरीसाठी कोणासमोर हात पसरवणारा बाप, मुलीच्या रथळासाठी चपला झिजवणारा बाप, खरच किती मोठा असतो ना? पहा आताही आई बाबा म्हणताना आईच प्रथम म्हटल्या जाते, बाबा आई नाही. या ग्रेट बापाबद्दल कोणी रेखाटाव त्यांना सुद्धा बापाविषयी जाणीव व्हावी हेच लिहिण्यामागचे प्रयोजन आहे.

(संकलित)

कु. मयुरी महल्ले

बी.कॉम. भाग ३





कृषिप्रधान देशातील शेतकरी

साहेब, हे तुम्हाला बरोबर वाटलं का हो? बापाच्या वयाचा माणूस (शेतकरी) समोर बसलेला आहे आणि तुम्ही त्याच्या अंगावर पाणी मारायला आणि त्यांच्यावर लाठी चालवायला परवानगी दिली.

साहेब, लाखांच्या संख्येने देशाचे शेतकरी आज दिल्लीकडे आले. आणि तुम्ही त्या रस्त्यावर ब्यारिकेट लावून दिल्लीमध्ये येऊ देत नाही. साहेब, हे तुम्हाला कितपत योग्य वाटलं हो? शेतकरी हा भारत देशातीलच आहे आणि तुम्ही त्याला त्याच्याच देशात येण्यास नकार देत आहे. हे कितपत योग्य आहे? साहेब, या भारत देशाला कृषिप्रधान देश म्हणतात. शेतकरी ते कायदे नको म्हणत आहे. तरी, तुम्ही काळे कायदे अमलात, आणताय, हे किती योग्य आहे? आम्हाला नको आहेत हे तुमचे श्रीमंतांचे पोट भरणारे कायदे.

साहेब तुम्ही स्वतः श्रीमंतांकडे भेट देण्याकरिता जाता. त्यांची कामे तुम्ही पूर्ण करता. उदाहरणार्थ, 'जिओ युनिव्हर्सिटी अस्तित्वात नसून तुम्ही त्या युनिव्हर्सिटीला सर्वात चांगली युनिव्हर्सिटी म्हणता साहेब. शेतकरी तुमच्या जवळ येऊ इच्छित आहे. मग तुम्ही का बरं शेतकऱ्याला येऊ देत नाही? का बरं रस्ते बंद करता? तुम्ही नका जाऊ शेतकऱ्याकडे, पण तो शेतकरी माझा बाप तुमच्याकडे येऊ इच्छितो त्याला तरी येऊ द्या.

साहेब, हे कायदे शेतकऱ्यांना नको आहेत. तरीही तुम्ही ते कायदे मागे का घेत नाही? लाखांच्या संख्येने शेतकरी येऊन सांगतोय हे कायदे मान्य नाहीत. तुम्ही कायदे शेतकऱ्यांसाठी केले आहे, पण शेतकऱ्याला ते मान्य नाही. तुम्ही ते मागे घेत नाही, साहेब हे योग्य नाही.

साहेब, असाच का शेतकरी त्याच्या शेतातील कामे सोडून एवढ्या थंडीत नसेल आला. त्या कायद्यामध्ये काही चुकीचं असणारच ना साहेब. शेतकरी तुम्हाला कधीच काही मागत नाही. तुम्ही शेतातील वीज पुरवठा आज सात दिवसांपैकी दिवसाची चार दिवस देता आणि या कृषिप्रधान देशात कंपन्यांना लाईट, वीज पुरवठा सात दिवस २४ तास देता तरीही शेतकरी काही बोलत नाही पण आज काहीतरी चुकीचे होत आहे म्हणून शेतकरी रस्त्यावर आहे साहेब तुम्ही त्या कंगना राणावत ला सिक््युरिटी देता आणि जगाचा पोर्शिदा त्याला तुम्हीच मारता. साहेब तुम्ही चुकीचं करताय माझा शेतकरी बाप तुम्हाला माफ करणार नाही. साहेब तुम्ही चुकलात तुम्हाला मान्य करावे लागणार आणि हे काळे कायदे मागे घ्यावेच लागणार.

आदर्श दांडगे

बी.कॉम. भाग १







विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासात राष्ट्रीय सेवा योजनेचे योगदान

“माझ्यासाठी नव्हे तर तुमच्यासाठी” हे राष्ट्रीय सेवा योजनेचे बोधवाक्य सर्वप्रथम जेव्हा ऐकले, तेव्हा त्या शीर्षकाची संकल्पना ज्ञात नसल्याने, प्रत्येक योजनेतील ब्रीद वाक्याप्रमाणे हे एक असेल, एवढीच माझी धारणा झाली होती. आज दोन वर्षांनंतर राष्ट्रीय सेवा योजनेचा विद्यार्थी म्हणून जेव्हा हे ब्रीदवाक्य बघतो तेव्हा, या मागील विचार किती व्यापक आहे. याची प्रचिती येते. “युवा” हा शब्द जेव्हा उलट वाचला जातो, तेव्हा तो “वायू” असा होतो. आणि वायू हा मानवाचा प्राण असला तरी, तो जेव्हा उग्ररूप धारण करतो. तेव्हा तो असह्य होऊन नकोसा होतो. डॉ. एपीजे अब्दुल कलाम हे युवकांना राष्ट्राचे भविष्य म्हणून संबोधित असत. युवकांचे व्यक्तिमत्व योग्य दिशेने विकसित झाले तरच ते नवराष्ट्र निर्मितीस पोषक ठरते. आणि ही नैतिक जबाबदारी राष्ट्रीय सेवा योजना स्वीकारते.

“समाजसेवा” हा शिक्षणाचा एक भाग समजून ते संस्कार विद्यार्थ्यांमध्ये रुजविण्याचे संस्कारक्षम व्यासपीठ म्हणजे एन. एस. एस. होय. उच्च शिक्षण घेत असताना विद्यार्थी व युवकांचे राष्ट्राच्या उभारणीमध्ये योगदान असावे, यासंबंधी महत्वाचे कार्य रासेयो तर्फे करण्यात येते. समाजात वावरताना आपण समाजाचे काही तरी देणे लागतो. या जबाबदारीची जाणीव खऱ्या अर्थाने इथेच झाली. आणि आपल्या कर्तव्यापासून पळ काढणारा हा स्वतः सोबत समाजाचाही गुन्हेंगार असतो, ही शिकवण मिळाल्याने राष्ट्रीय सेवा योजनेचा विद्यार्थी मदतीस नेहमीच तत्पर असतो.

राष्ट्रीय सेवा योजनेचा इतिहास साक्षी आहे, या योजनेचा लाभ घेत विद्यार्थ्यांनी आपला सर्वांगीण विकास घडून समाजात एक आदर्श नागरिक म्हणून प्रतिनिधित्व केले आहे. Not me, but you हे ब्रीद सामाजिक बांधिलकीची जाणीव करून देणारे आहेत, दुसऱ्या व्यक्तीचा दृष्टिकोन विचारात घ्यावा हे सूचित करणारे आहे, निस्वार्थ सेवेची

गरज दाखवून देणारे आहे. म्हणूनच जेव्हा जेव्हा राष्ट्रावर भूकंप, महापूर यासारख्या आपत्ती आल्या, तेव्हा तेव्हा राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यांनी विशेष योगदान दिले. त्यामध्ये गावाची उभारणी करणे, आवश्यक साहित्य गोळा करून वितरित करणे असे महत्वाचे कार्य केले.

‘पाणी अडवा, पाणी जिरवा.’ ही संकल्पना खऱ्या अर्थाने युवाशक्तीने राबविली. समपातळीवर चर खोदून पाणी व माती संवर्धनाचे मोलाचे कार्य केले. वृक्ष लागवड मोहीम यशस्वीपणे राबवून पर्यावरणाचे ऋण फेडण्याची संधी सुद्धा याच योजनेतून युवकांना मिळाली. एवढेच नाही तर विद्यार्थ्यांच्या नेतृत्वगुणांना विकसित करण्याकरिता रासेयो ने व्यासपीठ उपलब्ध करून दिले.

मावळत्या सूर्या ने प्रश्न केला, आता माझे कार्य कोण करेल? “मी शक्य तेवढा प्रयत्न करेल” मिणमिणत्या पणतिने उत्तर दिले. रासेयोचे हे शिलेदार समाजात

पणती बनवून अंधार चिराण्याचे काम करत आहे. कारण राष्ट्रीय सेवा योजनेत आम्ही शिकलो की, जग एखाद्याचा सन्मान करतं ते त्याने जगापासून काही घेतलं म्हणून नव्हे, तर त्याने जगाला काहीतरी दिले म्हणूनच...

अनिकेत खडसे

बी.कॉम. भाग २





कोरोना आणि बदललेले जन्मजीवन

आज जगभरात कोरोना विषाणूने थैमान घातले असून लाखोच्या संख्येने मृत्यू झाले आहे. भारतच नाहीतर जगातील इतर देशसुद्धा या संकटात हतबल झाले आहेत. अगदी सूक्ष्म स्वरूपातील या विषाणूमुळे परिस्थिती चिंताजनक केली आहे. या साथीच्या वाढत्या प्रसारामुळे जगभरातील मानवी समूहाला जिवंत राहणे हीच आपली प्राथमिकता आहे हे अधोरेखित करायला भाग पाडले आहे. साथीच्या किंवा महामारीच्या प्रकारातील या विषाणूंचा प्रादुर्भाव जगभरातील अनेक श्रीमंतापासून ते गरिबांपर्यंत झाला आहे. या संकटाचे स्वरूप आणि त्याची व्याप्ती याचे आकलन होण्यापूर्वीच ह्या विषाणूने सगळी जग आपल्या विळख्यात घेऊन जगातील लोकांना ग्रासल आहे. प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून २४ मार्च २०२० ला भारत सरकार कडून लॉकडाऊन घोषित करण्यात आलेला होता. लॉकडाऊन हा चांगला निर्णय होता. हे खरे असले तरी २१ दिवसांसाठी अचानक देश बंद करण्याची घोषणा केल्यामुळे लोक भयभीत झाले. हा निर्णय अचानक घेण्यात आला होता. त्यामुळे सर्वात जास्त त्रस्त झाला तो मजुरी करणारा वर्ग. लाखो मजूर एका राज्यातून दुसऱ्या राज्यात उपजीविकेसाठी जातात. तिथले काम बंद पडल्यामुळे त्यांना मूळगावी जाणे योग्य वाटत होते मृत्यूचे भय होते अशावेळी कुठल्या व्यक्तीला आपल्या घरी परत जाणे योग्य वाटते पण वाहतुकीची सर्वसाधने ठप्प होती. ही अभूतपूर्व अशी आपत्ती होती. त्यामुळे यावर थोडे नियोजनबद्ध उपाय करायला हवे होते. गावी जायला निघालेल्या कित्येक मजुरांचा रस्त्यावर मृत्यू झाला. हे सर्व भयावह होते.

व्यवसाय बंद पडले आणि बेरोजगारी प्रचंड प्रमाणावर निर्माण झाली. हातावर ज्यांची पोट होते अश्या अनेक कुटुंबावर उपासमारीची वेळ आली. परदेशातील अनेक विद्यार्थी व नागरिकांनी देशात आणण्यासाठी विमाने पाठविण्यात आली. परंतु भारतातील मजुरांना स्वताच्या घरी जाण्याकरिता शेकडो किलोमीटर पायी प्रवास करावा लागला. ह्या भीषण विषमतेचे चित्रसमोर आले. मानवी जनजीवन तर विस्कळीत झालेच त्याबरोबरच भारताचे राष्ट्रीय उत्पन्नात घट झाली, महसूल कमी झाला, आर्थिक चणचण निर्माण झाली. आजाराला तोंड देण्यासाठी भारत सरकारला कोट्यावधी रुपयाची तरतूद करावी लागली. ती देखील तोकडी ठरणार आहे. भविष्यात आपणास जबर अशा आर्थिक मंदीला तोंड द्यावे लागेल, अशी भीती आर्थिक तज्ज्ञांनी

व्यक्त केली आहे. आपल्या देशामध्ये असलेल्या अपुन्या वैद्यकीय सुविधां दिसून आल्याने त्याकडे लक्ष देण्याची गरज समोर आली.

याची दुसरी बाजू पाहता अस दिसून येते कि, वाहनांचा वापर कमी झाल्याने रस्त्यावरील प्रदूषणात मोठी घट झाली. हवा पाणी यांचे प्रदूषण कमी झाले सर्व आजार होऊ नये, म्हणून बाहेरचे फास्टफूड न खाता घरातीलच अन्न खाऊ लागल्याने, आजारी पडण्याचे प्रमाण घटले. लोकांचे आरोग्य सुधारले. अलीकडच्या काळात माणूस आर्थिक सुबत्तेमुळे पैशाने सर्वकाही विकत घेता येते. या विचारसरणीच्या मागे धावत होता. त्याला कोरोनाने भानावर आणले. बाहेर जाणे बंद झाल्याने प्रत्येक जणाला कुटुंबातील सदस्यांशी बोलण्याची, संवाद साधण्याची विशेष संधी मिळाली. तो अंतर्मुख झाला. अनेक विस्मरणात गेलेल्या चांगल्या गोष्टीची त्याला जाणीव झाली. पैशाच्या मागे धावणाऱ्या लोकांनी आपल्याच जीवनाला, कामाला व पैशाला जास्त महत्त्व दिले होते. त्यांनाही जाणीव झाली की, आपण आई-वडील व कुटुंबाला वेळ द्यायला हवा होता व्यायामाचे महत्त्व कळले घरातच व्यायाम सुरू झाले. हॉटेलिंग, सिनेमा, नाटक यावर होणारा वायफळ खर्च वाचला. आणि घरात राहूनही जीवनाचा आनंद घेता येतो, त्यासाठी पाट्याची आवश्यकता नाही. हे ही कळून चुकले.

दररोज जगभरातील बातम्या टीव्हीवर बघताना हे लक्षात आले की, या संकटात गडगंज संपत्ती असतानाही अति श्रीमंत लोकसुद्धा स्वताला वाचवू शकले नाही. तेव्हा श्रीमंती, मोठे घर, मोठ्या गाड्या, ऐश्वर्य हे सगळी मोह माया आहे. ही क्षणभंगुरता कळून आली. माणूस खऱ्या अर्थाने भानावर आला. आपण निसर्गाशी खेळण्याची जबर किंमत चुकवीत आहोत. ही देखील जाणीव झाली. कोरोनातील मृत्यूने लक्षात आणून दिले की जवळच्या व्यक्तीही शेवटचा निरोप द्यायला येऊ शकत नाही. ही वारंवारिकता समोर आली. वि.स. खांडेकर म्हणतात ना, माणूस हा आयुष्याच्या सरते शेवटी थोडासा शाहणा होतो ते इतरांच्या अनुभवातून नाही, तर स्वताला लागलेल्या ठेवांनी. आता हे शाहणपण किती लक्षात राहत, हे पाहणे अगत्याचे ठरणार.....

कु. सानिका दारव्हाटकर

बी.एससी. भाग २





शेतकऱ्यांच्या व्यथा - वेदना

राजरोसपणे शेतकऱ्यांच्या होत असलेल्या आत्महत्या, वर्तमानपत्राच्या कुठल्यातरी पानावर रोजच नमूद असतात. आज वाचक वर्गही इतका असंवेदनशील झाला आहे की, हे रोजचेच म्हणून दुर्लक्षित करतो आहे. शेतकऱ्यांचे मरण हे “रोज मरे त्याला कोण रडे” असं झालेलं आहे.

प्यावा वाटत नाही विषाचा घोट,

पण काय कराव मायबाप सरकार

मातीच्या वासानं कधी भरत काहो पोट.

ही भीषण वास्तविकता समजून घ्यायची असेल तर, या परिस्थितीच्या मुळाशी जावं लागेल. आपल्या भागात मुख्य पीक कापूस, सोयाबीन, तूर ई. घेतली जातात. आणि शेतकऱ्यांच्या जगण्यातील विस्तवाच वास्तव यातूनच उलगडता येतील. माणसाचाच नव्हे तर, निसर्गातील



प्रत्येक घटकांचा, जीवजंतूंचा, किड्या मुंग्यांचा देखील विचार करणारा, शेतकऱ्यां शिवाय जगाच्या पाठीवर दुसरा कोणी भेटणार नाही. आणि याच शेतकऱ्याला जेव्हा निसर्गही फितूर

होतो, तेव्हा म्हणावसं वाटतं..

समजू नको ढगा रे हे साधेसुधे बियाणे,

मी पेरले पिलांच्या चोची मधील दाने !!

विपरीत परिस्थितीशी झगडणारा शेतकरी, अरमानांनी आणि सुलतानी अशा दोन्हीच्या तडाख्यात सापडला असला तरी, श्रमाने, मेहनतीच्या बळावर जगण्याचा संघर्ष त्याचा अविरत चालूच आहे. कधी हरला, कधी गळफास घेऊन मृत्यूला शरणनही गेला. पण शेतकऱ्याने कधी शस्त्र घेऊन हिंस्र मार्गाने प्रतिकार केला नाही. त्याच्या मृत्यूने त्यांच्या अपयशावर भाष्य केलं जातं. पण कधी त्या कारणांची मीमांसा होत नाही. औद्योगीकरणाला वाव देण्याच्या नावाखाली नगण्य पैशात जमीन, पाणी आणि वीज देण्याचं औदार्य दाखवणाऱ्या सरकारने शेती

करता मात्र दररोज फक्त आठ तास वीज तेही रात्री-अपरात्री शेतकऱ्यांना देण्याचे औदार्य दाखविले त्याबद्दल खरंच दया करावीशी वाटते. त्यामुळेच जंगली प्राण्यांच्या हल्ल्यात, सर्पदंशाने होणारे शेतकऱ्यांचे मृत्यू आणि सरकारने दाखविलेली कमालीची असंवेदनशीलता आज शेतकऱ्यांच्या व्यथा वेदनांचा वेध घेण्यास प्रवृत्त करत आहे. मुळात शासनाचे धोरण शेतकऱ्यांना इतके मारक ठरत आहे की, त्याचे मरण स्वरत झाले. सुरेश भटांच्या भाषेत सांगायचे झाल्यास,

इतकेच मला जाताना सरणावर कळले होते

मरणाने केली सुटका जगण्याने छळले होते

ही दुनिया पाषाणाची बोलून बदलली नाही

मी बहर इथे शब्दांचे नुसतेच उधळले होते.

शेतकऱ्याला नुसतच जगाचा पोशिंदा असं संबोधून चालणार नाही, तर त्याचं जगणही मान्य करावं लागेल. शिवकाळात जसं 'लाख मेले तरी चालेल पण लाखांचा पोशिंदा जगला पाहिजे !' ही प्राथमिकता असायची. आज हाच विचार वर्तमान काळात शासनकर्त्यांनी करणे गरजेचे आहे. त्याकरता शेतकऱ्यांचे माणूस म्हणून जगणं सर्वप्रथम मान्य करावे लागेल. त्याच्या श्रमाला प्रतिष्ठा द्यावी लागेल, त्याचे शेतीचे कामे रोजगार हमी योजनेतून व्हायला हवे. रासायनिक खते, बी-बियाणे आणि औषधे यांच्या भावावर नियंत्रण ठेवावे लागेल. उत्कृष्ट बी बियाणे शेतकऱ्यांना पुरवल्या जावे. बोगस बी बियाणे निर्मिती करणाऱ्या कंपन्यांवर कठोर कार्यवाही करून अशा कंपन्यांची मान्यता रद्द करण्याच धाडस शासनाने केल तरच शेताऱ्यांची होणारी फसवणुकीला आळा बसेल. शेतकऱ्यांच्या मालाला योग्य भाव द्यावा लागेल. सिंचनाचे स्त्रोत निर्माण करून बागायती क्षेत्र अधिकाधिक वाढवले गेले पाहिजे, शेती मालावर प्रक्रिया करणारे उद्योग स्थानिक क्षेत्रात निर्माण होणे याकरता गरजेचे आहे. अन्यथा भविष्यात शेती असेल, परंतु शेतात राबणारा श्रमजीवी शेतकरी मात्र नामशेष झाल्याशिवाय राहणार नाही.

अर्पित बेलसरे

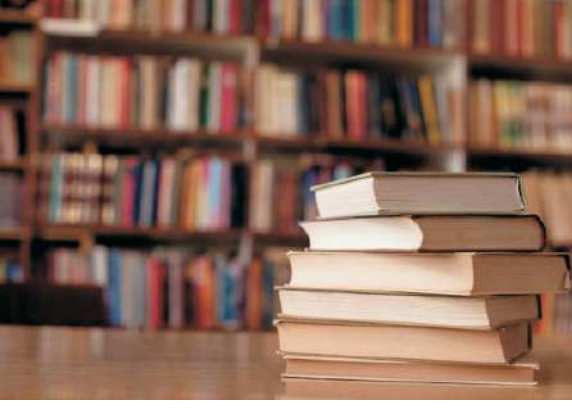
बी.एससी. भाग ३





ग्रामीण भागात ग्रंथालयाची भूमिका

ग्रंथ म्हणजे नेमके काय ?



मानवाच्या भावभावना, कल्पना, विचार, अनुभव व ज्ञान अक्षरबद्ध करून ज्यात ग्रंथित केलेले असते, त्याला स्थूल मानाने ग्रंथ असे म्हणतात. आधुनिक कल्पनेनुसार ग्रंथ म्हणजे कागदावर लिहिलेल्या किंवा मुद्रित केलेल्या अनेक सुट्या वा बांधलेल्या पृष्ठांचा संग्रह. हलक्या पण टिकाऊ वस्तूवर लिहिलेला, एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी सुलभतेने नेता येण्याजोगा व त्यातील लेखन समाजासाठी असते, अशा सुसंगत अर्थाच्या वाक्यांचा 'रचनाविशिष्ट समुदाय' अशी ग्रंथाची व्याख्या केली जाते. जुन्या संस्कृत भाषेत आणि जुन्या मराठीत ३२ वर्ण असलेला अनुष्ठुभ छंदातील श्लोक, समग्र वर्णसमूह, गद्यातील अथवा पद्यातील पोथी, पुस्तक, शास्त्र या अर्थी ग्रंथ या शब्दाचा वापर झालेला दिसतो. संस्कृत भाषेत ग्रंथाला 'पुरत' असे पर्यायी नाव आहे. त्याचा अर्थ 'घडण' किंवा आकर देणे, असा

आहे. भाजलेल्या विटा, शिला व धातूचे तुकडे यांवरील लेखन लक्षात घेता 'पुरतक' या शब्दाची व्युत्पत्ती ध्यानात येते. मानवी संस्कृतीच्या ज्या अवरथेत आपले विचार स्वतःसाठी व भावी पिढीसाठी जतन करून ठेवावेत ही कल्पना माणसाच्या मनात रुजली, त्या मानवी संस्कृतीच्या अतिप्राचीन अवरथेपासून कोणत्या ना कोणत्या तरी स्वरूपात ग्रंथाचे अस्तित्व आढळते. ग्रंथपूर्व काळातही विचार संक्रमणाचे कार्य अनेक शतके 'श्रुतिस्मृति'द्वारा व्यक्तिगतरीत्या घडत असे. भारतात ज्ञानाची व्याख्याच मुळी 'श्रुतिस्मृति' अशी होती. गुरुमुख हे त्या काळात ज्ञानप्रसाराचे एकमेव साधन होते. प्राचीन ऋषीमुनी आपले ज्ञान व अनुभव स्वमुखाने आपल्या शिष्यांना कथन करीत असत. संस्कृतातील वेदवाङ्मय हे शेंकडो वर्षे याच पद्धतीने जतन केले गेले. प्रत्यक्ष लिपिसंशोधनानंतर मानवाने ग्रंथलेखनास नेमकी सुरुवात केव्हा केली, हे त्या काळातील अनेक प्रकारचे लेखनसाहित्य काळाच्या ओघात नष्ट झालेले असल्यामुळे निश्चित सांगणे कठीण आहे. आज उपलब्ध ग्रंथांत इ.स.पू.सु. तीन हजार वर्षांपूर्वीचे मेसोपोटेमिया येथील इष्टिकाग्रंथ व इजिप्तमधील पपायरसच्या गुंडाळ्या हे जगातील सर्वांत प्राचीन ग्रंथ गणले जातात.

भारतातील प्राचीन ग्रंथ

ऋग्वेदातील लेखनकलेच्या उल्लेखावरून त्या काळात लेखनकला ज्ञात होती, असे अनुमान करता येईल. परंतु वेदवाङ्मय अनेक शतके मुखनिविष्ट होते. वेदानंतर उपनिषदे, ब्राम्हणे, आरण्यके इ. वेदांने यज्ञप्रसंगी जमलेल्या विद्वान श्रोतृसमुदायापुढे म्हणून दाखवीत व त्यांवर चर्चा होई. वेदवाङ्मय निर्माण होऊनही ते ग्रंथबद्ध केव्हा झाले, याविषयी निश्चित अनुमान करणे कठीण आहे. मोहेंजोदडो व हडप्पा येथील उत्खननात सिंधू संस्कृतीचे जे अवशेष आढळले, त्यांत त्या काळचे कोरीव लेख उपलब्ध झाले आहेत. इ.स.पू.सु. ६०० मध्ये लिहिलेल्या पाणिनीच्या अष्टाध्यायीत 'लिपी', 'लिपिकार' असे स्पष्ट उल्लेख केलेले आहेत. अलेक्झांडरच्या स्वारीत नीआर्कस नावाचा गृहस्थ भारतात आला होता. भारतात लेखनासाठी त्या काळी कागद वापरला जात होता, असा त्याने उल्लेख केला आहे. या उल्लेखावरून भारतात इ.स.पू. चौथ्या शतकात काही प्रमाणात कागद वापरला जात असावा, असे दिसते; परंतु हा कागद युरोपातून न येता चीनमधून आलेला असावा. त्या काळातील ग्रंथ मात्र आज उपलब्ध नाहीत. कालिदासाच्या ग्रंथात उल्लेख केलेली तालपत्रे व भूर्जपत्रे हीच भारतातील खरी प्राचीन ग्रंथसाधने होत. क्षेमेंद्राने आपल्या लोकप्रकाश ग्रंथात झाडांची पाने कापण्याच्या कात्र्या, लेखण्या व शाईच्या दौती यांचा उल्लेख केला आहे. कौटिल्याच्या अर्थशास्त्रात लेखनासाठी कोणती साधने वापरावी याचे उल्लेख आहेत. तालपत्रे व भूर्जपत्रे एका बाजूला भोक पाडून बांधलेली, ओवलेली असत व त्यांवर पुठ्याच्या अथवा धातूच्या रंगीत पट्ट्या बांधत. बौद्धकाळात भारतातील ग्रंथलेखनास बहर आला. नालंदा, तक्षशिला, विक्रमशिला इ. विद्यापीठांतून भूर्जपत्रांवरील व तालपत्रांवरील लक्षावधी ग्रंथ संग्रहित करण्यात आले होते. चिनी पंडित फाहियान याने ४०० मध्ये, इत्सिंग याने ६७९ मध्ये धार्मिक ग्रंथांच्या नकला करून नेत्याचा उल्लेख आहे. काही आक्रमकांनी त्यावेळी या विद्यापीठांचा विध्वंस केला, त्यावेळी हजारो





पोथ्या घेऊन बौद्ध भिक्षू नेपाळात पळून गेले. हे प्राचीन ग्रंथ आजही तेथे पाहावयास मिळतात. भारतात मात्र काश्मीर येथे १०८९ मध्ये लिहिलेले 'शतपथ ब्राम्हण' हेच उपलब्ध प्राचीनतम हस्तलिखित होय.

ग्रंथालयांविषयी

१९३९ साली सार्वजनिक ग्रंथालयांची वाढ व्हावी म्हणून फैजी कमिटी नेमली गेली. सन १९४० मध्ये या कमिटीने आपला अहवाल सादर केला. १९४७ साली फैजी कमिटीच्या शिफारशीच्या आधारावर तत्कालीन मुंबई राज्यात ग्रंथालय विकासासाठी प्रयत्न सुरू झाला. सार्वजनिक ग्रंथालय चळवळ ही शासनाधिष्ठित न राहता ती सर्वसामान्य ग्रंथालय कार्यकर्त्यांच्या प्रयत्नांनी फलश्रुत व्हावी, अशी त्यावेळचे ग्रंथालय चळवळीचे प्रवर्तक व शासनाचे धोरण होते. महाराष्ट्र शासनाने ज्येष्ठ स्वातंत्रसैनिक, गांधीवादी कार्यकर्ते, रोजगार हमी योजनेचे जनक आणि ग्रंथालय चळवळीचे प्रवर्तक कै. वि. स. पागे यांच्या अध्यक्षतेखाली नेमलेल्या महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालय विधेयक समितीने राज्यातील ग्रंथालय चळवळीचा तसेच अन्य राज्यातील ग्रंथालय कायदा अधिनियमांचा तपशिलवार परिश्रमपूर्वक व अभ्यास करून 'महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालय विधेयक' तयार केले. पागे समितीने विविध सभेत मांडलेले हे विधेयक एकमताने मंजूर करण्यात आले. १९५० पासून आजपर्यंत मंजूर झालेल्या विधेयकांपैकी एकमताने मंजूर झालेले हे पहिलेच विधेयक होते. फैजी कमिटीच्या शिफारशी अनव्ये महाराष्ट्रात एक मध्यवर्ती ग्रंथालय, प्रत्येक विभागीय ठिकाणी विभागीय ग्रंथालय, जिल्हा मुख्यालयाची जिल्हा ग्रंथालय, तालुका ग्रंथालये म्हणून अस्तित्वात असलेल्या ग्रंथालयाना शासन मान्यता दिली गेली. सार्वजनिक ग्रंथालयामध्ये एक ग्रंथालय पद्धती असावी म्हणून राज्य शासनाने नोव्हेंबर १९६७ मध्ये नागपूर येथील विधिमंडळ अधिवेशनात ग्रंथालय कायदा मंजूर केला. १ मे १९६८ पासून ग्रंथालय कायदा अंमलात आणला. महाराष्ट्र हे ग्रंथालय कायदा करणारे चौथे राज्य ठरले. महाराष्ट्र ग्रंथालय कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी १ मे १९६८ रोजी स्वतंत्र ग्रंथालय संचालनालय अस्तित्वात आले. राज्यातील सार्वजनिक ग्रंथालयांच्या विकासासाठी हे संचालनालय काम करते. राज्य शासनाच्या उच्च व तंत्रशिक्षण खात्याकडे ग्रंथालय खाते वर्ग केले आहे. त्यासाठी राज्यस्तरीय ग्रंथालय संचालक व प्रत्येक महसूल विभागासाठी एक उपसंचालक व त्यांच्या अधिपत्याखाली जिल्हा ग्रंथालय निरीक्षक असतात. त्यांच्यामार्फत सार्वजनिक ग्रंथालयाना मान्यता, तदर्थ अनुदान, ग्रंथालयाच्या सेवा विस्तारानुसार दर्जा वाढ व अनुदान वाढ देणे इत्यादी कामे होतात. ग्रंथालय संचालनालयाच्या अंतर्गत मध्यवर्ती ग्रंथालय, ६ विभागीय ग्रंथालय, ३४ जिल्हा ग्रंथालय, दापोली येथील विशेष संदर्भ ग्रंथालय, अशी एकूण ४० शासकीय ग्रंथालये कार्यरत आहेत.

गाव तिथे ग्रंथालय

हे उद्दिष्ट परिपूर्ण साकार करणासाठी तसेच सार्वजनिक ग्रंथालयांचा गुणात्मक विकास व्हावा, अधिक प्रभावी सेवा देण्यासाठी प्रोत्साहन मिळावे व त्याद्वारे ग्रंथालये व वाचनसंस्कृती वृद्धिंगत व्हावी यासाठी काळाच्या मागणीनुसार ग्रंथालयाच्या संगणकीकरण व आधुनिकीकरणासाठी प्रत्येकाने प्रयत्नशील राहणे गरजेचे आहे. संगणकाने विविध क्षेत्रांत क्रांती घडवून आणली आहे. त्यानुसार ग्रंथालय कायद्यात आमूलाग्र बदल करणे ही काळाची गरज आहे, तसेच प्रशिक्षित कर्मचाऱ्यांचीसुद्धा गरज आहे. त्यासाठी ग्रंथालयीन कर्मचाऱ्यांना पुरेसे वेतन देणे गरजेचे व आवश्यक आहे. त्यांना संगणक प्रशिक्षण व ग्रंथालयशास्त्राचे शिक्षण देणे ही काळाची गरज आहे. शाळेतील संस्कारापासून माणूस घडत जातो, तसा तो वाचनानेही घडतो. प्रत्येक ग्रंथालया वाचक मिळाला पाहिजे व प्रत्येक वाचकाला त्याचा ग्रंथ मिळाला पाहिजे या ग्रंथालयशास्त्राच्या सूत्राला अधिक सद्दृढ करण्यासाठी सार्वजनिक ग्रंथालये महत्त्वाची भूमिका बजावत आहेत. दूरदर्शन व इंटरनेटच्या युगात सार्वजनिक ग्रंथालयात वाचकांची गर्दी दिसून येते. वृत्तपत्र वाचन व नियतकालिकांचे वाचन हा तर आपल्या दैनंदिन जीवनाचा एक भाग आहे. आजच्या काळात कितीही मनोरंजनाची वा खेळाची साधने निर्माण झाली तरी ग्रंथ वाचनाची लोकप्रियता कमी होणार नाही. कारण ग्रंथ हे ज्ञान देणारे कल्पवृक्ष आहेत.

काय झाले पाहिजे?

ग्रंथालये ही केवळ पुरतके वाचण्यापुरती मर्यादित न राहता गावागावातील माहिती केंद्रे झाली पाहिजेत. त्यात विद्यार्थी केंद्रबिंदू मानून त्यांच्यासाठी व्यक्तिमत्व विकासाच्या योजना राबविल्या पाहिजेत, आजच्या या स्पर्धात्मक युगात ग्रामीण तसेच शहरी भागातील मध्यम वर्गीय





विद्यार्थ्यांसमोर अनेक अडीअडचणी आहेत. अनेक विद्यार्थी खेड्या-पाड्यातून, गावांमधून, शहरामधून अभ्यास करीत आहेत. शिक्षण घेत आहेत. या सर्वच विद्यार्थ्यांना शाळा, महाविद्यालये, विद्यापीठे, या शैक्षणिक संस्थाशी संलग्न असलेल्या ग्रंथालयांमधून ग्रंथालयीन सेवांचा लाभ घेण्यासाठी काही मर्यादा येतात (उदा. शैक्षणिक ग्रंथालयांची वेळेची मर्यादा. सुट्यांचा कालावधी, संदर्भग्रंथांची आवश्यकता इत्यादी) त्यांना या सेवांचा लाभ करून घेता येत नाही. कारण ग्रामीण तसेच शहरी भागातील विद्यार्थी आजही आपला पारंपरिक व्यवसाय सांभाळून दररोज ३० ते ३५ किलोमीटराचे अंतर पार करून विद्यालय, महाविद्यालयात शिक्षण घेत आहे. अभ्यास करीत आहेत. त्याशिवाय त्यांना पर्याय नाही. शहरेही वाढत आहेत, विस्तारत आहेत. शहरीकरणाच्या या लाटेत या शहरांचे महानगरात रूपांतर होत आहे. या महानगरात राहायला घर मिळणे जिथे अवघड तिथे वाचन अध्ययन करायला लागणारे वातावरण असलेले घर कसे सापडायचे हाही प्रश्न आहे. रुंदावत आणि वाढत चाललेल्या शहरांत शिक्षणासाठी आलेले विद्यार्थी त्यांना अभ्यासासाठी निवांत अशी जागा नाही. वसतिगृहात राहत असलेले विद्यार्थी की जे वसतिगृहात राहून त्यांना अभ्यासाचा मर्यादा येत आहे. पुस्तकांच्या किंमती वाढत असतांना परीक्षांच्या तयारीसाठी लागणारी पुस्तके विकत घ्यावयाची आर्थिक कुवत नाही. शैक्षणिक पुस्तकांचे ग्रंथालय नाही. अभ्यासाठी लागणाऱ्या संदर्भग्रंथांची आवश्यकता इत्यादी समस्या आहेत.

एमपीएससी, युपीएससीद्वारे घेतल्या जाणाऱ्या स्पर्धा परीक्षा तसेच इतर स्पर्धा परीक्षा ज्याद्वारे भारत आणि महाराष्ट्राच्या प्रशासकीय सेवांमध्ये अधिकारी निवडले जातात. या स्पर्धा परीक्षांविषयी ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव आणि जागृती निर्माण व्हावी, केवळ पदवीधर निर्माण होऊ नयेत तर या स्पर्धा परीक्षांतून विद्यार्थी ज्या सार्वजनिक सेवांमध्ये पोहचतो, त्यामागची भूमिका, प्रेरणा, मूल्यव्यवस्था, व्यावसायिकता आणि सामाजिक बांधिलकीची भावना निर्माण व्हावी, बुद्धिमान युवकांची संख्या वाढावी, तसेच शेतकऱ्यांना नवनवीन माहिती, तंत्रज्ञान, शेतमालाचे भाव वाचनालयाच्या माध्यमातून उपलब्ध करून दिले पाहिजेत. सार्वजनिक वाचनालये त्या-त्या परिसरातील सांस्कृतिक केंद्र म्हणून विकसित झाली पाहिजेत. यासाठी सार्वजनिक ग्रंथालयाच्या माध्यमातून प्रयत्न होणे आवश्यक आहे. यासाठी सार्वजनिक ग्रंथालय आणि अभ्यासिकेची आवश्यकता अधोरेखित होते. यासाठी सार्वजनिक ग्रंथालयांना आवश्यक ती जागा उपलब्ध करून देणे, ज्ञानसाधनेसाठी उत्तम व्यवस्था उपलब्ध करून देणे. शैक्षणिक तसेच संदर्भग्रंथ व इतर आवश्यक वाचनसाहित्य उपलब्ध करून देणे, प्रशिक्षित कर्मचारी उपलब्ध करून देणे. इतर आवश्यक व सेवासुविधा ग्रंथालयांना पुरवणे आवश्यक आहे.

ग्रंथालय चळवळ

महाराष्ट्रात सन १९६७ साली ग्रंथालय कायदा अस्तित्वात आल्यानंतर राज्यात ग्रंथालय चळवळ जोमाने सुरू झाली. 'गाव तेथे ग्रंथालय' ही ग्रंथालय कायदा मंजूर करताना त्यावेळच्या शासनाची घोषणा होती. १९७० च्या दशकात ग्रंथालय सेवा देणाऱ्या सार्वजनिक ग्रंथालयाची संख्या ५०० च्या आसपास असणारी सार्वजनिक ग्रंथालयांची संख्या सध्या राज्यात सुमारे १२ हजार शासनमान्य सार्वजनिक ग्रंथालये वाचकांना सेवा देत आहे. नाशिक जिल्ह्यात ३९५ सार्वजनिक ग्रंथालये आहेत; तर नाशिक शहरात ६७ ग्रंथालये कार्यरत आहे. दरवर्षी ग्रंथालयाच्या संख्येत होणारी वाढ ही वाचन संस्कृती वृद्धिंगत होत असल्याचे आशादायक चित्र आहे.

ग्रंथालय चळवळीला योग्य दिशा व एकसूत्रीपणा आणण्यासाठी ग्रंथालय कायद्यात कालानुरूप तत्काळ सुधारणा करणे गरजेचे आहे. ग्रंथालयीन कर्मचाऱ्यांना शासकीय कर्मचाऱ्यांप्रमाणे वेतनश्रेणी व सेवाशर्ती लागू करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे ग्रंथालय चळवळीला योग्य दिशा मिळेल व एकसूत्रीपणा येईल. वाचन संस्कृती वाढावी हा हेतू डोळ्यासमोर ठेवून कायदा केला जावा. सरकारी भूखंड उपलब्ध करून द्यावेत. ग्रंथखरेदीसाठी पुरेसा निधी उपलब्ध करून द्यावेत. तसेच पुस्तकांच्या किंमतीवर शासनाचे नियंत्रण असावे पर्यायाने प्रशासन संस्था वाढतील. यासाठी लोकप्रतिनिधी, लेखक, प्रकाशक, वाचक, सर्वसामान्य व प्रतिष्ठित व्यक्ती, प्रशासक, ग्रंथालय क्षेत्रातील जाणकार व सर्व प्रकारची ग्रंथालये यांनी सामुदायिक प्रयत्न करण्याची गरज आहे.

डॉ. नितेश वि. चोरे

ग्रंथपाल





पहाट

पहाट नव्या दमाची नवलाई घेऊन आली,
जगू नव्याने आता स्पर्शातून सांगून गेली...
हे ऊन कोवळे पिवळे सलगीने धावून आले,
जवळीक साधूनी नंतर चटका लावून गेले...
लाजून सावली आली फुंकर घालून गेली,
जखमेची जाणीव तेव्हा अलवार विरुन गेली...
झुळझुळ गाणी वाऱ्याची तिन्हीसांज घेऊन आली,
कातरवेळी नजर चोरटी फितूर होऊन गेली...
घुसमटून धावून आली दबक्या दबक्या चाली,
ही रात रोजची घनघोर हमसून हमसून निजली

कु. रोजिना रहेमान अब्दुल शेख

बी.कॉम. भाग ३

कोरोना आणि आम्ही

जरा मोकळीक मिळाली की उच्चांक झाले गर्दीचे
त्यातच बिनधारत फिरू लागले रुग्ण देखील सर्दीचे

कसाबसा धोपवलेला कोरोना काढतोय डोके
अडबल गहाण ठेवलेल्यांना समजणार कधी धोके?

सोशल डिस्टन्सिंग हवेत विरले होऊ लागली दाटी
पुन्हा लॉक डाऊन होणार की काय जीव वाचवण्यासाठी?

आठ महिन्यांच्या मेहनतीवर गर्दी फिरवतेय पाणी
किती काळ असेच आम्ही वागणार येड्यावाणी!

वाढत्या रुग्ण संख्येने भरले पेपरचे रकाने
गर्दी लागले खेचायला औषधांची दुकाने

कु. पुनम मांडवधरे

बी.कॉम. भाग ३





शेतकऱ्या ची व्यथा

आय.पी.एलच्या लिलावात ..
विराट पंधरा कोटीत गेला..
धोनी सतरा कोटीत गेला..
देशाचा पोर्शिंदा मात्र झाडावर लटकून मेल्या.

भारत कृषी प्रधान की क्रिकेट प्रधान,
हाच मोठा प्रश्न पडतो..
शेतकरी जगला काय, मेला काय,
इथे कोणाला फरक पडतो?

सगळेच राजकीय नेते हे फक्त
स्वतःचा स्वार्थ सिद्ध करत आहे.
तिकडे शेतकरी काय खातो,
त्याचा उदरनिर्वाह कसा करतो,
कोणाला घेणे - देणे आहे?

अरे एखादी मॅच तुम्ही शेतात जाऊन पहा..
शेतकऱ्याची जिंदगी एक तरी दिवस जगून पहा..

खेळाडू सारखे करोडो रुपये नको,
फक्त आमच्या मेहनतीला किंमत द्या.
रक्ताच पाणी करून पिकवलेल्या
पिकाला योग्य तो भाव तर द्या

परिवर्तन तायडे

बी.एससी. भाग १

शाळा

शाळेमध्ये असताना
सर्वांचा मान राखावा लागतो
मैत्रिणीसोबत असल्या की
गप्पा माराव्यात लागतात
कॅन्टीन वर चहा पिल्यावर
पैसे जमा करावे लागतात
शाळेमध्ये असताना खेळामध्ये
भाग घ्यावाच लागतो
थोडे पडल्यावर कुठे कुठे
रडावं लागतं
सर क्लास मध्ये आल्यावर
शांत बसावं लागतं
मैत्रिणी सोबत असल्या की
मौजमजा करावी लागते
सर्वासोबत मिळून-मिसळून
राहावं लागतं
तू हो म्हण की नाही म्हण
तुला भाऊ असं म्हणावं लागतं

कु. पूजा सवटे

बी.कॉम. भाग २





बाप

न बोलताही सगळं समजून घेतो,
आईने जन्म दिला तरी
जगायला मात्र बाप शिकवतो

आई जरी चालायला शिकवते पण,
स्वतःच्या पायावर उभे राहायला
मात्र बाप शिकवतो

आई ने चारलेला घास सर्वांना आठवतो पण,
त्या घासाची सोय लावणारा
मात्र बाप असतो

दिवस-रात्र कष्ट करून आपली हाउस,
पुरवनारा ही बाप असतो
आई ही पहिली गुरु असली तरी,
आयुष्य जगायला मात्र बाप शिकवतो

कु. प्रतिक्षा शिंदे

बी.एस्सी.भाग ३



क्षण

कधी देवाच्या द्वारावरचा तो
एक क्षण पकडून म्हणजे मोक्ष
तर कधी मोहाचा क्षण
सोडणं म्हणजे मोक्ष
घडतं ते सगळ क्षणातच...
म्हणूनच ऋषी-मुनी,
विचारवंत क्षणस्थ व्हायला सांगतात.
थोडं साहित्यिक भाषेत सांगायचं तर
पुढे पुढे सरकत जाणारे क्षणबिंदू
म्हणजे जीवन...
आणि प्रत्येकाच्या
क्षणबिंदूची संख्या वेगळी.
कुणाच्या वाट्याला
किती क्षण आहेत
हे आपल्याला माहित नाही...
म्हणून वाट्याला आलेला
प्रत्येक क्षण जगणं,
अनुभवन म्हणजे
क्षणस्थ होणं.

दिप चौधरी

बी.एस्सी. भाग १





कॉलेजची आठवण

आसवांचा पूर जरी नाही डोळ्यात,
पण मन मात्र रडत आहे.
झालं गेलं जुन सगळं,
आज मन आठवत आहे.

गेले जे दिवस मागे
आज परत हवेहवेसे वाटत आहे,
पुन्हा आज एकदा त्या
जुन्या दिवसात जगावस वाटत आहे.

दाटून आला मनात आज,
मन हे रडत आहे.
जुने ते दिवस आज
मनाला का आठवत आहे.

कॉलेजची ती मस्ती पुन्हा
एकदा अनुभवायची आहे,
जिद्दी या मनाला पुन्हा
कॉलेजला जायचे आहे.

निखिल मुगल

बी.एस्सी. भाग ३



लोक पाहिजे

लोक पाहिजे असत्याकडून
सत्याकडे जाणारे लोक पाहिजे
अधर्माकडून धर्माकडे
जाणारे लोक पाहिजे

भाषा ही देवाची देणगी
मानव जे बोलतो आहे
मोल नाही मानवास तिचे
म्हणून खराब तिला करतो आहे

जाती धर्माचे भांडण लावून
जे लोक सुखाने जगत आहेत
काय माहित आहे त्यांना
तेही यात फसणार आहेत

गुलामगिरीचे नाश करण्या
व्यायासाठी पेटून उठणारे
मुक्त करणारे अन्यायापासून
काम मानवतेचे करणारे लोक पाहिजे

कु. नंदिनी कणसे

बी.एस्सी. भाग २





बाबा

बाबा या शब्दात लपलेला स्वर्ग आहेत तु
 भरभरम मजबूत या घराचा पाया आहेस तू
 बाबा आहेस तू माझा बाबा आहेस तू
 प्रत्येक लेकराचा आधार आहेस तू
 देवाने पाठविलेला फरिश्ता आहे तू
 पावसापासून वाचवणारी छत आहेस तू
 संकटापासून लढणारी ढाल आहेस तू
 घराचा आधार बाबा आहेस तू
 माझ्या आईचे सौभाग्य आहे तू
 आम्हा सर्वांचा प्राण आहेस तू
 स्वतः उपाशी राहून कष्ट करून
 कुटुंबाला जगवणारा थोर आहेस तू
 या जगात सर्वात महान आहेस तू
 देवाने दिलेले सुंदर वरदान आहेस तू
 बाबा आहेस तू माझा Real Hero आहेस तू

कु. शिवानी गायधने

बी.कॉम. भाग २



आई

आईसारखे दैवत या जगामध्ये नाही,
 जन्म दिला ग तु मला
 हे उपकार फिटणार नाही.

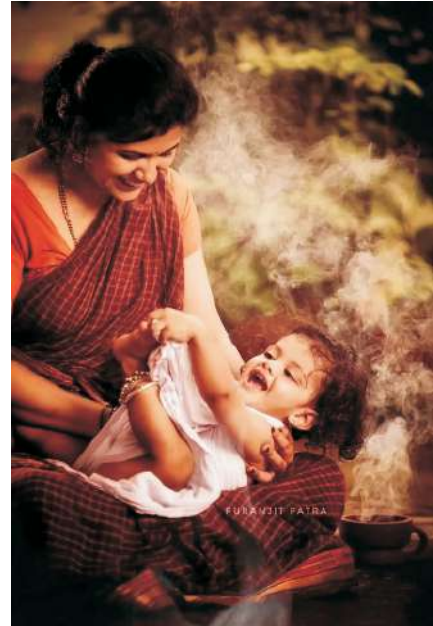
सुरुवात करता मी जीवनाची
 दिला माझ्या जीवना आकार.
 लावूनी ग माया अपार आई
 कधी या मायेचा सागर आटणार नाही.

दिनरात कष्ट करुनी स्वतः करी उपवास
 भरविले माझे पोट ग आई
 कधी स्वतःच्या पोटाचा विचार केला नाही.

एक दान मागतो देवा सुखी ठेव तिला
 जिने जन्म दिला मला जन्मोजन्मी ती लाभो
 आई तुझीच पुण्याई.

कु. प्रतिक्षा शिंदे

बी.एस्सी. भाग ३





कर्माची फळं

बरं झालं आम्हा हे
 कोरोना चे संकट लाभले,
 म्हणूनिया आम्हा आमचे
 निसर्गाशी असलेले नाते कळाले.
 माणसाने माणसाच्या स्वार्थापायी
 निसर्गाशी खेळ खेळले,
 म्हणूनिया या निसर्गाने
 आम्हा असे हे रोग भेट दिले.
 माणूसच झाला रे माणसाचा वैरी
 या कोरोना ने आम्हा
 नवीन नियम शिकविले.
 विसरले होते सारे
 काय होती आपली संस्कृती,
 राम राम सोडून सगळे
 शेक हेंड घ्यायला शिकले
 बरं झालं हा कोरोना आला
 आम्हाला धडा शिकवून गेला

कु. प्रतिक्षा शिंदे

बी.एस्सी. भाग ३



- प्रतिक्षा शिंदे

खूप काही...

विसरण्यासाठीच घडते खूप काही
 अन् नकोसे तेच स्मरते खूप काही.
 तू जवळ जाऊ नको आवर मनाला
 फक्त बघण्याचेच असते खूप काही.
 सुख मिळाल्याची देते ग्वाही जरी मी,
 पण कुठे हातात पडते खूप काही.
 राहते मी गप्प त्याचा फायदा हा
 जग म्हणे हिलाच कळते खूप काही.
 अट नका घालू खरे ते सांगण्याची
 सांगण्याजोगेच नसते खूप काही.
 शेवटी ती माणसे गेली सुखाने
 तीच ज्यांच्या जवळ नव्हते खूप काही.

कु. बिंदीया ठोरे

बी.कॉम. भाग ३





प्रयत्न.....

प्रत्येकाचं कोणतही एक स्वप्न असतं,
 प्रत्येकाला शिकायचं काहीतरी बनवायचं असतं,
 आपल्याला जे पाहिजे ते मिळवाव वाटतं,
 त्यासाठी प्रयत्न करायला हव असत.
 पहिल्या प्रयत्नात मिळाल नाही तर,
 रडत बसायचं नसतं कारण
 जीवन हे असच जगायचं असत.
 काय झालं वेळ लागत असला तरी
 कधी आपण वेळेलाही मागे टाकू शकतो.
 काय झालं मृगजवळ करतुरी असेल
 तर आपल्याजवळ देखील धैर्य आहे.
 आपण या धैर्यामुळेच बुलंदी चे शिखर गाठू शकतो.
 म्हणून नेहमी प्रयत्न करत राहा.
 जीवनाचा आनंद यामध्येच असतो.

कु.जयश्री तनकर

बी.एस्सी. भाग २

जीवन

जीवन हे काय असत ज्यामध्ये
 सार दुःख असत पण
 त्यामध्येही सुख शोधायचं असत

असते काळोख्याची रात्र
 त्यामध्येही मार्ग शोधावा लागतो
 मात्र तेव्हा कुठे होतो
 आपण जीवनात पात्र

वेढलेले असतात भावनांचे कुंपण
 त्यामध्ये असते आशेचे कुंपण
 त्यामुळे होते सदा सुखाचं गुंफण
 अनेक समस्या असतात समोर
 घाबरून चालत नसत
 समस्या समोर त्यामध्येही कसावी लागते कंबर

जीवनात प्रसंग येतात फार
 जे करातात आपल्याला गार
 करावं लागत त्यांनाही ठार
 जीवन हे असचं असत,
 ज्यामध्ये सार विश्व वसत
 प्रत्येक प्रसंगी हसायचं असत.

कु. आरती पारधी

बी.कॉम. भाग २



स्त्री महान शक्ती

माणसानं माणसासाठी काहीतरी करून जावं.
इतरांसाठी वाटेवरती फुल पेरून जावं.
लाख पेरले काटे कुणी आपल्या वाटेवरती,
परी तुडवीत जावं. माणूस म्हणून जगावं.
बोध घ्यावा संतांचा माणुसकीसाठी,
लढायच जीवनासाठी जगावं जीवनासाठी
दुसऱ्याचं भलं करण्यासाठी हसत हसत जगावं
गोर गरिबांना ताराव त्यांना सुखी करावं
पक्ष्यांच्यासाठी मरणाच्या दारात कुशीत शिरावं
माणसानं माणसाठी काहीतरी करून जावं
इतरांसाठी वाटेवरती फुल पेरून जावं
परंतु आजचा माणूस हा पूर्णपणे तुच्छ वृत्तीने वागत आहे.
स्त्री ही जननी मानली जाते.
कारण जिजाऊ ने शिवबा घडविला
सावित्री ने दाखविली स्त्री शिक्षणाची आस
इंदिरा ने केले देशाचे नेतृत्व,
कल्पना ने घेतली अवकाश भरारी,
सुनीता ने केला अंतराळ प्रवास
घेतला अहिल्याबाईने समाजसेवेचा वसा
दीनदुबळ्यांसाठी होऊन गेली मदर टेरेसा
स्त्रियांनी केले नावलौकीक तरीही
का धरली तिला संपविण्याची कास
आधार चिल्यापिल्यांचा असते आई,
संपविण्याची तिला नका करू घाई
संपवून अस्तित्व तिचे बनवु नका दास
सांग मग का धरली तिला संपविण्याची कास.

जन्माला येण्याचा आहे तिला अधिकार
जीवनाचा तिचा तिला बघायचा सार
नका तोडू तिची जीवन जगण्याची आस
जर करायची असेल स्त्रीभ्रूण हत्येवर मात
त्यासाठी हवी साऱ्या देशाची साथ
आता सोडून द्या तिला संपविण्याची कास.....
संपविण्याची कास



कु. प्राजक्ता दळवी

बी.कॉम. भाग २



कोरोनाचे दिवस

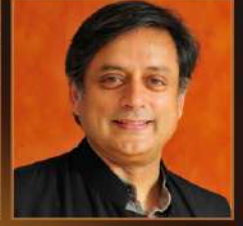
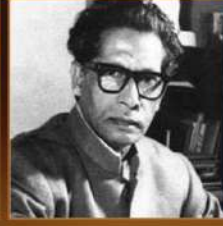
देवाने बनवलेला सुंदर असा ग्रह ज्याला आपण पृथ्वी असे म्हणतो, पृथ्वी हे अतिशय सुंदर आहे. परंतु मानव, यातील सुंदरता जपणे सोडून त्या व्यतिरिक्त ती उध्वस्त करण्याच्या मागे लागला आहे. मानवी निसर्ग जपणे सोडून त्याला प्रदूषित करण्याच्या मागे लागला आहे. पृथ्वीवरती जल प्रदूषण, मृदा प्रदूषण, वायू प्रदूषण, ध्वनी प्रदूषण हे मोठ्या प्रमाणात वाढले आहे. सर्व काही सुरळीत चालू असताना जगात कोरोना महामारी चे संकट ओढावून आल. खरं तर हा निसर्गाचा प्रकोप असावा, निसर्गाने दाखवून दिले की मानवाने जर त्याच्या सीमा ओलांडल्या तर निसर्गाला पृथ्वीवरून मानव नावाची प्रजाती नष्ट करण्याला वेळ लागणार नाही. या कोरोना महामारी ने निसर्गाची शक्ती दाखवून दिली, कोरोना महामारी दरम्यान अचानक सर्व बंद झाले, हे संकट अचानक आल्यामुळे माणसांना त्यातून सावरायला फारसा वेळ मिळाला नाही. सर्व दुकाने, बस, रेल्वे, शाळा, महाविद्यालय, मार्केट बंद करण्यात आले एवढेच नाही तर माणसांनादेखील घराबाहेर पडण्यास मनाई करण्यात आली. या कोरोना विषाणू ने माणसाला चार भिंतीच्या आत राहण्यास भाग पाडले. माणसांना देखील याशिवाय दुसरा पर्याय नव्हता. मग लोक घरात जे असेल ते खाऊन दिवस काढायला लागले. हातचे काम बंद पडल्याने आवक ही होत नव्हती आणि दुकाने बंद असल्या कारणाने काही खरेदीही करता येत नव्हते. लोक घरात बसून कसेतरी दिवस काढत होते, मग काही दिवसांनी हळूहळू सर्व उघडायला लागले, दुकानात वस्तू खरेदी करायला गेल्यावर लोकांना कळालं ४० रुपये किलो ची साखर ही आता ५० रुपयाला मिळत आहे. कोरोनाच्या अगोदर आपल्याला अनेक रोगांनी पीडित लोक आपल्याला पाहायला मिळायची मात्र जेव्हापासून कोरोनाविषाणू आला, तेव्हापासून हे रोग आपल्याला पाहायला मिळत नाहीत. त्याचे कारण असे की जवळपास आठ महिने आपण रस्त्यावरील काही न खाता घरातील भाकरीच पण सकस आहार घेतला, त्यामुळे आपले शरीर हे त्या बाकीच्या रोगाशी लढण्यासाठी सक्षम झाले.



शुभम सानप

बी.एससी. भाग २





“प्रेमचंद की लाडली,
दिनकर की सहेली
हिंदी जन मानस की बोली ” ।

हिंदी विभाग



महाविद्यालया कडून मास्क चे वितरण



मास्क वितरण कार्यक्रमांमध्ये आपले मत व्यक्त करतांना डॉ. प्रविणा देशमुख वैद्यकीय अधिकारी, ग्रामीण रुग्णालय नांदगांव खंडेश्वर



मास्क वितरण कार्यक्रमांतर्गत फळ विक्रेत्याला मास्क वितरीत करतांना महाविद्यालयाचे प्राध्यापक वृंद



मास्क वितरण कार्यक्रमांमध्ये आपले मत व्यक्त करतांना प्राचार्य डॉ.अलका भिसे



नागरीकांना मास्क वितरीत करतांना महाविद्यालयाचे IQAC समन्वयक, डॉ. सुचिता खोडके



नागरीकांना मास्क वितरीत करतांना महाविद्यालयाचे प्राध्यापक एस.एस. जोशी



नगराध्यक्ष श्री. संजय दौ. पोफळे यांना मास्क वितरीत करतांना महाविद्यालयाचे प्राध्यापक डॉ. श्याम दळवी



जिंदगी

इतने बड़े इस आसमा में
अपना भी एक तारा होगा,
अंधे सपनों के तूफान में
कोई तो किनारा होगा,
तू चाहे मुझे मंजिल ना दिला
मगर ऐ जिंदगी
मुझसे नजरे तो मिला ।
इतने दिलों के कारवा में
कोई तो चाँद हमारा होगा ।
तू चाहे तो मेरी सुबह न खिला
मगर ऐ जिंदगी
मुझसे नजरे तो मिला ।

कु. निकीता गोरडे

बी.कॉम. भाग २

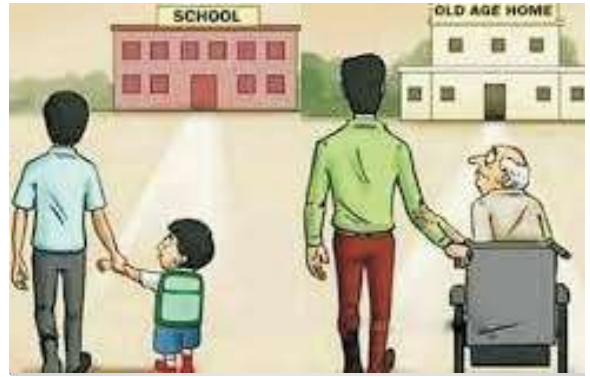


माँ - बाप को भूलो नहीं

भूलो सभीको तुम, मगर माँ बाप को भूलो नहीं
उपकार अगणित है, कभी इस बात को भूलो नहीं ।
पत्थर कई पूजे, तुम्हारे जन्म के खातिर अरे,
पत्थर बन माँ बाप की छाती कुचलो नहीं ।
मुखनि वाला दे, अरे जिन्होंने तुम्हे बड़ा किया,
अमृत दिया तुमको, जहर उनके लिए उगलो नहीं ।
कितना लड़ाये लाड सब अरमान भी पुरे किये,
पुरे करो अरमान उनके बात बदलो नहीं ।
लाख कमाते हो भले, माँ बाप से ज्यादा नहीं,
सेवा बिना सब राख है, मदमें कभी भूलो नहीं
स्वयं गिले में सोकर, सुलाती थी तुम्हे सुखी जगह
माँ की बरसाती भावना को तुम कभी कुचलो नहीं,
जिसने बिछाये फूल थे, हरदम तुम्हारी राहमें ,
उस राहपर के प्राण को कंटक बन कुचलो नहीं ।
धन को मिलेगा, मगर माँ- बाप क्या मिल पायेंगे ?
उनकी चरण की धूल लेना, तुम कभी भूलो नहीं

श्रीकांत पोफळे

बी.कॉम भाग ३





नया साल

मिटाने के नफरतें आओ, करीब हो जाए
 मुहब्बतों की हसी वादियाँ में खो जाएँ
 किसी को चोट न पहुंचे हमारी बातों से
 सहर को टूट, निकले स्थाहरातो से
 चले मिला के कदम से कदम जमाने में
 भरे यु नए रंग नए प्यार के फसानों में
 करो ये अहद चरागे वफ़ा, जलाएंगे,
 सभी से हट के नये रासते बनाएंगे,
 कुछ भी जुल्मों सितम का जहामें नाम न हो
 लगाकी सहने गुलिस्ता में आफताब खिले
 बहार की सहने गुलिस्ता में आफताब खिले
 बहार आई है, हर शाख पे गुलाब खिले
 ये सालों तोजोपया मे बहार लाया है,
 हर एक चेहरे पे जैसे नीखर आया है ।

कु. पूनम मांडवधरे

बी.कॉम. भाग ३

दौड़ के करना क्या है ?

शहर की इस दौड़ में दौड़कर करना क्या है ?
 अगर यही जीना है दोस्तों, तो फिर मरना क्या है
 पहले बारिश में ट्रेन लेट होने की फिक्र है
 भूल गये भिगतें हुए टहल ना क्या है
 सीरियलस के किरदारोंका सारा हाल है मालूम
 पर माँ का हाल पूछने की फुरसत कहा है
 अब रेत पर जंगे पैर टहलते क्यों नहीं ?
 एक सौ आठ है चैनल पर दिल बहलता क्यों नहीं ?
 इंटरनेट पे सारी दुनिया से तो टच है हम
 लेकिन पड़ोस में कौन रहता है जानते तक नहीं
 मोबाइल , लैपटॉप सबकी भर मार है
 लेकिन जिगरी दोस्त तक पहुंचे ऐसे तार कहाँ है
 कब डूबते सूरज को देखाथा याद है ? तो दोस्तों
 शहर की इस दौड़ में दौड़ कर करना क्या है ?
 अगर यही जीना है, तो फिर मरना क्या है ?

कु. रतुजा कणसे

बी.कॉम. भाग २



जीवन नहीं मरा करता है

छुप छुप अश्रु बहाने वाले । मोती व्यर्थ लुटाने वालो ।
कुछ सपनों के मर जाने से जीवन नहीं मरा करता है ।
सपना क्या है ? नयन से जप सोया हुवा आँख का पानी
और टूटना है उसका ज्यो जगे कच्ची नाँद जवानी,
गीली उमर बनाने वालो ! डूबे बिना नहाने वाली ।
कुछ पानी के बाहजाने से सावन नहीं मरा करता है,
माला बिखर गयी तो क्या है, खुदही हल हो गयी समस्या
आँसू गर नीलम हुआ तो समझो पूरी हुई तपस्या,
सठे दिवस मानाने वाले । फटी कमीज़ सिलानेवाले ।
कुछ दीपोंके बुझ जानेसे आंगन नहीं मरा करता है,
खोता कुछ भी नहीं यहाँ पर केवल जींद बदलती पोथी,
जैसे रात उतार चांदनी पहने सुबह धुपकी धोती,
वस्त्र बदलकर आने वालो। चाल बदल कर जानेवालो ।
चन्द खिलौने के खोनेसे बचपन नहीं मरा करता है,
कितनी बार गगरियाँ फूटी शिकन न पर आई पनघट पर,
कितनी बार की अस्थियाँ डूबी चहलपहल वो ही है तटपर
तमको उमर बढ़ाने वाले । लौ की आयु घटाने वालो।
लाख करे पतझर कोशिश पर उपवन नहीं मरा करता है,
तूफानों तक ने छेड़ा पर खिड़की बंद न हुई धूल की
नफरत गले लगाने वालो! सबपर धूल उडाने वालो ।
कुछ मुखड़ों की नाराजी से दर्पण नहीं मरा करता है ।

कु. अर्पिता भोयर

बी.एस्सी. भाग २



जय हिन्द बोली

ये शहीदों की जय हिन्द बोली ऐसी वैसी ये बोली नहीं है
इनके माथे पे खून का टिका देखो देखो ये रोली नहीं है
सर कटाऊंगा जवानो को लेकर चल पड़े वह हमीरा के आगे
हम है संतान राणाशिवा की, कायरो की ये टोली नहीं है

ये शहीदों की जय हिन्द बोली ऐसी वैसी ये बोली नहीं है
चल दिया जब जवां हँसते हँसते, माँ की ममता तड़पकर के बोली
आओ सो जावो लाल गोद में मेरी, अब मेरे पास गोली नहीं है

ये शहीदों की जय हिन्द बोली ऐसी वैसी ये बोली नहीं है
अब विदा जाने वाले शहीदों, खून की सुर्ख पगड़ी पहनकर
खून की आज बौछार देखी, आज रंगोकी होती नहीं है

ये शहीदों की जय हिन्द बोली ऐसी वैसी ये बोली नहीं है
भारत पर आँख दिखलाने वाले, खत्म हो जायेंगे सारे दुश्मन
ये भला है , की अबतक हमने, तीसरी आँख खोली नहीं है

ये शहीदों की जय हिन्द बोली ऐसी वैसी ये बोली नहीं है
इनके माथे पे खून का टिका देखो देखो ये रोली नहीं है

कु. मेहेर तायडे

बी.कॉम. भाग १





बरस ! हुआ अब

बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का ?
 फिर भारत माँ को जन्म चाहिये, यहाँ झाँसी रानी का
 और कितनी नहाएगी धरती खुन से अपने सपूतों के
 धरती कब तक झुलसती रहेगी रावण के करतूतों से
 समय आया है प्रश्न पूछने कश्मीर की विरानि का
 बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का ?
 फिर भारत माँ को जन्म चाहिये यहाँ झाँसी रानी का

राणा, टीपू, शिवाजी जैसे शुरोने इसे सिंचा है
 भगतसिंह, सुखदेव, राजगुरु, जैसे विरोने इसे पूजा है
 लाखोने बलिदान किया यहाँ अपनी कड़ी जवानी का
 बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का ?
 फिर भारत माँ को जन्म चाहिये यहाँ झाँसी रानी का

जयपुर, दिल्ली, मुंबई की वो गालिया आज भी रोती है ।
 पूछो जरा उस माँ, बीबी को जो बेटा और पति खोती है ।
 बाप का साथ भी खोया है सिंधुरी की निशानी का ?
 बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का ?

फिर भारत माँ को जन्म चाहिये यहाँ झाँसी रानी का
 सालरकर, कामटे, करकरे जैसे बेटे यहाँ शहीद हुये
 फिर भी नेता यहाँ नजर आये है अमन के फूल लेते हुये
 वह सीना फाडे है, गद्दार मुंबई और राजधानी का
 बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का ?
 फिर भारत माँ को जन्म चाहिये यहाँ झाँसी रानी का

अफज़ल, मसूद जैसे आतंकी यहाँ मेहमान बने
 ह्यूमन राईट के साथ-साथ अपने नेता भी जजमान बने
 और क्या सबुत चाहिये हमें अपने ही बेईमानी का
 बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का ?
 फिर भारत माँ को जन्म चाहिये यहाँ झाँसी रानी का

शहीदों के श्रद्धांजली में रक्त चंडी यहाँ प्यासी है
 तांक मिसाइल खड़े बस अब लक्ष पिंड कराची है
 बरस ! हुआ अब अंत करे हम पाकिस्तानी की कहानी का
 फिर भारत माँ को जन्म चाहिये यहाँ झाँसी रानी का

अर्पित बेलसरे

बी.एस्सी. भाग 3





समय की कीमत

एक साल की कीमत जानना चाहते हो तो
 उस विद्यार्थी से पूछो जो एक विषय में फेल हो गया ।
 एक माह की कीमत जानना चाहते हो तो उस माह से पूछिए
 जिसने एक माह पूर्व अपने बच्चे को जन्म दिया है।
 एक दिन की कीमत जानना चाहते हो तो उस मजदूर से पूछो
 जिसे काम नहीं मिला रात बिना खाए बितानी पड़ी।
 एक घंटे की कीमत जानना चाहते हो तो उस प्रेमी प्रेमिका से पूछे
 जिन्हें इंतजार में बिताना पड़ा।
 एक मिनट की कीमत जानना चाहते हो तो उस व्यक्ति से पूछो
 जिनके स्टेशन पहुंचने से पहले ट्रेन छूट गई और रात स्टेशन पर
 बितानी पड़ी।
 एक सेकंड की कीमत जानना चाहते हो तो उस चालक से पूछो
 जो अभी-अभी दुर्घटना होने से बचा है ।
 एक मिली सेकंड की कीमत जानना चाहते हो तो उस ओलंपिक
 खिलाड़ी से पूछो जो अभी स्वर्ण पदक जीतने से वंचित रह गया

कु. साक्षी चोरे

बी.कॉम. भाग २



नयी सोच

मैं आईना नहीं आईने के पार देखता हु
 जिंदा मुर्दोंकी लंबी कतार देखता हूँ
 कितनी दहशत में जी रहा घर यह मेरा
 मैं इसके टूटने के आसार देखता हु
 मैं आईना नहीं आईने के पार देखता हु
 मन मन में चल रहा दुराचार देखता हु
 इन्सान इन्सान को लुटता व्यवहार देखता हू
 देश में चल रहा गैरव्यवहार देखता हूँ
 अपने अपनों का लुटता घर संसार देखता हु
 मैं आईना नहीं आईने के पार देखता हु
 खुशाल थी जिंदगी गम कितने थे कम
 आखो मे न नमी थी साथ साथ थे हम
 दिल में है उमंगे कि मैं भी कुछ करू
 पर इन उमंगों को थमते मैं बार बार देखता हु
 मैं आईना नहीं आईने के पार देखता हु
 रिश्तो की कीमत कम हुई खुदगर्ज हुए लोग
 मैं भी क्यू ना बदलू क्या मुझे भी है वह रोग
 फिर भी दिल मानता नहीं क्या करू बेटा हू
 लेकिन इस बेटे को लाचार मैं बार-बार देखता हु
 मैं आईना नहीं आईने के पार देखता हु
 फिर भी विश्वास है की आशा की ज्योत जलाऊंगा
 बिखरते हुए घर को एक बार फिर सवारुंगा
 प्रभू दे शक्ती यही बस मेरी बिनती
 काटोल चलकर फूलों का ऐतबार देखता हु
 मैं आईना नहीं आईने के पार देखता हु

कु. अदिबा खान

बी.एस्सी. भाग १





बेटी

जब जब जन्म लेती है बेटी
 खुशिया साथ लाती है बेटी
 ईश्वर की सौगात होती है बेटी
 सुबह की पहिली किरण है बेटी
 तारो की शीतल छाया है बेटी
 आंगण की नंन्ही चिडिया है बेटी
 त्याग और समर्पण सिखाती है बेटी
 नये नये रिश्ते बनाती है बेटी
 जिस घर जाये उजाला लाती है बेटी
 बार बार याद बाबुल को आती है बेटी
 पर बेटी की किंमत ऊनसे पूछो
 जिन के पास नहीं है बेटी

डॉ. विनोद शिरेकर

रसायनशास्त्र विभाग

नजम

खून मजबूर हो कर हरदम बहाने वाले
 क्या कहेंगे है आखिर जमाने वाले
 कापते हाथो से तलवार उठाने वाले
 तेरे अजदाद थे तारीख बनाने वाले
 कश्तिया हमने जलादी है भरोसे पे तेरे
 अब यहाँ से नहीं हम लौटके जाने वाले
 जिंदा रहना है तो फिर खुदको मिटाना सिखो
 घुट घुट के मरते है सदा जान बचाने वाले
 कोई कहदे यह जरा वक्त के शैतानो से
 खाक हो जाते हैं सुरज को बुझाने वाले
 हात अपने गवा बैठेंगे दिन इकबाल
 संजिदा हो के तकदूस को मिटाने वाले
 आदिबा खान बी.एस.सी. भाग १

कु. आदिबा खान

बी.एस.सी. भाग १





सुनहरी चिडिया

नन्हीं सी चीडीया
 नया जनम लेकर आई
 एक घौसले मे
 घौसला बहुत प्यारा था
 स्वर्ग से ते निराला था
 पर कुछ दिन का बसेरा था उसका
 एक दिन उड जाना था
 नये शहर मे नये घौसले मे
 अपना घर बसाना था
 जीवन के सब रिश्तो को
 एक धामे मे पिरोना था
 ऐसी है वो चिडिया,
 जो कभी न चुप रहती है
 सब को हसाती है
 चांद का मुखडा है
 सबके दिलो का तुकडा है
 ऐसी सुनहरी चिडिया
 हर घर की बेटी है वो
 बाबुल की जान है वो

कु. रोजिना रहमान अब्दुल शेख

बी.कॉम. भाग 3



महाराणा प्रताप

धर्म की कमान पर
 चढ़ा के कर्म प्रतेचा
 उठाके तीर शौर्य का
 वह बढ़ चला वह बढ़ चला
 तिलक सजाके भल पर
 जीवा पर शब्द प्रेम का
 हृदय लिए उदारता
 वह बढ़ चला, वह बढ़ चला,
 कल की गति लिए
 भुजामें बल विराट सा
 लेकर जन को साथ में
 वह बढ़ चला, वह बढ़ चला,
 लगाकर देव प्राण का
 जो जितले पूरी धरा
 वो राजपूत निडर चला
 वह बढ़ चला, वह बढ़ चला,

ऋशिकेश तिमाने

बी.एस्सी. भाग 3





फिर सवेरा होगा!!

रुक सी गई है दुनिया,
थम सा गमा है पल,
सारे लोग लग गए,
टूटने में इसका हल।

हार गया इंसान, कुदरत के आगे।
झुक गया है अब, कहा तकदीर से भागे ?
किसे पता क्या होगा अब इसके आगे,
देर जो हो गई , अब नींद से जागे।

बेबसी का आलम है, यह किसका कसूर है?
तकदीर का हर लिखा अब हमें मंजूर है ।
इबादते, दुआये सब करें यह जरूर है,
फिर सवेरा होगा दुआ इतनी सी हुजूर है।

अंकीत गडलिंग

बी.एस्सी. भाग ३

पतझड़

दिन जाइो के बिस्तर बाँधने लगे
फूल पलाश के जब मुस्कुराने लगे
जरा गुनगुना क्या हुआ मौसम यहाँ
बेशर्म पेड़, पत्ते उतारने लगे
अब दूरतक दिखती है हर्दे जंगल की
जैसे उठ गई हो महफ़िल, खाली शामियाने लगे
सड़क किनारे ये निम सायाबान हो गए
अल्लाह करे सरकारी महतमेकी नजर न लगे
घर बड़ा करने के लिए कटवाया था पेड़
फिर पत्ते तो बहुत लगे, पर कभी फल न लगे

श्रीकांत पोफळे

बी.कॉम. भाग ३





ये लाल रंग...

ये लाल रंग

रंगों की अपनी बोली होती है, रंगों के अपने कुछ विशेष संकेत भी होते हैं, जैसे केसरी रंग वीरता, बलिदान और शौर्य का प्रतिक माना गया, केसरी तिलक, केसरी पताका, और केसरी बाना, सब ही तो शौर्य के समानार्थी हैं। ठीक उसी तरह लाल रंग, सौभाग्य का, सुहागन का, और प्यार का प्रतिक माना गया, पर इस लाल रंग का एक और अर्थ धोका, खतरा या चेतावनी भी है। विद्युत उपकरणों पर बनी हुई लाल रंग की खोपड़ी चेतावनी का संकेत हुआ।

कई फिल्मों में लाल चुनरीया हीरो की लाल शर्ट ट्रेन रोकने का संकेत हुआ। अब ये कहना थोड़ा मुश्किल होगा की लाल रंग कब से चेतावनी या धोके का संकेत बना, या यूँ कहे की लाल रंग का प्रयोग किसने पहली बार चेतावनी देने के लिए किया होगा। क्या वे अंग्रेज थे, या मुगल, या कहीं ये आर्य संस्कृति का हिस्सा तो नहीं। खैर छोड़िये! हमे इससे क्या, पर इतना याद है की हमने स्कूल में पढ़ाया की टैफिक

सिग्नल में लाल बत्ती का मतलब रुको, वरना हाथ धो बैठोगे, अगर जान से नहीं तो माल से। फिर इसी तरह ये रंग किताबों से, बड़े बुजुर्गों की बातों से, किस्सों कहानियों से गुजरता हुआ हमारी देखने सुनने वाली इन्द्रियों से होकर हमारी मनुष्योंवाली समझदारी पर अंकित हो जाता है और फिर हम उसी समझदारी का चश्मा लगाकर पूरी दुनिया को अपनी समझ की परिधि से ही समझने की कोशिश करते हैं, कई बार हम सही होते हैं और कई बार गलत। एक ऐसी ही समझ या कहें अवधारणा जो हमने बना ली वो ये, की सभी जानवर, इन्सानो की भाँती रंगों का भेद कर सकते हैं। और यही वजह है की हम अपने किताबों से या फिल्मों के माध्यम से जाने या अनजाने में एक बेहद गलत धरना का प्रचार कर बैठते हैं। आपने



अक्सर टी.वी पर देखा होगा स्पेन का बहुचर्चित खेल बुल फाइटिंग, जिसमे खिलाड़ी जिसे मेटाडोर कहा जाता है वो बैल को लाल रंग का कपड़ा दिखा कर उत्तेजित करता है और फिर प्रतिक्रिया वश बैल खिलाड़ी की तरफ मारने को दौड़ता है। देखनेवालों को ऐसा लगा जैसे बैल लाल रंग से उत्तेजित हुआ हो और फिर खबर फैल गई की लाल रंग बैलों को पसंद नहीं। अज्ञानता इतनी बढ़ी की 2020 में टी.वी पर चलने वाली एक सीमेंट के विज्ञापन में भी इसी बात को दुहराया गया। हालाकि इंटरनेट के युग में कोई भी जानकारी आपसे

बस मिंटो दूर है। पर अज्ञानता में अलग मजा है। इसी तरह की एक भेड़ियाधसान प्रवृत्ति या कहे अंधानुकरण इन दिनों देखने मिल रहा है। घरोके मुख्य द्वार पर टंगी लालरंग की प्लास्टिक बोतलें एक आम नजारा हो गया है। पूछने पर पता चला की लाल रंग गली के आवारा कुत्तों के लिए चेतावनी का संकेत है, इस बोतल के दरवाजे पर बहार टंगे रहने से श्वान घर के बहार गन्दगी या मैला

नहीं करते और डर के भाग जाते हैं। मेरी जिज्ञासा बढ़ी तो मैंने कुछ और तथ्यात्मक चीजोंको समझने की कोशिश की, संयोग रहा की मेरे एक परम मित्र जो की मेरे ही कॉलोनी में रहते हैं उनके घर जाना हुआ तो वहां पर भी ये लाल बोतल टंगी मिली फिर मैंने अपने दो चार प्रश्न दाग दिए, पर समाधान कोई नहीं, दोस्त कहने लगा की हमारे घर से दो घर दूर एक अंकलजी ने अपने घर पर टांगी थी बोतल, तो हमने भी डरकेमारे टांग दी, कहीं ऐसा न हो की पुराना घर छूटने पर श्वान हमारे ही घर का चुनाव कर ले। अब अधिकांश लोगों से बात करने पर यही बात सामने आने लगी की उसने टांगी तो मैंने टांगी। कुछ ऐसे भी मिले की जिन्होंने ये दावा किया की ये कुत्तों पर तो नहीं पर बिह्लियोंके लिए बड़ा कारगर उपाय है। इन्ही गप्पबाजियोंके बीच मैं ये समझने की कोशिश कर रहा था की आखिर ये लाल बोतल वाली प्रथा





आई कहाँ से।

बात निकलेगी तो दूर तलक जाएगी।

गोवा से प्रकाशित होने वाले नवहिंद टाइम्स के अक्टूबर २०१८ के अंक में एक संक्षिप्त लेख पढ़ने मिला, पता चला की गोवा के कुछ रिहायशी घरों में इन लाल रंग की बोतल का इस्तेमाल बहुत आम हो चला है, लेखिका विनीता गोम्स बताती है की कई घरों में दरवाजों पर टं गीये लाल रंगों की बोतल देखकर वे चकित रह गई और उस के पीछे का कारण जान कर हैरान। हाँ गोवा वाले लेख में एक नईबात मालूम हुई, वो ये की, केवल लाल रंग ही नहीं, बल्कि नीले और गुलाबी रंग की बोतले भी इस्तेमाल में ली जा रही थी। रथानिक लोग बताते है की नीले रंग से बंदरों की परेशानी दूर हुई है, जो की अमूमन खपरेल वाली छतों पर चढ़ कर नुकसान करते है। हाँ ये बात और है की कई जगह पर बन्दर वो बोतल ही उठाकर अपने साथ ले गए है। विनीता गोम्स की माने तो उनका पालतू कुत्ता इस बोतल के साथ खेलने में विशेष रुचि रखता है। पर बात घूमकर वहीं आ गई थी की तूने टांगी तो मैंने टांगी। राजकोट के निमेष खकरिया द्वारा प्रकाशित टाइम्स ऑफ इंडियाके लेखमें ये बात पता चलीकी कई लोग इन लाल बोतलों को अपनी गाड़ी के छतों पर रख देते है, ताकि कोई श्वान गाड़ी के आसपास न भटक सके, यहाँ पर भी नीले रंग की बोतल का उल्लेख पढ़ने में आया। फ्रीप्रेस जर्नल ऑनलाइन प्रकाशित होने वाला अखबार है, इसमें पिंटू नाम देव बताते है की इंदौर के कई रिहायशी इलाकों में ये बोतले देखने मिल रही है। लोगों का मानना है की इस सेवा कई में समस्या का समाधान हुआ है, पर इसके वैज्ञानिक कारणों की पुष्टि अब भी नहीं हो पाई थी, बात वही थी की एकने कहीं दूजे ने मानी, कबीरा कहे दोनों ज्ञानी. पूना शहर के हडपसर इलाके में रहनेवाले लोग आवारा कुत्तों की वजह से इतने परेशान हुए की उन्होंने पुणे महानगरपालिका से ये लाल बोतलों को घरोंपर टांगने की इच्छा जताई, ब्रिज क्रॉनिकल में सिद्धार्थ गडकरी लिखते है की आवारा कुत्तों से लोग इतने परेशान हो गए है की वे बिना सोचे समझे किसी भी तरह से इनसे छुटकारा पाना चाहते है। नाशिक, गुजरात और दिल्ली से भी इसी तरह के किस्से सुनने को मिले। वायरल truth टीवी ने गुजरात से इन बोतलोंके इस्तेमाल की खबर you tube पर चलाई, Zee News ने दिल्ली में इस के होने की खबर को दर्शकों तक पहुंचाया, तो zee २४तास ने

नाशिक की खबर बताई। इस खोज बिन से जो बात सामने आई वो ये की पुरे भारत भर में इस बोतल का इस्तेमाल हमारी सामूहिक अज्ञानता का जीता जागता प्रतिक है, और अगर इस बात को वैज्ञानिक कतर्ध्यों द्वारा नहीं समझाया गया तो ये लाल बोतल हमारे अंधश्रद्धा का कारण न बन जाए

पानी रे पानी तेरा रंग कैसा।

जिनके घर बोतले पाई गई जब उनसे मैंने पुछा की वे पानी में क्या मिलाकर उसका रंग लाल करते है, तो कई लोगों ने बताया की पूजा में इस्तेमाल होने वाला कुमकुम पानी में घोलकर उसका रंग लाल करते है। कुछ लोगों ने बताया की वे खाने में इस्तेमाल होनेवाला रंग घोलते है। एक जगह मुझे बड़ी चौकाने वाली बात पता चली की पानी में वे ब्लीचिंग पाँवडर का इस्तेमाल करते है कुमकुम के साथ। और नीले रंग को बनाने के लिए निल (Indigo) का इस्तेमाल करते है। खैर अमरावती में नीले रंगोंवाली बोतल कहीं भी देखने नहीं मिली, बस लाल रंगवाली बोतले वो भी केवल मुख्य द्वारपर मिली, कुछ बोतलें पेड़ों के तनोपर बंधी हुई दिखी। राजकोट शहर जैसे गाड़ियों की छतोंपर भी बोतल नहीं देखने मिली।

रंगीला रे.....

हिंदुस्तान में रंगों का बड़ा महत्व पता चलता है, होली, दिवाली, दशेरा और भी कई त्यौहार रंगों के बिना अधूरे है। पर जैसे हम रंगों को अनुभव करते है, क्या जानवर भी उसी तरह रंगोंकी अनुभूती कर सकते है। इसके लिए हमे पहले ये समझना होगा की मनुष्य रंगोंको कैसे समझ पाता है। हमारे आँखों में RETINA है जिसे हम दृष्टिपटल भी कहते है, उस मे दो विशेषको शिका होती है, शलाका कोशिकाएं (RODS CELLS) एवं शंकु कोशिकाएं (CONES CELLS). ये कोशिकाएं प्रकाशग्राही (Photosensitive) होती है। शलाका कोशिका ये हमें कम प्रकाश में देखने में मदद करती है, या यूँ कहे की रात्रि दृष्टि लगभग पूरी तरह शलाकाओं से ही प्राप्त होती है लेकिन उनकी रंग दृष्टि में बहुत कम क्षमता होती है। यही कारण है कि अंधेरे में रंग फीके लगते हैं और रातमें लगभग न के बराबर नज़र आते हैं। वहीं दूसरी ओर शंकुको शिकाएं रंग दृष्टि प्रदान करते हैं और अधिक प्रकाश में काम करते हैं। मनुष्यों में शंकुको शिकाएं तीन रंगोंको पहचान सकती है लाल, हरा और नीला। एक सामान्य मनुष्य





में ट्रायक्रो मेटिकदृष्टी (Trichromatic vision) पाई जाती है, जिससे हम इन तीन रंगों में और इन तीनों रंगोंके मेल से बनने वाले रंगों को पहचान सकते हैं। कई बार अनुवांशिक कारणों की वजह से मनुष्य में वर्णान्ध (colorblind) की समस्या देखने मिलती है। वर्णान्ध व्यक्ति लाल, हरे और नीले रंग में फर्क नहीं कर पाता है। अब समझते हैं की जानवरों रंगों को किस तरह से अनुभव करते हैं। अधिकांश जानवर डायक्रोमेटिक (Dichromatic) होते हैं, अर्थात् मनुष्यों की तरह उनमें तीन नहीं बल्कि केवल दो ही रंगों (नीला और पीला) की पहचान करने वाली शंकुको शिकाएं होती हैं। अगर हम बात करें श्वान के दृष्टी पटल की तो वो भी डायक्रोमेटिक ही है, और उसे चीर्जे या तो हलके नीले रंगमें दिखेगी या फिर हलके पिले रंग में। यहाँ श्वान द्वारा लाल रंग को समझने का तो कोई सवाल ही नहीं।

बोतल से एक बात चली है।

अब जिन लोगों ने पुरे भरोसे के साथ इस बोतल की विश्वसनीयता जताई थी, उन्ही में से कुछ घरों में बोतल वाले पानी में ब्लीचिंग पाउडर मिलाने की बात कही गई। हो सकता है की शायद पाँवडर की गंध से कुत्ते नजदीक न आते हो। लेकिन बा किस भी जगह पर ये बात सामने आईकी सब अंधानुकरण कर रहे हैं। इस लेखको लिखने काम कसद केवल यही है की हम जिस भी प्रथाका अनुकरण करें वोयुक्ति संगत हो और हम जाने या अनजाने में किसी अंधश्रद्धा को जन्म न दे। मुझे उम्मीद है की ये बोतले घरों से हटा दी जाएगी, और अगर ऐसा नहीं हुआ तो फिर हो सकता है की शहर भर ये बोतले देखने मिले, और तब श्वान केवल इतना ही कह सकेंगे..... ये लाल रंग कब मुझे छोड़ेगा।

डॉ.गर्जेन्द्रसिंह पचलारे

प्राणिशास्त्र विभाग



मुन्शी प्रेमचंद्र



बिसवे शतक के प्रारंभ में राजा राणी और जादू इन विषयों में रंग हिंदी साहित्य को वास्तव का मान देने वाले प्रतिभावान लेखक के रूप में हम मुन्शी प्रेमचंद्रजी को जानते हैं। प्रेमचंद्रजी ने अपनी कहानी, उपन्यास और नाटकों में गरिबीसे लाचार लोगों की व्यथा प्रभावी ढंग से प्रस्तुत की। संस्कृत भाषा का त्याग करके उन्होने अपना साहित्य देहाती याने की ग्रामीण हिंदी बोली भाषामें प्रस्तुत कि। यही वजह है कि उनका साहित्य घर-घर मेंजा पहुँचा। मुन्शी प्रेमचंद्रका मूल नाम धनपतराय श्रीवास्तव था। उनका जन्म ब्रिटीशकालीन संयुक्त प्रांत, उत्तरप्रदेश राज्य में वाराणसी नजीक लमाही गाव में हुआ। उनकी माताका देहांत प्रेमचंद्र जब सात वर्ष के थे तभी हुवा। उनके पिता का आश्रय भी उन्हें ज्यादा समय नसीब न हुवा। प्रेमचंद्रजी का बचपण बहुत कठीनाई यो से गूजरा। किसी धनीक के बेटे को पढाकर उन्होंने मॅट्रीक उत्तीर्ण की। बादमें उन्होंने शिक्षक (अध्यापक) की भूमिका अदाकी आरंभ मे वह मनवाबराय नाम से उर्दूमें लिखने लगे। सोझा-ए-वतन यह उनका पहिला उपन्यास था। जिसमें उन्होंने अपने राष्ट्रप्रेम को उजागर किया। उपन्यास पर अंग्रजोने

बंदीलाने की वजहसे उन्होंने प्रेमचंद्र नाम से लिखना शुरू किया। १९२१में म.गांधी आवाहननुसार उन्होंने अध्यापक पेशे का त्यागकर अपना छपाई कारखाना शुरू किया। जागरण और महंस फ यह दो नियतकालीके वह प्रकाशित करते थे। मुंबई सिने उद्योग पटकथा लेखक के रूप में उन्होंने कुछ समय कार्य किया। ३०० से अधिक कहानियाँ, १२ उपन्यास और २ नाटक ईतने का साहित्य उन्होंने निर्माण किया। मगबन,फ म गोदान फ, कर्मभूमी, कायाकल्प, मनोरमा, मंगलसूत्र, निर्मला, प्रतिज्ञा, प्रेमशास्त्र, रंगभूमी, सेवासदन और वरदान यह उनकी लोकप्रिय उपन्यास है। इनमे से ज्यादा तर उपन्यासों पर फिल्मों का निर्माण हो चूका है। सत्यजीत रे की फिल्म म शतरंज के खिलाडी फडस चर्चित फिल्म की कहानी प्रेमचंद्रजी ने ही लिखी थी। अपने आसपास की परिस्थितीयो का अवलोकन कर प्रेमचंद्रजीने, अपना साहित्य निर्माण किया। इसलिए वह साहित्य हृदय को छू जाता है। प्रेमचंद्रजी की गोदान नाम उपन्यास हिंदी समीक्षको की नजर में सबसे श्रेष्ठ मानी जाती है। उन्होंने हमेशा सामाजिक सुधारणाओं का पुरस्कार किया।

लोकेश मारोटकर

बी.एससी. भाग ३

मेहनत के फल का महत्व

एक नगरमें प्रतिष्ठित व्यापारी रहते थे जिन्हें बहुत समय बाद एक पुत्र की प्राप्ति हुई थी। उसका नाम चंद्रकांत रखा गया। चंद्रकांत घरमें सभीका दुलारा था। अति कठिनाई एवं लंबे समय इंतजारके बाद संतानका सुख मिलने पर, घरके प्रत्येक व्यक्तिके मनमें व्यापारीके पुत्र चंद्रकांत के प्रति विशेष लाड़ प्यार था जिसने चंद्रकांत को बहुत बिगाड़ दिया था। घर में किसी भी बात का अभाव नहीं था। चंद्रकांत की मांग से पहले ही उसकी सभी इच्छाये पूरी करदी जाती थी। शायद इसीके कारण चंद्रकांत को ना सुनने की आदत नहीं थी और ना ही मेहनत के महत्व का आभास था। चंद्रकांत ने जीवन में कभी अभाव नहीं देखा था इसलिए उसका नजरिया जीवन के प्रति बहुत अलग था और वहीं व्यापारीने कड़ी मेहनत से अपना व्यापार बनाया था। ढलती उम्रके साथ व्यापारी को अपने कारोबारके प्रति चिंता होने लगी थी। व्यापारी को चंद्रकांत के व्यवहार से प्रत्यक्ष था कि उसके पुत्र को मेहनतके फल का महत्व नहीं पता। उसे आभास हो चुका था कि उसके लाड़ प्यारने चंद्रकांत को जीवन की वास्तविकता और जीवन में मेहनत के महत्व से बहुत दूरकर दिया है। गहन चिंतन के बाद व्यापारी ने निश्चय किया कि वो चन्द्रकांत को मेहनत के फल का महत्व, स्वयं सिखायेगा। चाहे उसके लिए उसे कठोर ही कर्षण बनना पड़े



सुनकर चन्द्रकांत को ज्यादा कोई फर्क नहीं पड़ा, उसने उसे क्षणभर का गुस्सा समझ लिया लेकिन व्यापारीने भी ठान रखी थी। उसने घरके सभी सदस्योंको आदेश दिया कि कोई चन्द्रकांत की मदद नहीं करेगा और नाही उसे बिना धनके भोजन दिया जायेगा। चन्द्रकांत से सभी बहुत प्यार करते थे जिसका उसने बहुत फायदा उठाया। वो रोज किसी न किसीके पास जाकर धन मांग लाता और अपने पिताको दे देता। और व्यापारी उसे उन पैसोको कुँए में फेंकने का बोलता जिसे चंद्रकांत बिना किसी अड़चन के फेंक आता और उसे रोज भोजन मिल जाता। ऐसा कई दिनों तक चलता रहा लेकिन अब घरके लोगोको रोज-रोज धन देना भारी पड़ने लगा। सभी उससे अपनी कन्नौ काटने लगे, जिस कारण चंद्रकांत को मिलनेवाला धन कम होने लगा और उस धनके हिसाब से उसका भोजन भी कम होने लगा।

एक दिन चन्द्रकांत को किसीने धन नहीं दिया और उसे अपनी

भूखको शांत करनेके लिए गाँवमें जाकर कार्य करना पड़ा। उस दिनवो बहुत देरसे थकाहारा व्यापारी के पास पहुँचा और धन देकर भोजन माँगा। रोजके अनुसार व्यापारीने उसे वो धन कुँएमें फेंकने का आदेश दिया जिसे इसबार चंद्रकांत सहजतासे स्वीकार नहीं कर पाया और उसने पलटकर जवाब दिया - पिताजी मैं इतनी मेहनत करके, पसीना बहाकर इस धन को

व्यापारीने चंद्रकांत को अपने पास बुलाया और बहुत ही तीखे स्वर में उससे बात की। उसन कहा कि तुम्हारा मेरे परिवार में कोई अस्तित्व नहीं है, तुमने मेरे कारोबार में कोई योगदान नहीं दिया और इसलिए मैं चाहता हूँ कि तुम अपनी मेहनत से धन कमाओ, तब ही तुम्हें तुम्हारे धनके मुताबिक दो वक्तका खाना दिया जायेगा। यह

लाया और आपने मुझे एकक्षणमें इसे कुँएमें फेंकने कह दिया। यह सुनकर व्यापारी समझ गया कि आज चंद्रकांतको मेहनत के फल का महत्व समझ आ गया है। व्यापारी भतीभांति जानता था कि उसके परिवारवाले चन्द्रकांत की मदद कर रहे हैं, तबही चंद्रकांत इतनी आसानी से धन कुँएमें डाल आता था लेकिन उसे पता था, एक न एक दिन सभी परिवारजन चन्द्रकांत से कन्नौ काट लेंगे, उस दिन



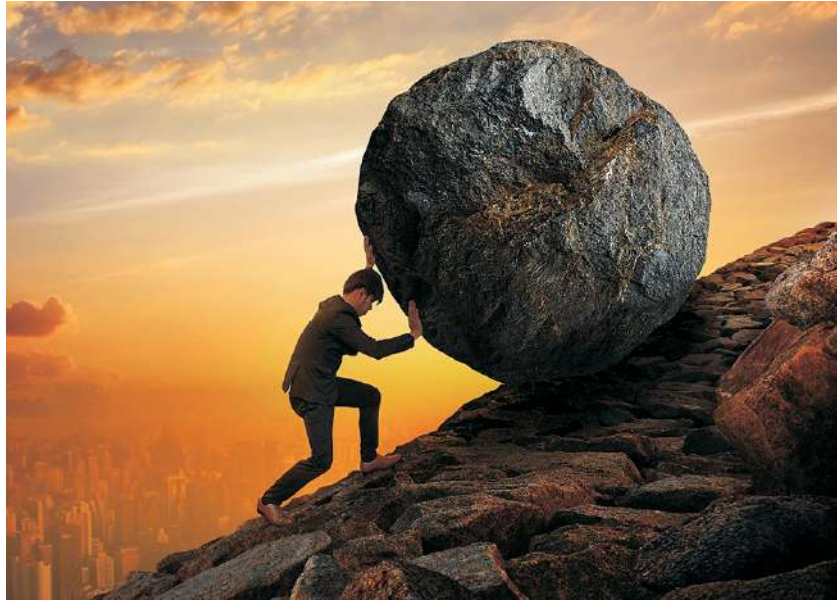
चन्द्रकांत के पास कोई विकल्प शेष नहीं होगा. व्यापारीने चन्द्रकांत को गले लगा लिया और अपना सारा कारोबार उसे सौंप दिया.

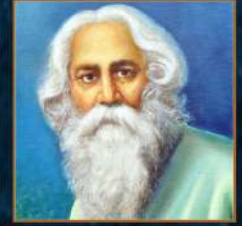
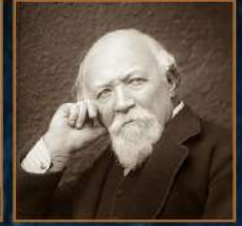
आज के समयमें उच्च वर्गके परिवारों की संतानों को मेहनत के फल का महत्व पता नहीं होता और ऐसे में यह दायित्व उनके माता पिताका होता है कि वो अपने बच्चोको जीवन की वास्तविकासे अवगत कराये. लक्ष्मी उसी घर में आती है जहाँ उसका सम्मान होता है .मेहनत ही एक ऐसा हथियार है जो मनुष्य को किसीभी परिस्थितीसे

बाहर ला सकता है. व्यापारीके पास इतना धन तो था कि चन्द्रकांत और उसकी आनेवाली पीढ़ी बिना किसी मेहनतके जीवन आसानीस निकाल लेते लेकिन अगर आज व्यापारी अपने पुत्रको मेहनतका महत्व नहीं बताता तो एक न एक दिन व्यापारी की आनेवाली पीढ़ी व्यापारी को कोसती.

डॉ. दशरथ काळे

वाणिज्य विभाग





*'I will either find a way
or, make one.'*

English Section



रक्तदान शिबीर

महाविद्यालयातील विद्यार्थी व प्राध्यापक रक्तदान शिबीरात रक्तदान करतांना





A True Friend

Today I found a friend
Who knows everything I felt
He knew my every weakness
And the problems I' dealt

She understood my feelings
And listened to my dreams
She to how I felt about life
And know what it all means

Not once did she interrupt me
Or tell me I was wrong
She understood what I was going through
And promised she'd stay long

I reached out this friend
To show her that I care
To pull her close & let her know
How much I need her there

I went to hold her hand
To pull her a bit nearer
And I realized this perfect friend
I found nothing but a Mirror

Ku. Poonam Laybar

B. Com Part II



Be What You Are

Be what you are
Life is beautiful
so is that
word around you have a just
the melody of slide sound
life will take you to your destiny
be patient and hold your breath
you shall become what you want
don't give up
till then come on get on the field
work hard and reap your yield
if you want get more let me be free
you are burning cove live
and be real forgot the virtual
believe in what you feel
just open your heart
and do what you always wished to

Ku. Ritu Choudhry

B.Sc. Part I





Cricket : It's not a Game, It's a Religion

Crowds of people across the world watch this game and enjoy it but in India there are different kinds of liking for cricket. Since childhood I was willing to watch cricket matches from the stadium. Never got the ticket. Everyone is having different kinds of craziness. People cry when Indian team loses the match and react lovely and dance in joy when Indian team wins any series or tournament. We consider Sachin Tendulkar the God of cricket, a person who has scored 100 centuries.

When the IPL started people started enjoying very different forms of cricket. We can enjoy thrilling situations of victory and defeat. These days players like Rohit Sharma, Virat Kohli, Ravindra Jadeja, Jasprit Bumrah, Mohammed Shami are very popular. Indians are not only crazy about Indian players, but also for foreign players (cricketers) like AB de Villiers, David Warren, Stuart Broad Hashim Ali, Rashid Khan and many more. In cricket not only players entertain but the commentary also adds a different flavour to their happiness. Even an umpire like Billy Bowden they entertain with their umpiring that's why cricket is a very popular sport in India.

Pritam Giratkar

B.Sc. Part III



Education Makes Us Wise

Education makes a person wise this statement tells us how important role education play in our life politics is almost equivalent to ruling the country and Lok Sabha is supposed to represent the opinion of Indian people of the world. Unfortunately in India there are no pre-set eligibility criteria for becoming a politician and like the other government jobs political leaders need to be educated or they must have extra-curricular qualification in order to hold the position of minister. Politicians have huge responsibilities, then why is not there a criteria to judge the qualities of politicians?

Importance of education for political leader: Every human being has certain inherent good qualities and proper education to enhance these qualities so that they are utilised for the good of the individual as well as the entire society. More specifically education in any form brings out the humanitarian qualities of the person. In the present situation of the country he or she will serve conventional education that consists of studies of history, civics, mathematics, economics and science is a necessary for every citizen of a country which is the same for would-be politician as well. The best part of one's life is education so, both regional and world history should be studied by all politician mandatorily. It makes them aware of their legacy turning out the old chronicle will certainly help an inspiring politician to become more mature authoritative and expressive the best religion in the world is education so our politician must be educated to run the country smoothly time has come that, a true educated youth of this country must opt it as a career if we want to save this country.

Chiranjivi Burghate

B. Sc. Part III



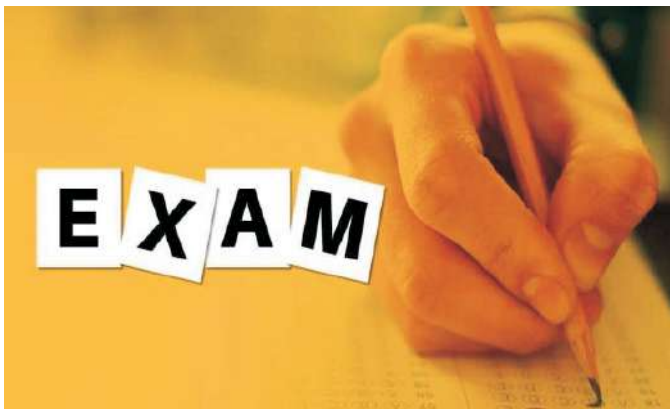


Examination

God is great examiner
 We all are his students
 The world is an examination hall
 And life is an answer book
 The time allowed is three hours
 The first hour bell is childhood
 The second is youth
 And third is old age
 The bell of last minute is rang by God
 The examination is over
 The answer book is snatched
 Don't try to cheat
 The examination is everywhere
 You must not lose marks
 By wasting time and writing nothing
 So you may not say
 The paper was lengthy and time was short
 If we fail we come back to same ball
 If we pass we go to heaven
 And return no more.

Shubham Sanap

B.Sc Part II

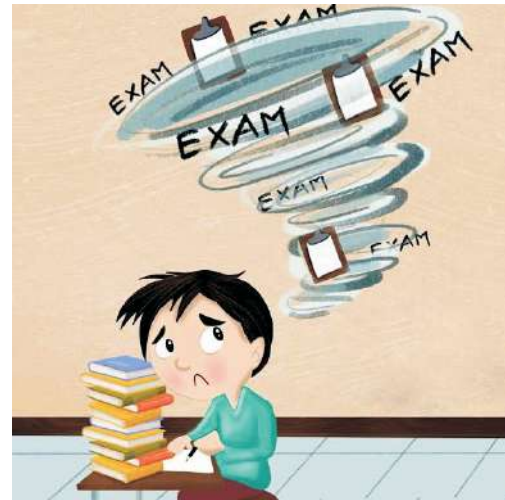


Examinophobia

Time is short and Exam is near,
 Books are heavy and more is the fear.
 Warm is the bed, cold is the night,
 I need to Study, I must fight.
 Late to the bed and early to rise,
 These are exam days and this is the price.
 Take your coffee or take your tea,
 Keep eyes open , sleep is naughty.
 Hunger Becomes Stronger, weaker gets study.
 Book gets under pillow and bed becomes buddy.
 I don't remember a day without homework,
 Neither I remember completing that work.
 Life is a race, I need to run Fast.
 I started slow and Syllabus is Vast.
 No matter what, I need to cover.
 Less is the time, it's now or never.
 Shout it loudly and practice everywhere,
 E is equal to m c square.
 This race is mine, I will not apply the breaks,
 My Result will shine, Whatever it takes !!

Ku. Tabssum Shaha

B.Sc. Part III





Humanity in Corona

We come across a situation that hasn't been ever before. Many people suffered due to this and the war is still going on. I don't know how successful we become while dealing with it. But the harsh realities we come across those days were just insane & inhuman. Yes, I am speaking about covid-19 virus lockdown. Due to the pandemic governments of different countries decided to make a lockdown all over the world. The fear was quite relevant to some extent as the spread rate of corona was higher than any virus in the world. The lockdown was enforced helplessly by the government. They were unable to do anything. Though some people with good income enjoy the time along with their family. but, what about the police force, what about the medical department, what about the cleaning workers they bear the burden, complete pressure was upon their shoulders and the situation was just getting worse. even the doctors were losing their life. Though they have taken so many precautionary measures, everything inevitable and the most horrible thing of this lock down was the condition of laborers who have left their work and left for their hometown by every possible mean. Thousands of miles were traveled by their foot. small children ,old people suffer to a great extent many people died of hunger many people committed suicide because they were not having a chance to earn

money. Many people got frustrated because they have to be kept in their own houses and they were thinking that they were put into the prison .Everything was just inhuman.

Still many people fought with Covid-19 situation many people wholeheartedly donated big amount. The actors like Sonu Sood helped the labours wholeheartedly and for those labors he became Messiah. Government servants donated their one-day salary every month. Every good person tried to contribute by their actions or by donating something. We have lost many heroes, many near ones and many dear ones. I pray to God that this worst situation should end soon. Education department suffered greatly . . . For the first time in the history of the world schools and colleges were closed. Online learning came into existence along with the problems like lack of mobiles, internet issues, extra expenditure on recharges, loss of income sources of their parents and so on. Now the injections like Covaxin and Covishield are available and hopefully it will work well and provide us with the immunity which we wanted , which will keep us safe from the deadly virus. Hopefully these days will also pass and we will again be free to gather and celebrate our festivals.

Gaurav Mohod

B.Sc. Part III





Opportunity

Once I saw fire
which had been lit for prayer,
I grew an extreme desire,
to touch it to feel it ,
but I could not dare,
with its embers everywhere,
And different colour of it ,
I saw it discovered it with lot of care,
And sensed it is dangerous through my wits
I touched it I got burnt ,
I decided not to go close to it,
That day was when a lesson I learnt,
That everything that look beautiful is not,
Always good for humans to suit,
This applied too for the case of life,
Opportunities That seem easy and good
can even, Make you strife.

Hrishikesh Timane

B.Sc. Part III

Someone

A friend, a lover, a guide
everyone needs someone
who will take him on a ride

Who will hold his hand at the darkest hour
If he is with you then you have no fear

To share secret that can't be told
Whose presence only will make you feel bold

A shoulder is needed just to cry,
same shoulder would support us to try.
No matter how, no matter why,
A close one is enough to take us to the sky

A light in the darkness,
A smile in the sorrow,
Where is that 'someone',
from where should I borrow ?

Prof. Ajay Ambhore

Department of Physics





Pandemic Yoga : Immunity Asanas and Breathing Exercises

INTRODUCTION:

Demand for yoga lessons is at an all-time high during the second wave of the pandemic. However, it's no longer about achieving the perfect body or performing complicated contortions. Instead, people are hitting the mat to counter the ravaging effects of coronavirus - be it mental or physical. "People are taking up yoga lessons online for better immunity and mental health, with dedicated asanas for each. We need yoga more than ever now because the entire focus today is on physical and mental wellbeing - especially for those who have been diagnosed with COVID-19 or who have recovered from it. Nearly 10 per cent of people diagnosed with Covid-19 experience prolonged symptoms, including troubled breathing, blood clots, headaches, nausea, muscle pain, and fatigue that lasts for weeks, months, and possibly years after testing positive. Yoga is helping these long-haul patients in easing stress and pain, maintaining mobility, and breathing easier. Even the World Health Organization has urged people to take up yoga during the pandemic.

IMMUNITY-BOOSTING POSES, BREATHING EXERCISES AND MORE

Yoga teachers are now curating special classes and offering courses with specific asanas for mental health, immunity and breathing-related issues.

Pranayama, which is breathing and meditation exercise in yoga, is the main practice to overcome anxiety, stress and breathing issues. There are several types of pranayama, such as suryabhedan pranayam, chandrabhedan pranayam, and anulom vilom pranayama, besides meditations like static and guided. A lot of people are seeking online classes that

focus on these." The best time to practise pranayama is after your asanas and breathing kriyas, because they improve the blood circulation, allowing oxygen to be carried more efficiently through your nasal passages.

ASANAS FOR PANDEMIC PROBLEMS

asanas will help open up the airways and get the circulation going throughout the body, which will help you feel energised.

Balāsana, Sukhasana variation, Makarasana for 5 to 10 minutes

IMMUNITY BOOSTING POSES:

Hero pose:

This seated posture can help you find your center. Focusing on your breath may help you find ease in the stillness of this pose.

Tree pose

This classic standing pose may help you focus inward, quieting racing thoughts.

Triangle pose

This energising pose can help ease tension in your neck and back.

Standing Forward Bend

This resting standing pose may help relax your mind while releasing tension in your body.

Fish pose

This backbend can help relieve tightness in your chest and back.

5 immunity-boosting Yoga exercises to do at home amid Covid-19

1. Anulom Vilom Pranayam or Alternate Nostril Breathing Technique of Yoga

Method: Start by sitting in a cross-legged position. Rest your hands on your knees and close your eyes. Keep your right thumb on your right nostril and close





it. Inhale deeply from your left nostril for 4 counts.

2. Vrikshasana or tree pose of Yoga

Method: Balance yourself on one leg, with the other one folded and supported on your inner thigh. Stretch out your hands above your head and point them directly upwards.

3. Bhujangasana or Cobra pose of Yoga

Method: Lie down flat on your stomach. Rest your palms by the side of your chest, arms close to your body, elbows pointing outward. Inhale and raise your forehead, neck and shoulders.

4. Matsyasana or the Fish Pose of Yoga

Method: Lie down on your back with legs straight on the floor and hands beside the thighs. Keep your palms near the shoulders and your fingers pointing towards them. Inhale, press your palms on the floor, lift your shoulders and head up and drop the top of the head on the floor.

5. Paschimottanasana or seated forward-bend of Yoga

Method: Begin with Dandasana and place a strap around the feet while grasping them by the hands if the back is stiff. Ensure that your knees are slightly bent and legs stretched out forward.

Dr. Shyam Dalvi

Director , Physical Education



Success

Success is a journey
and not a destination
like every great journey
even success begins
with a single step
so, step forward
and march on.

When I come across these lines, I got very much inspired people are often feel awkward or have fear to begin something. Risk will be always there but it is said that not taking risk is the biggest risk in your life. So we must not think about the downfall we should work hard and do good things honestly and sincerely.

Then nobody can stop you from being successful. Success has different definitions. Some will call plenty of money a success, some will call a good health is a success and some will call peaceful mind a success. Everyone has different perspectives and they are willing to succeed.

Will you call success a success if it is achieved by wrong means or just the mercy of someone gives you an opportunity to become a successful person? I will rather say it is no nothing but a thing achieved by boot licking.

That person might be happy but what respect He will gain in eyes of his family, his friends, his well-wishers, definitely someday that thing will bother him, he will feel uncomfortable by having that thought in mind and then he will realize that we are not worthy of that particular post or that particular success. That's why I will say," I will have very few things in my life rather than taking someone else's right to obtain my namely success."

Arpit Belsare

B.Sc. Part III

२०२०-२१





Theatre of the Absurd

“Theatre of the Absurd” is the term used by Martin Esslin to describe the “New Theatre” of the 1950s started by the Rumanian- born French playwright Lonesco with the staging of his play, *The Bald Prima Donna* in Paris in 1950. The original French version of Beckett’s *Waiting for Godot* was staged three years later while the English version was put up on a London stage in 1955. Ionesco and Beckett were hailed in France and England as pioneers of the new drama which was later, in 1961, termed by Esslin the “Theatre of the Absurd.” The two other French practitioners of this kind of drama were Jean Genet and Arthur Adamov.

In England Harold Pinter and N.F. Simpson adopted some features of absurd drama. Theatre of the Absurd was based on the philosophy of Existentialism of Camus and Sartre according to which the universe and an individual’s life in it are too chaotic and too irrational to be reduced to a comprehensible system. The absurd arises from the tension between man’s keenness to understand the universe and the refusal of the recalcitrant universe to be understood. Despair is a natural concomitant of the absurd. However gloomy absurdism may be, it yet has a bracing effect on man who must face existence, however bleak and meaningless, without any reassuring props of religion or evasive philosophy. Theatre of the absurd tries to mirror the chaos and incomprehensibility of existence. Plot is dismissed because it is based on causality, characters are mostly ordinary people who do not understand themselves or one another, and whatever they do is arbitrary and unpredictable and incomprehensible to themselves

and to the audience. Yet like an abstract painting, a good absurdist play has a pattern of images, motifs, and emphases which affect the reader or spectator like poetry.

Beckett’s *Waiting for Godot* proved a landmark in the history of English drama. He followed it up with a few more plays the best known of which is *Endgame*. Pinter is the most notable practitioner of absurd drama after Beckett. In his plays he specializes in creating suggestions of unforeseeable menace which terrifies the protagonists who long for security. This menace is, of course, the fear of death of “nothingness” which is generally represented as the circumambient darkness waiting to enter through a door into the safe haven of a room or a house in order to engulf the protagonist. The vogue of absurd drama lasted for about a decade from 1955 but its influence can be found in the work of several latter-day playwrights as well.

Prof. Rajiv Tayde

Department of English





Unheard Scientist Behind Nobel for DNA



As a female graduate student, I feel that increased awareness of unpublicized accomplishment of women scientist will inspire the new generation. It is time for Rosalind Franklin to receive recognition for her years of work and discoveries.

All biology students and also high school students associated with the fundamental discovery of DNA structure with the name of James Watson and Francis Crick, but here I am going to tell you the story of Rosalind Franklin. She was a dedicated scientist working at the Kings college laboratory in Landon. In the year 1950 along with Maurice Wilkins a recipient of Nobel prize and Watson and crick in 1962 for medicine and philosophy.

She experimented with Xray crystallographic technique on deoxyribonucleic acid and use this pattern to describe the structure of DNA. As James Watson and Francis Crick were struggling with the idea of triple helical structure Rosalind Franklin found that DNA was double helical with sugar phosphate backbone on the outside contradicting Watson and Cricks idea.

In February 1953 Watson came to Franklin's permission Wilkinson agreed to show him, and it was this secret information that aided Watson and Crick in the discovery of DNA structure. To the day of death Rosalind never knew that her pattern was revealed to Watson and that this was the reason they won the competition for DNA discovery.

Pavan Khandare

B.Sc. Part III

Value of Time

To realise the value of one year,
ask the student who has failed in the examination.
To realise the value of one month
ask the mother who gives birth to a premature baby.
To realise the value of one week,
ask the editor of a weekly.
To realise the value of one day,
ask the daily wage laborer.
To realise the value of one hour
ask the lover who is waiting to meet.
To realise the value of one minute,
ask the person who has missed the train.
To realise the value of a second
ask the person who has survived an accident.
To realise the value of 1 millisecond
ask the person who has won a silver medal in the
running at Olympics.

Ku. Adeeba Saman Anees Khan

B.Sc. Part III





What is Ambition?

To Dream the Impossible Dream...

Ambition is a strong desire to achieve something. It is the desire to be successful, famous and rich. A person without any ambition in life is like a boat without a rudder. He has no destination. He does not have any urge to make a start. He reaches nowhere. So, everyone should have an ambition in life.

To achieve something in life, one must have definite ambition or goal. But just having one is not enough. There has to be a continuous effort towards achieving it. If one just dreams about it and does not nothing, one cannot achieve anything. A person with ambition should not be dependent upon circumstances. He should have the firm determination to achieve his aim. His willpower and determination will carry him forward. Obstacles in his way will not lead him astray.

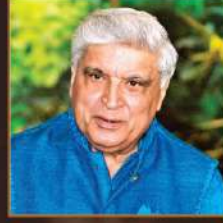
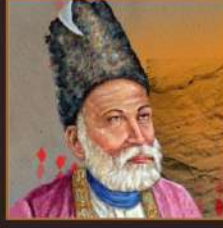
An ideal person always tries to achieve his goal. Aspiring great things in life is a human tendency. The youth of today want to scale the greater heights of success. Different people have different ambitions in life. Some young boys and girls aim to become teachers. Teaching is one of the noblest professions. A teacher removes illiteracy, ignorance and superstition to some extent. Teachers are the real architects of the nation. The students of today are the citizens of tomorrow. Only teachers can make the younger generation responsible citizens of the country.

Finally, I would like to say that one's motive in one's life should be noble and good. one should not try to fulfill once ambition by wrong or foul means. In short one should have a noble aim in life. one's action should be directed towards the nation's prosperity. one should strive hard honestly, sincerely and with dedication to achieve it. Cause success is a journey and not a destination.

Ku. Arpita Bhojar

B.Sc. Part II





“तालाब तो बरसात में
हो जाते हैं कमजर्फ
बाहर कभी आपे से
समंदर नहीं होता” ।

उर्दु विभाग



गणतंत्र दिवस समारोह



حالات نہیں... خیالات بدلو... کامیاب ہو جائونگے

دیا۔ ورنہ میں وہاں تک پہنچ گیا ہوتا۔ اس منزل پہ میرے قدم پہنچ گئے ہوتے۔ اس طریقے سے شیخ چلی کی سوچ رکھ کر ہم بخوشی خاموش ایک جگہ پر بیٹھ جاتے ہیں۔ اگر ہمیں کسے نے پوچھا کیوں؟ بھائی کیا ہوا؟ آپ یہ بنا چاہتے تھے۔ آپ یہ کمپنی کھولنا چاہتے تھے۔ آپ یہ تجارت کرنا چاہتے تھے۔ آپ کا یہ منصوبے کا تھا۔ مگر کیا ہوا؟ کیا بنا؟ اور کیا کیا پریشانیوں پیش آئی؟ ہم جواب دیتے ہیں۔ کہ بھائی ماحول ٹھیک نہیں تھا۔ میرے حالات ناسازگار تھے۔ میرے پاس وسائل کی کمی ہے۔ میں یہ نہیں کر سکتا، میں وہ نہیں کر سکتا، مجھے چیزوں کی لوازمات کی اور وسائل کی ضرورت ہیں۔ جو میرے پاس موجود نہیں ہے۔ اس طرح کی غیر مناسب باتوں سے خود کو اور مخاطب کو تسلی دیتے ہیں۔ اور خود بھی اطمینان کی سانس لیتے ہوئے ہم صد فیصد حالات کو سامنے رکھ کر اپنی کمیوں، کوتاہیوں، ناقص عقل اور کند ذہن کو چھپانے کی کوشش کرتے ہیں۔ ہم کہتے ہیں کہ مجھے حالات کے صحیح ہونے اور سود مند ہونے کا انتظار کرنا نہیں۔ ایک بار حالات درست ہو جائیں، تو میں جو چاہتا ہوں وہ چیزیں مجھے مل جائے گی۔ میں یہاں۔۔۔ وہاں۔۔۔ پر پہنچ جاؤں گا۔ میں اپنے مقاصد کا حصول کر سکوں گا۔ میں زندگی میں کامیاب ہو جاؤں گا۔ تب تک بہت دیر ہو جاتی ہے۔

حالات کبھی بھی کسی کے بھی صد فیصد سازگار نہیں ہوتے ہیں۔ حالات کو سازگار بنانا پڑتا ہے۔ موجودہ وقت میں جو بھی میرے پاس وسائل، لوازمات، ذرائع دستیاب ہیں۔ انہیں منصوبہ بند طریقے سے استعمال کرتے ہوئے حالات کو موضوع، مناسب اور سازگار بنا کر کام کی شروعات کرنا چاہیے۔ دنیا بھر تمام کامیاب ترین لوگوں کے مستقبل کے اوراق گردانی کرو۔ معلوم ہوگا کہ انہوں نے نہایت ہی ناواقف، ناسازگار حالات میں اپنے مقصد

ہم نے چاہا نہیں حالات بدل سکتے تھے گرتے گرتے بھی کہیں لوگ سنبھل سکتے تھے ہم تو ٹھہرے ہی رہے جھیل کے پانی کی طرح ورنہ ہم بھی بہت دور نکل سکتے تھے

دنیا میں ہر انسان کامیاب ہونا چاہتا ہے۔ وہ انسان جس نے اپنی زندگی کے مقاصد طے کیے ہیں۔ وہ انہیں پورا کرنے کے لئے ہر ممکن کوشش کرتا ہے۔ لیکن مقصد کے حصول میں بہت ساری دشواریاں، مسائل اور مشکلات آتے ہیں۔ اگر ہم نے منظم طریقے سے انہیں حل کیا انکا مقابلہ کیا۔ تو ہم کامیاب ہو سکتے ہیں۔ ورنہ زیادہ تر لوگ حالات کا بہانا بنا کر اپنے دل و دماغ کو مطمئن کر لیتے ہیں اور خود کو ایک مخصوص دائرے میں بند کر لیتے ہیں۔ کہ اب یہ ہم سے نہیں ہوگا یا ہم یہ نہیں کر سکتے ہیں۔ اور اسی کے گرد چکر کاٹتے رہتے ہیں۔ اپنی خوشگوار زندگی کو محدود گشتی طریقے سے گزارنا شروع کر دیتے ہیں۔ جس کا اثر یہ ہوتا ہے کہ زندگی سے خوش، مسرت اور سکون دور ہوتا جاتا ہے۔ اور ہم اداسی، مایوسی میں زندگی گزارتے ہیں اور اس سوچ پر اتفاق کر لیتے ہیں کہ حالات درست نہیں ہے۔ حالات میرے لئے ماحولک یا حالات سازگار و موافق نہیں ہیں۔ اگر میں فلاح عہدے پر پہنچ گیا، تو میں ایسا کر لیتا، ویسا کر لیتا۔

میرے پاس یہ نہیں ہے۔ وہ سامان و وسائل نہیں ہیں۔ تو بھلا میں اپنے مقصد میں کیسے کامیاب ہو سکتا ہوں۔ یہاں حالات نے مجھے ساتھ نہیں

چوٹی پر ہندوستان کا پرچم لہرا کر تاریخ میں اپنا نام شہرے الفاظ میں لکھا ہے۔ یہ وہ لڑکی ہے جس کے ایک پیر کا آپریشن ہوا تھا اور دوسرا پیر مصنوعی لگا ہوا تھا۔ ریڈھ کی ہڈی کا بھی آپریشن ہوا تھا۔ لیکن پھر بھی اس نے ماؤنٹ ایورسٹ کی اونچائی کو پار کیا۔ تو کیسے کیا ہوگا؟ اس پر غور کریں حالات تو اجازت نہیں دیتے تھے۔ احباب، رشتہ دار اور دوستوں نے بھی منع کر دیا تھا۔ لیکن ارونیما سہانے اپنا ذہن بنالیا تھا۔ اپنے خیالات کو بدلا تھا۔ کچھ بھی ہو جائے میں نے جو منزل، جو مقصد طے کر لیا ہے۔ اب اسے مجھے حاصل کرنا ہی ہے۔ کہتے ہیں ارونیما کو فتح دلائی۔ خیالات بدلنے Will Power چاہے کچھ بھی کرنا پڑے۔ میں کرونگی۔ اس طاقت نے جسے ہم سے ہی حالات بدلتے ہیں۔ ارونیما سہانے اسے ثابت کیا۔

دل بدل سکتے ہیں، جذبات بدل سکتے ہیں
قوم و ملت کے فکر خیالات بدل سکتے ہیں
دور موجود کے دن و رات بدل سکتے ہیں
ہم بدل جائے تو یارو حالات بدل سکتے ہیں

ایک اور مثال میرے ذہن میں آرہی ہے۔ وہ یہ کہ دشرت مانجھی کی جس نے اپنے پاس موجود قلیل وسائل کا استعمال کرتے ہوئے بلند و بالا پہاڑ کو کھود کر اسمیں لوگوں کے لیے راستہ بنایا۔ ہم جانتے ہیں کہ پہاڑ کھود کر راستہ بنانے کے لئے کس طرح کی جدید لوازمات کا استعمال کیا جاتا ہے۔ کتنے لوگوں کی ضرورت پڑتی ہے۔ کیسی کیسی مشینوں کا استعمال کیا جاتا ہے۔ لیکن یہاں پر خیالات کی تبدیلی ہونے سے ہی بغیر وسائل کے دشرت مانجھی نے تنہا اکیلے پورے گاؤں والوں کے لئے پہاڑ کھود کر راستہ بنالیا۔ یہ بات ثابت ہوتی ہے کہ حالات سے کچھ نہیں ہوتا ہے، خیالات سے ہوتا ہے۔ ایک آٹور کشر چلانے

کو حاصل کیا ہیں۔ حالات ہم جیسے چاہے ویسے کبھی نظر نہیں آتے ہیں۔ ہمیں ہی نہیں بلکہ دنیا کے ہر بڑے سے بڑے شخص کے ساتھ یہی ہوتا ہے۔ انہوں نے بڑی جدوجہد مشکلات کا سامنا کرتے ہوئے جو بھی مسائل جو لوازمات جو چیزیں پاس میں موجود تھے۔ ان ہیں استعمال کیا اور اپنے دل و دماغ میں اس بات کو پسوست کر دیا کہ مجھے اپنی منزل تک پہنچنا ہی ہیں۔ انہوں نے خیالات کو بدلا اور انکے اسی ذہنی بدلاؤ نے انکے لئے حالات کی راہیں ہموار کر دیا۔ ناساز گار کو سازگار بنانے کے لئے محنت و جدوجہد درکار ہوتی ہیں۔ اور ہم محسن خوبی جانتے ہیں کہ محنت کے بغیر کچھ بھی حاصل نہیں ہوتا ہے۔ جب انسان خیالات بدلتا ہے تو آہستہ آہستہ حالات بدلتے ہیں۔ یاد رکھیں انسان کو حالات نہیں خیالات بدلنا چاہیے۔ آئیے دنیا کے بڑے بڑے تاجروں نے، افسروں نے اپنے خیالات کو بدل کر ہر طرح کے حالات پر قابو پایا اور اپنے لئے سازگار ماحول خود بنا کر ترقی کی ہے۔ یہاں یہ بات نہیں کہ اسے صرف تعلیم یافتہ لوگوں نے ہی خیالات بدل کر حالات درست کر دیے۔ بلکہ انپڑھ یا کم پڑھے لکھے لوگوں نے بھی اس تجربات سے اپنی بلند منزل کو حاصل کیا ہے۔

اگر ہم اپنے اطراف کا خوردبینی مشاہدہ کرے تو پتہ چلتا ہے کہ جنہوں نے سوچ، خیالات مثبت طرز پر بدلا ہے۔ انہوں نے ہی تاریخ میں اپنا نام شہرے الفاظ میں درکرایا ہے۔ جس میں مثالوں کے ذریعے آپ کو سمجھانے کی کوشش کرتا ہوں۔ ماؤنٹ ایورسٹ پر چڑھنے کے لئے کس طرح کی حالات ہونا چاہیے جسمانی صحت، روپیہ پیسہ، تجربہ کار و کامیاب لوگوں سے تعلقات، رات دن محنت کرنے کی جستجو، تمام تر جدید سہولیات و لوازمات کی دستیابی وغیرہ وغیرہ اگر ایسے حالات ہیں۔ تو ہم ماؤنٹ ایورسٹ فتح کرنے کے بارے میں سوچ سکتے ہیں۔ لیکن میں آپ کو بتانا چاہتا ہوں کہ دو ہزار تیر 2013 میں ایک اپانچ، اوسط خاندان سے تعلق رکھنے والی ارونیما سہانے ایورسٹ کی بلند بالا

میں چاہوں گا کہ ہم تمام انکی تفصیلی ملاقاتیں یوٹیوب پر سماعت کرے۔ اپنے خیالات و جذبات کو روشن کریں۔ اور انکے تجربات سے سیکھے اور کامیاب بنے۔ ہم زندگی میں حالات کا بہانہ بنا کر ایک ہی مقام پر کھڑے رہتے ہیں اور وہی زندگی گزار دیتے ہیں۔ کیا ہمیں بلند سوچ نہیں رکھنے چاہیے؟ کیا یہ مناسب ہیں؟ کیا یہ درست ہیں؟ اللہ رب العزت نے ہمیں ایک عظیم نعمت زندگی عطا فرمائی ہے اور ہم اسے کس طرح اٹھ کر رہے ہیں۔ ہمیں چاہیے کہ ہم زندگی کی اہمیت کو سمجھیں، اپنی صلاحیتوں کو سمجھیں اور اپنے خیالات کو بدلیں۔ اپنے جذبات کو مثبت سمت موڑے اور عہد کرے کہ میں موجودہ حالات میں رہتے ہوئے، میرے بلند مقاصد کو حاصل کروں گا۔ جو بھی حالات ہمارے ہیں، جو بھی وسائل، جو بھی چیزیں، میرے پاس موجود ہیں۔ ان تمام چیزوں کو میں منصوبہ بند طریقے سے استعمال کروں گا۔ خوب محنت و مشقت کروں گا۔ غلطیوں سے سیکھوں گا اور کامیاب بنوں گا۔ کیونکہ اب مجھے حالات نہیں۔۔۔ خیالات۔۔۔ بدلنا ہے۔

منزل سے آگے بڑھ کر منزل تلاش کر
مل جائے تجھ کو دریا تو سمندر تلاش کر
ہر شیشہ ٹوٹ جاتا ہے پتھر کی چوٹ سے
پتھر ہی ٹوٹ جائے وہ شیشہ تلاش کر

والے شخص کا لڑکا شیخ انصار یوپی اسی سی امتحان میں نہ صرف کامیاب ہوتا ہے۔ بلکہ سب سے کم عمر نوجوان کلکٹر کے عہدے پر فائز ہو کر تاریخ رقم کرتا ہے۔ پورا بھارت شیخ انصار کے معاشی، سماجی، تعلیمی حالات سے واقف ہوا۔ اس نے ابھی اپنی زندگی کے مقصد کو حاصل کرنے کے لیے حالات کو بالائے طاق رکھتے ہوئے ضد، محنت، کوشش، مثبت سوچ اور خیالات سے تاریخی کامیابی حاصل کی ہے۔ جو ہمارے لئے اور ہمارے نوجوان بچوں کے لئے مثال ہیں۔ ایسے بہت سے لوگ موجود ہیں۔ اپ سوچ رہے ہوں گے یہی تو ماضی کے واقعات ہیں۔ تو ایسا نہیں ہے۔ حال ہی میں ایم پی ایس سی کے نتائج منظر عام پر آئے۔ آئیں جن نوجوانوں نے کامیابی حاصل کی ہے انکا ماضی اٹھا کر دیکھو۔ نسیم شیخ کے والد داغنی مریض ہیں۔ گھر کے معاشی حالات بہت ہی خستہ ہونے کی وجہ سے والدہ دوسروں کے گھروں میں کام کرتی ہے۔ خاندان تعلیم یافتہ نہیں۔ یہاں تک کہ گھر میں بجلی کا کنکیشن ہیں۔ ذرہ سوچے کیسے حالات ہیں اور اتنی بڑی کامیابی کیسے ملی ہوگی۔ کتنی محنت، کتنی جدوجہد، کتنی پریشانیاں اور کتنی تکالیف کا سامنا کرنا پڑا ہوگا۔ آج وہ ڈپٹی کلکٹر کے عہدے پر فائز ہوئی ہے۔

میرے نوجوان ساتھیوں یہ ایک زندہ مثال ہے۔ میں کتنے نام، کتنے مثالیں تمہارے سامنے پیش کروں۔ سیدہ اسماء ظہیر ناندیڑ سے ہے۔ جنہوں نے بھی نہایت غربت، ناخواندگی اور تنگ حالات کو عبور کرتے ہوئے اسٹیٹ سیل ٹیس کمیشن کا عہدہ حاصل کیا ہے۔ ایک چھوٹے سے دیہات میں مقیم اور ناقابل یقین غربت و تنگی کے حالات سے اپنا نام تاریخ میں شہرے الفاظ میں درج کرایا۔ ان میں ایک اور نام تمینہ باگوان کا بھی شامل ہے۔ جنہوں نے بھی اپنے خیالات سے کامیابی کی منزل طے کی ہے۔ ابھی ابھی بہار پبلک سروس کمیشن کے نتائج میں تقریباً ایک سو ایک مسلم نوجوان لڑکے لڑکیوں نے کامیابی حاصل کی۔ ہمیں انکی زندگیوں کو پڑھنا چاہیے۔

ناظم

گئی نسلوں کا جو باقی ہے تم پر
چلو اٹھو ادا وہ قرض کرلو
زمانے کے اگر ہے ساتھ چلنا
تو تم تعلیم خود پر فرض کرلو
عارف سیفی حیدر آبادینہ بن سکا
گئی نسلوں کا جو باقی ہے تم پر
چلو اٹھو ادا وہ قرض کرلو
زمانے کے اگر ہے ساتھ چلنا
تو تم تعلیم خود پر فرض کرلو
عارف سیفی حیدر آبادینہ بن سکا

اک وہ ظالم جو دل میں رہ کر بھی میرا نہ بن سکا
اور دل وہ کافر جو مجھ میں رہ کر بھی اس کا ہو گیا
و کو اپنا اگر ہم کو بتانا نہیں آتا
ت کو کبھی تو اندازہ لگانا نہیں آتا
پہنچا ہے بزرگوں کے بیانوں سے جو ہم تک
کیا بات ہوئی کیوں وہ زمانہ نہیں آتا
میں بھی اسے کھونے کا ہنر سمجھ نہ پایا
اس کو بھی مجھے چھوڑ کے جانا نہیں آتا
میرے جسم بوسیدہ میں زرا جو جان باقی ہے
کسی کے لوٹ آن کا امکان باقی ہے
وہ چاہے رستہ بدلے، چاہے رابطہ بدلے
اسے مجھے سے محبت ہے میرا یہ ایمان باقی ہے

Collected by
Ku. Adiba Khan

”شور“ اور ”شعور“ میں صرف ایک کا فرق ہوتا ہے۔
اور یہ لفظ علم کی ع ہوتی ہے آپ اس بات سے اندازہ لگا سکتے ہیں کہ انسانی
زندگی میں علم اور تعلیم کی کتنی اہمیت ہوتی ہے۔ تعلیم کے بغیر کسی بھی قوم کی ترقی کا
تصور بھی نہیں کیا جاسکتا۔ تعلیم وہ چراغ ہے جسکی مدد سے ناکامیابی کے
اندھیرے سے نکل کر کامیابی کے اجالوں کے سمت سفر شروع ہوتا ہے اور انسان
اپنی منزل مقصود کو حاصل کرتا ہے۔

جس طرح انسانی زندگی کے لئے غذا، ہوا، پانی ضروری اسی طرح
تعلیم بھی انسانی زندگی کے لئے بہت ضروری ہے۔ کیوں کہ وہ تعلیم ہی ہے جو
انسان اور حیوان میں فرق پیدا کرتی ہے۔ اسلئے میرے نوجوان نسل سے پر زور
اپیل ہے کہ وہ تعلیمی بیداری پیدا کریں۔ آخر میں بس اتنا کہنا چاہوں گا خود بھی
پڑھو اور دوسروں کی بھی پڑھنے میں مدد کرو۔ بندے بھی خوش اللہ بھی خوش۔

از قلم

حسین قریشی

Collected by
Mr. Anas Makwani

Annual Report

Annual Report



210.95
149.16
23.26
1.41%



Awards & Achievements



Ms. Kajal Barse

Scored Highest Marks
in B.Sc. in Subject
Botany, Zoology & Chemistry



Ms. Kavita Kale

Scored Highest Marks
in B.Sc. in Subject
Physics



Ms. Navshin Majid

Scored Highest Marks
in B.Sc. in Subject
Mathematics



Ms. Payal Gavhale

Scored Highest Marks
in B.Com. in Subject
English & Account



Mr. Sachin Bhagat

Scored Highest Marks
in B.Com. I,II & III



Ms. Pratiksha Fuse

Scored Highest Marks
in B.Com. in Subject
Marathi



Department of Botany

The department of botany has a MoU with Shri Shivaji Horticulture College, Amravati for the conduction of various extension activities and workshops. On 27 July 2021 Department of Botany in collaboration with Shri Shivaji Horticulture College, Amravati organised an Online Programme for the Farmers on the Management of the Soybean and Cotton crop. In all 80 farmers from various regions were registered for the programme and benefited by the information.

Tree Plantation

Nature is God's most beautiful creation. Air, Water, Food and cloth are important things we are gifted by our mother earth. To create awareness about importance and conservation of Trees, the plantation was done on the 23 July 2021 at college premises. Due to the Pandemic situation the plantation was done in presence of Dr. Alka Bhise, Principal, of the college, Dr. Suchita Khodke, IQAC Coordinator and HOD and Mr. Shilinand Hiwarale.

Forest Conservation Day

On the occasion of World Forest Conservation day E-Poster Competition was organized for the students. The best posters were felicitated by certificate and prize. Total 56 students participated in this competition.

Wild Glory: An innovative National level flower Exhibition & Competition

The Wild Glory Competition was organised by the department of botany to create awareness among the students about wild flora of nature. It is an innovative competition organised by the department since 2017. In this competition, wealth and beauty of the wild flora will be brought to the knowledge of the students and society. This year competition was organised on 30 August 2020 by online mode in which 124 participants were registered from various parts of India.

Online Workshop on Microgreens- A new beginning towards healthy Nutrition

On the Occasion of Nutrition Week the department of botany organised a workshop on Microgreens on 6th September 2020. In which Dr. Suchita Khodke (HOD) delivered a talk on the importance of Microgreens in our diet and followed by practical instruction with a live demo. She has explained detailed knowledge of how to grow microgreens in our home. Total 120 participants were joined through online mode for the workshop.

Floral Rangoli Competition

On 24 October 2020 on the occasion of Diwali, Floral Rangoli Competition was organised for the students. In all 50 students participated. They drew the rangoli at their home and sent their Rangoli photo to us. The prize winner students were felicitated by prize with certificate.

Virtual Tour- Flower that Blooms in Winter

To know the beauty of seasonal ornamental flowers a Virtual Tour was arranged on date 13 February 2021 by the department of Botany in association with Kiran Nursery. In this tour, Dr. Suchita Khodke HOD





explained the scientific name of the plants and soil requirement, the watering part was demonstrated by Mr. Subhash Bhawe. For this Virtual tour, total 302 students from various colleges along with their faculty members. Dr. Gajendra Pachlore conducted the programme and Mr. Shilanand Hiwarale supported for Technical assistance.

Online National Webinar on Science and Technology to Sustainable Development with Women Empowerment

On 18 February 2021 Online National Webinar on Science and Technology to Sustainable Development with Women Empowerment was organised by department of Botany & Zoology in association with Indian Science Congress Amravati chapter for the awareness and implementation of science and technological approach in the students, research scholars from different areas. The president of the event was Mrs. Sulbha S. Khodke, MLA of Amravati and also the president of Pravin Khodke Memorial Trust, Amravati. Chief guest of this program was Dr Alka Bhise, Principal. The event was inaugurated by Dr Atul k Bodkhe, Dr Suchita Khodke (HOD), introduced the event. This event was divided in two sessions, First session was conducted by Dr Anupama Harshal and second by Mrs Nandini Kotharkar. 264 participants were registered and more than 100 attended this program through ZOOM platform and YouTube live.

National Science Day celebration

On the occasion of National Science day, a quiz competition was organised for the science students on 28th February 2021. By department of Botany and Zoology to inform the students of science about the different areas of life sciences. The competition was based on questions from life sciences and it was of 50 questions with 50 marks, Top three students were selected from total 37 and awarded by prize.

Workshop on Eco friendly Holi colours

Holi, the colourful event of our nation, on this occasion the department of botany had organised the workshop to prepare harmless and eco-friendly colours on 25th march 2021. Dr Suchita Khodke was the speaker for this event, she had given the demonstration for the preparation of different colours from flowers and from other harmless natural sources which are easily available. The colours she made are not costly and any one can prepare at a very low cost. Beside this Dr. Pratibha Mahalle was the president of this program, in her presidential speech she guided the students and made them aware about harmful colours. This program was live on the ZOOM platform.

Bijaropan: Tree plantation competition

To celebrate Worlds Environment Day, Department of Botany and Zoology has taken a drive to plant the trees under Bijaropan: tree plantation competition on 5th June 2021. Different seeds of the tree were sowed by participants from various colleges and grown under their observation upto one month. Principal, Dr. Alka Bhise, was the president of this program, Dr. Swapnil Tinkhede has given the information to the participants about this competition. Dr. Subodh Bansod performed the vote of thanks. After one month, data of saplings in the form of

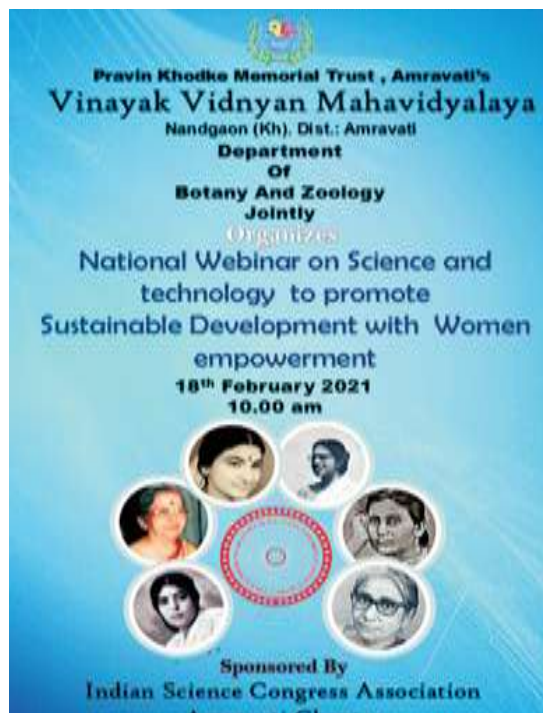




collage of photos captured by participants were collected. Top three winners were announced on the basis of the rules and regulations given by the organizer. all the winners were felicitated by the cash prize and certificate.

Dr. Suchita Khodke

Head, Department of Botany





Department of Zoology

The Department of Zoology has been a pioneer in organizing various student centric, environment friendly activities including webinars, workshops, on biodiversity and also an interactive session with many experts in these fields.

The Department of zoology celebrates 'Wild life Week' from 2nd -8th October by organizing various programs.

For excellence in wildlife conservation, the zoology department acknowledges young conservationists in a unique way. Efforts and work of young students studying in Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati affiliated institutes and colleges by awarding "Aranya Sakha Award".

Subject experts finalised the criteria for selection of the awardee and Jury member's committee of Dr Ramzan Virani, Dr Jayant Wadatkar, Dr Ramesh Chondekar, Dr Mamata Chandrakar scrutinized and finalised the awardee. Among the various applications received by Mr Shantanu Patil as a first ever awardee of Aranya Sakha, he received a memento, a certificate and an honorarium of two thousand rupees to continue his noble work.

The Department of Zoology has also organised the butterfly picture competition. It's a new and innovative way to promote wildlife awareness. The event was blessed by Dr Jayant Wadatkar, an eminent nature conservationist and a butterfly expert.

The winners of the butterfly picture competition were also announced by Dr Pratibha Mahalle madam. Ms Wrutuparno sen from Kolkata Presidency University received the first Prize, while Alisha Sorde, from Gram geeta college Chimur received second prize, Ms Bushra Khan was adjudged as the third Prize winner

World Ozone day was celebrated on 16th September 2020, by the department of zoology. To celebrate the 35 years of ozone layer protection. A photography competition was organised for UG Students. Competition was open for the students throughout India. In all entries were received out of which two winners were selected. The program was all success with a great reach among the students. The entries were called upon by Google form.

The Department of Zoology celebrates the week-long celebration of the 'Birds Week' program. Government of Maharashtra has declared 5th to 12th November 2020 to be celebrated as Birds week to commemorate the Birth anniversary of two great Ornithologists, Dr Maruti Chitampalli, and Dr Salim Ali, an Ornithologist of a Global fame. There have been many myths and facts associated with owls, hence it was more appropriate to start an awareness campaign from this bird. The department thus organized an online talk "into the world of Owls" invited Dr Jayant Wadatkar to deliver a talk on regional and endemic owls Shri Ashish Malokar, Range Forest Officer, Social Forestry, Nandgaon (kh) was the chief guest of the program. We are also





campaigning for awareness about the birds by displaying local bird charts in local schools and colleges.

Department of zoology at Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar took an initiative to create awareness among the students towards the greatness and significance of wetland in human life. An Elocution competition was organised by the department. Nearly 37 participants were actively involved in the competition. The topic of elocution were “Wetlands and its Conservation “ , Importance of wetlands, Role of Wetlands in environmental maintenance and Wetlands and rural development. Among the participants, Ms Akshada dhandare of B.Sc I was adjudged first while kiran banarase was adjudged Second winner.

Department of Botany and Zoology organized a national level webinar on the topic “Science and Technology to Promote Sustainable Development with Women Empowerment”, sponsored by Indian Science Congress Association, Amravati Chapter. The focus of the webinar was to promote science and technology among the students belonging to the rural area.

Dr Anupama Harshal, consultant at IISER, Pune, discussed the topic How to Read Scientific literature. Mrs Nandini Kotharkar, Assistant professor at Fergusson College Pune, head of innovation and incubation centre at Deccan education society. Give list of various entrepreneur opportunities available for the women in her keynote speech

The president of the event was Mrs Sulbha S. Khodke the sitting MLA of Amravati. The webinar was patronised by Dr Vijayalakshmi Saxena, President of Indian Science Congress Association, Kolkata as a chief guest, Dr Alka Bhise, Principal Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya was there. The event was inaugurated by Dr Atul k Bodkhe, JD Patil Sangdulkar Mahavidyalaya, Daryapur. The convenor of the event was Dr Suchita Khodke, head department of Botany.

The Department of Zoology Every year celebrates 20th march as World Sparrow Day by organizing innovative events to make aware of the importance of sparrows. Department this year distributed and hung earthen water containers and pots for birds.

We are also organizing the various certificate courses like Honey bee keeping, ornamental fishery, and warmi-composting to improve the economy of rural students with scientific knowledge.

Dr. Pratibha Mahalle

Head, Department of Zoology





Department of Chemistry

A)"Opportunities in the Field of Chemistry"

On **13.08.2020**, the department of chemistry had organized an online lecture on “**Opportunities in the field of chemistry**” for students pursuing BSc degree (2020-21) and pass out students (2019-20). For this online lecture, Mr. Nilesh S. Padole, Assistant Professor, department of chemistry, Vinayak Vidyan Mahavidyalaya, Nandgaon, Khandeshwar was speaker for this program. He guided the students about the various opportunities available in the field of chemistry. Total **45** students had participated in the program.

B)"Basic Introduction to Softwares in Chemistry"

Department of Chemistry had organised one day workshop on the topic “**Basic Introduction to Softwares in Chemistry**” on dated **29.09.2020**. The guest speaker for the workshop was **Dr. Nitin G. Ghodile, Assistant Professor, Department of Chemistry, Smt. Radhabai Sarda Art, Science and Commerce college Anjangaon Surji**. The workshop was organised for the BSc part III semester V (2020-21) and BSc part III semester VI (2019-20) students. The workshop was conducted via online platform ZOOM app.

Guest speaker Dr. Nitin Ghodile sir had explained the importance of different softwares used in chemistry to draw organic molecules. He had also explained the importance of softwares in research work also. Students also gave a good response to the workshop. Total **45** students had participated in the program.

C)"Laboratory Based Induction Training"

On date 11/12/2020, department of chemistry, Vinayak Vidyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar had organized an online lecture on “**Laboratory based induction training**” for students of B.Sc. Part I Semester I. This program was conducted in two session. In first session **Dr. Kavita P. Kakade**, Assistant Professor, Department of Chemistry had explained the handling and application of various glassware used in the chemistry laboratory on daily basis. In second session **Mr. Nilesh S Padole**, Assistant Professor, Department of Chemistry had explained the handling and safety about the liquid chemicals used in the Chemistry laboratory. Total 25 students had participated in the program.

D)" Intercollegiate e-Poster Competition"

Pravin Khodke Memorial Trust, Vinayak Vidyan Mahavidyalaya Nandgaon Khandeshwar Dist. Amravati, department of Chemistry had organized “**Intercollegiate e-poster competition**” from date 21/02/2021 to 27/02/2021 on the occasion of **National Science Day**. **25** students from **8** different colleges affiliated to **Sant Gadge Baba Amravati University** had participated in this competition.





The topics of the competition were as follows.

1. Periodic Table

2. Apparatus (Glassware) used in the chemistry lab.

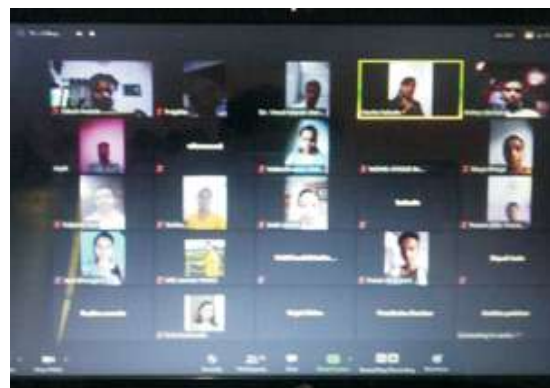
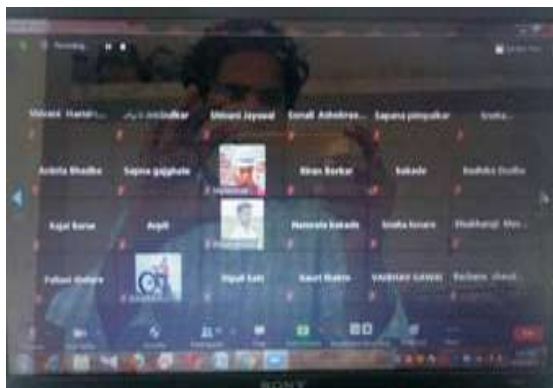
Out of all the participants, **11** posters came on the theme **Periodic Table** while **14** posters came on the theme **Apparatus (Glassware) used in the chemistry lab.**

Top three winners for the competition were as follows

Sr. No	Name of the student	College Name	Class	Rank	Prize Money	Mobile No	Theme
1	Ms. Jayashree Tanker	Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya	BSc II I	600	7820967301	2	
2	Mr. Harshal R. Yawale	Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya	BSc III II	400	9403200905	1	
3	Mr. Sumit M. Jadhao	Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya	BSc II III	200	80801656182		

Mr. Nilesh Padole

Head, Department of Chemistry





Department of Physics

"Sir C. V. Raman Lecture Series" on the occasion of National Science Day



National Science Day was celebrated on 28th February by the Department of Physics, Vinayak Science College, Nandgaon Khandeshwar on the occasion of National Science Day. In this, an online lecture series was organized by the Department of Physics. The inauguration ceremony of this lecture series was held on 22nd February. The chief guest at the inauguration ceremony was Prof. Dr. T.S. Wasnik, Vidyabharati College Amravati was present, the program was inaugurated by the Principal of the College, Dr. Alka Bhise. In his inaugural address, she said that science has been a boon in the progress of human civilization.

At this time, the IQAC coordinator of the college, Dr. Suchita Khodke, Organizing Secretary of the Lecture Series, Dr. Anant Wadatkar, Convener Dr. Prashant Kharat, Co-ordinator Mr. Ajay Ambhore were present. The program was conducted by Dr. Anant Wadatkar and vote of Thanks for the inaugural program presented by Dr. Prashant Kharat.

On the first day of this lecture series, Dr. T. S. Wasnik's lecture began. After that, a total of 17 lectures were organized daily in this series of lectures which lasted for a total of 17 days from 22nd February to 12th March 2021. The lecture series was attended by eminent speakers from various colleges in different districts of





Maharashtra. In it, Dr. T. S. Wasnik, Vidya Bharti College Amravati, Dr. Avinash Dive, R. G. Rathod Science College Murtijapur, Dr. Jitendra Kausaley, Smt. Sushilabai Bharti Science College, Arni, District Yavatmal, Prof. Narendra Thakare, Shri Shivaji Science College Chikhali, District Buldhana, Dr. Pankaj Khirale, Shri Shivaji Science College Amravati, Dr. Ashok Humbe, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad, Dr. D. K. Gaikwad, Science College Dharangaon, District Jalgaon, Dr. Ifra Sheikh, Maulana Azad College. Aurangabad, Dr. Abhijeet Bansod, Dr. Preeti Deshmukh, Dr. Kavita Kakade and Prof. Nilesh Padole Vinayak Science College Nandgaon Khandeshwar, Prof. Rohan Shirsat, Shankarlal Khandelwal College, Akola, Prof. Kalyani Atram, Anand Niketan College, Warora, District Chandrapur, Dr. Naresh Sarkar, Shri Shivaji Science College Amravati, Prof. Preshit Siddhabhatti, Bharat Mahavidyalaya Buldhana, Prof. Dhanshree Kothekar, Shri Mungsaji Maharaj Mahavidyalaya Darvha, District: Yavatmal etc. guided in this lecture series. The lecture series has received spontaneous response from all over the state and students from many colleges in the state have benefited from the lectures. For the success of the program, the organizing secretary of the lecture series, Dr. Anant Wadatkar, Convener Dr. Prashant Kharat, Co-ordinator Mr. Ajay Ambhore, worked tirelessly, as well as for online organizing Dr. Prashant Kharat provided technical assistance.

Dr. Anant Wadatkar

Head, Department of Physics





Department of Mathematics

Seminar on Career Prospects in Mathematics

Vinayak Vidyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar and Smt. Narasamma College of Arts, Commerce and Science, Amravati organized a national seminar on 'Career Prospects in Mathematics' on 30th December 2020 on the occasion of National Mathematics Day. Dr. Bharat Bhosale, Principal, and Professor Sambhajirao Kadam College, Deor, Satara were the keynote speakers of the seminar. The seminar was organized under the guidance of Dr. Alka Bhise, Principal, Vinayak Vigyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar, Dr.Chandanpat, Principal, Narasamma Kala Vanijya Mahavidyalaya, Amravati. The program was moderated by Dr.Priti Deshmukh. The seminar was telecast through Zoom Meeting. 84 students participated in this seminar.

National Mathematics Day Celebration

National Mathematics day was organized in Department of Mathematics, Vinayak Vidyan Mahavidyalaya, Nandgaon Kh. on 22nd Dec 2020 to the birthday of Shri Srinivasa Ramanujan, the great mathematical genius who made exemplary contribution to Mathematics. The Mathematics day was celebrated with objective of creating awareness about importance of mathematics in day to day life situation and also to create students interest in studying the Mathematics.

As part of the celebrations, online quiz programme on the google form platform was organized and conducted by Dr.Priti Deshmukh and Dr. Abhijit Bansod. 54 Students from classes B.Sc.-I, II, III participated in the quiz programme. The programme was enjoyed by the participants and other students.

The ONLINE BRIDGE COURSE of the first year students has organized on Duration 7th October to 17th August 2020

Objectives of the course are:

1. The main objective of the course is to bridge the gap between subjects studied at Pre-university level and subjects they would be studying in graduate level.
2. Bridge courses can be provided supplementary knowledge that can be provided to students to impart basic knowledge in them about the advanced subjects that will be taught to them in the upcoming future.

Dr. Priti Deshmukh

Head, Department of Mathematics

Online Bridge Course





Department of Computer Science

Internet Safer Day Webinar

By keeping in view, 12th Feb 2021 “ Internet Safer Day ” webinar was organized by Department of Computer Science at Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar. The Principal of the college, Honorable Dr. Alka Bhise has given and introductory speech about the webinar and guided the students.

In this webinar 72 students of the college actively participated. This type of webinar is always organized in the college to inculcate the information of technology amongst the students.

The speaker of this webinar was Miss Sukruti Dhagekar, who is a Software Developer at Tata Consultancy Services, Mumbai. She gave information about how to use internet safely and also advised the students to *Think Before Click*.





Department of English

142nd Birth Anniversary Celebration of Sarojini Naidu

Sarojini Naidu's 142nd birth anniversary was celebrated at Vinayak Vidyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar. The program was chaired by Principal of the College Dr. Alka Bhise. The chief guest was Dr. Pratibha Mahalle. The organizer and speaker of the program was Rajiv Tayde, Asst. Professor of English. On this occasion, the speakers shed light on the life of Sarojini Naidu and revealed the intricacies of his poetry. In his presidential address, Dr. Alka Bhise gave innovative information about Sarojini Naidu and her work, family. The program was moderated by Dr. Kavita Kakade. Performed by Subodh Bansod. In addition, a quiz based on the life of Sarojini Naidu was conducted for the students through Google Forms and cash prizes were given to the winners.

Birth Anniversary Celebration of A.P.J. Abdul Kalam as Reading Inspiration Day

Department of English celebrated Dr. Abdul Kalam's Birth Anniversary as Reading Inspiration Day by conducting a program of (Reading for an Hour) the staff members participated in the programme by Reading Library Books for an hour. The program began by the worship of Abdul Kalam's Picture Dr. Pachlore anchored the programme and Asst. Prof. Rajiv Tayde gave vote of thanks. The students joined this activity by online medium & send their photograph while reading.

Dr. Rajiv Tayade

Department of English





मराठी विभाग

◆ मराठी विभागांतर्गत व्याख्यान कार्यक्रमाचे आयोजन

कोविड १९ च्या वर्तमान स्थितीत विद्यार्थी प्रत्यक्ष महाविद्यालयात येऊ शकत नसल्याने विद्यार्थी वर्ग वाचन संस्कृती पासून दुरावू नये याकरिता मराठी विभागात तर्फे 'वाचनाचे वर्तमान' या विषयावर आभासी पद्धतीने व्याख्यान कार्यक्रमाचे आयोजन दिनांक ५ जानेवारी २०२१ रोजी करण्यात आले.

आयोजित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. अलका भिसे मॅडम (प्राचार्य विनायक विज्ञान महाविद्यालय, नांदगाव खंडेश्वर) तर अतिथी म्हणून डॉ. सुचिता खोडके मॅडम (IQAC समन्वयक समन्वयक) उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे प्रमुख वक्ते प्रा. भगवान फाळके, कवी व समीक्षक (वुमेन स्टडी सेंटर, संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती.) हे होते. त्यांच्या विवेचनातून वाचक, विद्यार्थी यांना वाचनाचे तंत्र, पद्धती आणि दृष्टिकोन विकसित होण्यास मोलाची मदत झाली.

सदर व्याख्यान कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. रुपेश फुके (मराठी विभाग) यांनी तर आभार प्रदर्शन प्राध्यापक राजीव तावडे यांनी केले. कार्यक्रमास ६२ विद्यार्थी, तसेच महाविद्यालयीन प्राध्यापक आणि कर्मचारी आभासी पद्धतीने सहभागी होते.

◆ विनायक विज्ञान महाविद्यालय नांदगाव खंडेश्वर येथे

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा (१४ ते २८ जानेवारी २०२१)

अंतर्गत जागर मायबोली मराठीचा कार्यक्रम संपन्न.

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा १४ जानेवारी ते २८ जानेवारी २०२१ अंतर्गत विनायक विज्ञान महाविद्यालय नांदगाव खंडेश्वर, येथे मराठी विभाग द्वारा जागर मायबोली मराठीचा कार्यक्रमाचे उद्घाटन दिनांक २० जानेवारी २०२१ रोजी प्राचार्य डॉक्टर अलका भिसे मॅडम यांच्या हस्ते झाले. यावेळी प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. सुचिता खोडके मॅडम उपस्थित होते. मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा अंतर्गत महाविद्यालयांमध्ये खालील कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. दिनांक २० जानेवारी २०२१ रोजी उद्घाटन आणि विद्यार्थ्यांकरिता शुद्धलेखन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. सदर स्पर्धेत २१ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

दिनांक २१ जानेवारी २०२१ रोजी निबंध स्पर्धा घेण्यात आली. यामध्ये १९ विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदविला.

दिनांक २२ जानेवारी २०२१ रोजी युवा प्रगतशील शेतकरी श्री विकास सरोदे यांचा सत्कार व मुलाखत कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमातून युवा विद्यार्थ्यांना शेतीचे तंत्र व पद्धती विकसित करण्याच्या दृष्टिकोनातून सहाय्य झाले.

दिनांक २३ जानेवारी २०२१ रोजी कथाकथन मार्गदर्शन कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. यावेळी प्रा. रुपेश फुके यांनी विद्यार्थ्यांना कथाकथन कसे करावे याविषयी मार्गदर्शन केले.

दिनांक २४ जानेवारी २०२१ रोजी कविता लेखन स्पर्धा घेण्यात आली. यामध्ये महाविद्यालयीन १७ कवी विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

दिनांक २८ जानेवारी २०२१ रोजी व्याख्यान आणि समारोपीय कार्यक्रम संपन्न झाला. कार्यक्रमाचे वक्ते म्हणून कवी व समीक्षक, डॉ. हेमंत खडके (प्राध्यापक, पदव्युत्तर मराठी विभाग स. गा. बा.अ. वि. अमरावती) यांनी कवितेचा आस्वाद या विषयावर महत्वाचे मार्गदर्शन केले. समारोपीय कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. अलका भिसे यांनी आपल्या मार्गदर्शनात भाषेच्या संवर्धनाने मानवी मूल्ये अधिक प्रगत व सामर्थ्यवान होऊ शकतील. असे मत व्यक्त केले. प्रमुख अतिथी डॉ. सुचिता खोडके मॅडम यांनी विद्यार्थ्यांनी स्वतःच्या उन्नतीसाठी भाषा क्षमता वृद्धिंगत केली पाहिजे असे सांगितले.

सदर कार्यक्रमाला विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. तसेच कार्यक्रमाकरीता महाविद्यालयीन सर्व प्राध्यापक आणि शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांनी सहकार्य केले.

◆ मराठी भाषा गौरव दिनाचे आयोजन

जेष्ठ कवी कुसुमाग्रज यांच्या जन्मदिनानिमित्त मराठी राजभाषा दिन सर्वत्र साजरा केला जातो. याचे औचित्य साधून विनायक विज्ञान महाविद्यालय नांदगाव खंडेश्वर येथे मराठी विभागांतर्गत दिनांक २७ जानेवारी २०२१ रोजी विद्यार्थ्यांचे कवी संमेलन आयोजित करण्यात आले.

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. सुचिता खोडके मॅडम (IQAC





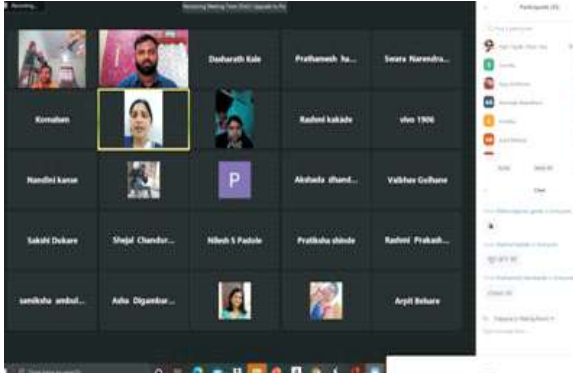
समन्वयक) उपस्थित होते. तर प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. दशरथ काळे सर हे होते. सदर विद्यार्थी कवी संमेलनामध्ये १४ कवी विद्यार्थी सहभागी झाले. ८२ विद्यार्थी आभासी पद्धतीने सहभागी होते. विद्यार्थ्यांनी स्वरचित कवितांचे उत्कृष्ट सादरीकरण केले. या प्रसंगी बोलताना डॉ. सुचिता खोडके. मॅडम यांनी आजच्या स्पर्धेच्या युगात विद्यार्थी हा फक्त परीक्षार्थी न राहाता ज्ञानार्थी झाला पाहिजे.

विद्यार्थ्यांच्या मराठी भाषा विषयक ज्ञानात समृद्धता यावी आणि वाङ्मयीन साहित्य अभिरुची वृद्धिंगत व्हावी. याकरीता अशा प्रकारचे उपक्रम होणे गरजेचे आहे असे सांगितले.

कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. रुपेश फुके यांनी तर आभार प्रदर्शन डॉ. कविता काकडे यांनी केले. कार्यक्रमाला महाविद्यालयीन प्राध्यापक, कर्मचारी तसेच विद्यार्थी आभासी पद्धतीने उपस्थित होते.

प्रा. रुपेश फुके

मराठी विभाग





शारीरिक शिक्षण विभाग

शारीरिक शिक्षण विभाग विनायक विज्ञान महाविद्यालय, नांदगाव खेडेश्वर तर्फे पुढील कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते. गतवर्षी पासून कोरोना संकट सर्व जगामध्ये पसरलेले आहे. या परिस्थितीमध्ये महाविद्यालयातील शारीरिक शिक्षण विभागाने विद्यार्थ्यांचा एक व्हाट्सअप ग्रुप तयार केला आणि त्या ग्रुप मध्ये विद्यार्थ्यांना विविध खेळाडूंची, विविध खेळांची, त्यांच्या मैदानांची माहिती देण्यात आली. कोरोना काळात योग व प्राणायामचे महत्त्व अधिकाधिक वाढले. या गोष्टींचं महत्त्व लक्षात घेता शारीरिक शिक्षण विभागाने वारंवार विद्यार्थ्यांना प्राणायाम, योगासनाचे महत्त्व पटवून देणारे व्हिडिओज व चार्ट यामार्फत माहिती दिली.

प्रविण खोडके मेमोरियल ट्रस्ट द्वारा संचालित विनायक विज्ञान महाविद्यालय नांदगाव खंडेश्वर येथील शारीरिक शिक्षण विभाग तसेच नेहरू युवा केंद्र अमरावती यांच्या संयुक्त विद्यमानाने जागतिक योगदिनाच्या पूर्वसंध्येला एकदिवसीय राष्ट्रीय ऑनलाईन कार्यशाळेचे आयोजन दिनांक २० जून २०२१ रोजी करण्यात आले होते. कार्यशाळेचा विषय 'योगा आरोग्याचा आणि समृद्ध जीवनाचा राजमार्ग' हा होता. या कार्यशाळेकरीता प्रमुख वक्ते म्हणून डॉ. देवानंद सोनार संचालक योगा अँड नॅचरोपॅथी एम. जे. कॉलेज जळगाव हे लाभले होते. तसेच या कार्यक्रमाकरिता दुसरे वक्ते म्हणून श्री. संदीप पैयम योग प्रशिक्षक न्यू होरिझॉन गुरुकुल, बंगलोर हे लाभले होते. या कार्यक्रमाकरिता अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अलका भिसे उपस्थित होत्या. तसेच महाविद्यालयाच्या IQAC समन्वयक डॉ. सुचिता खोडके उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाचे आयोजन झूम प्लॅटफॉर्मवर ऑनलाईन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाला विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला.

प्रविण खोडके मेमोरियल ट्रस्ट द्वारा संचालित विनायक विज्ञान महाविद्यालय नांदगाव खंडेश्वर येथील शारीरिक शिक्षण विभागाने महाराष्ट्र पोलीसद्वारा आयोजित ७२ व्या प्रजासत्ताक दिनानिमित्त आयोजित ग्रीन रन या धावण्याच्या स्पर्धेमध्ये महाविद्यालयाच्या ११ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. ७२ व्या प्रजासत्ताक दिनाचे औचित्य साधून पोलीस विभागाद्वारे धावण्याची व सायकलिंग स्पर्धेचे आयोजन दिनांक २४ जानेवारी २०२१ रोजी करण्यात आले होते. या स्पर्धेकरिता ५ किमी, १० किमी, २१ किमी, ४२ मी, ७२ किमी धावण्याची स्पर्धा व सायकलिंग स्पर्धा ७२ किमी व १७२ किमी आयोजित करण्यात आली होती. या स्पर्धेमध्ये विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग घेतला. या कार्यक्रमाला महाविद्यालयातर्फे शारीरिक शिक्षण विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ. श्याम दळवी यांनी आयोजनामध्ये सहभाग नोंदविला तसेच या स्पर्धेमध्ये पंच म्हणून सुद्धा काम पाहिले.

प्रविण खोडके मेमोरियल ट्रस्ट द्वारा संचालित विनायक विज्ञान महाविद्यालयाच्या शारीरिक शिक्षण विभागाद्वारे मागील सत्रात जिल्हा क्रीडा कार्यालयामध्ये दोन प्रस्ताव सादर करण्यात आले होते. त्यात व्यायाम शाळा साहित्य व क्रीडा साहित्य हे या महाविद्यालयाला मिळाले. या साहित्याचा विद्यार्थ्यांना निश्चितच उपयोग होईल. चालू सत्रामध्ये अद्ययावत व्यायाम शाळेची उभारणी करणे तसेच बार्सेटबॉलचे क्रीडांगण तयार करण्याकरता व्यवस्थापनाची मंजूरी मिळाली. महाविद्यालयाच्या प्राचार्य डॉ. अलका भिसे आणि महाविद्यालयाचे व्यवस्थापन यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन व सहकार्यामुळे शारीरिक शिक्षण विभागाची योग्य दिशेने वाटचाल सुरू आहे.

डॉ. श्याम दळवी

संचालक शारीरिक शिक्षण विभाग





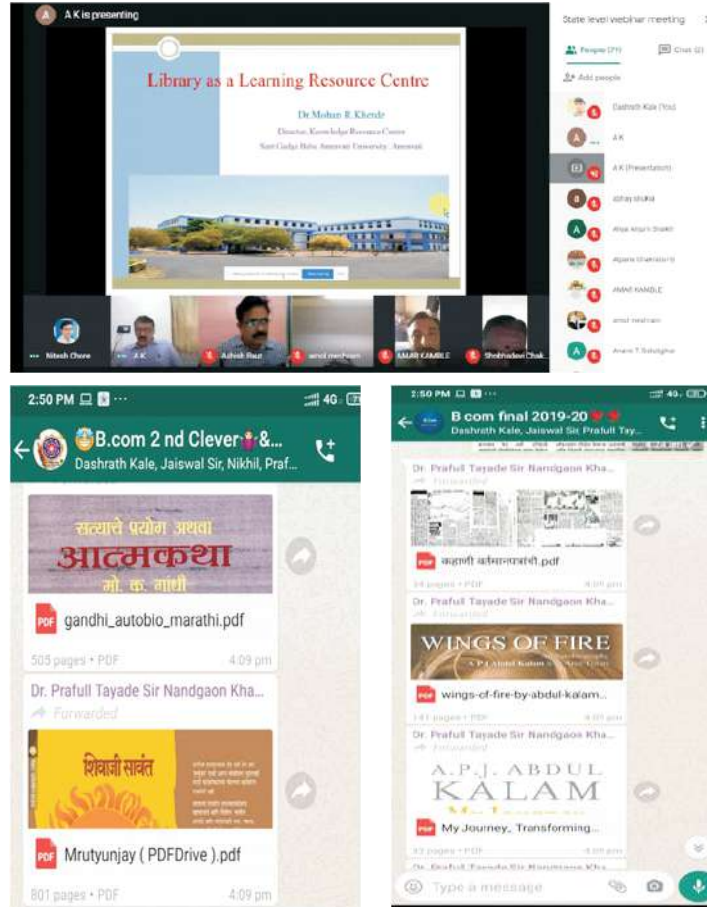
ग्रंथालय अहवाल

राज्यस्तरीय वेबिनार

विनायक विज्ञान महाविद्यालय येथील ग्रंथालय विभाग शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये ग्रंथालय विभागाने विद्यार्थ्यांकरिता वेबिनार आणि वाचन प्रेरणा दिन असे कार्यक्रम online पद्धतीने आयोजित करण्यात आले होते. तसेच ग्रंथालय विभागाने डॉ. एस. आर. रंगनाथन जयंती निमित्त लायब्ररी : 'अ लर्निंग रेसोर्स सेंटर' या विषयावर राज्यस्तरीय वेबिनारचे आयोजन दिनांक १२ ऑगस्ट २०२० रोजी सकाळी ११ वाजता करण्यात आले होते. सदर कार्यक्रमाला प्रमुख वक्ते म्हणून डॉ. मोहन खेरेडे डायरेक्टर, नॉलेज रेसोर्स सेंटर, संत गाडगेबाबा अमरावती यूनिवर्सिटी, अमरावती. तसेच डॉ. आशिष राऊत लायब्ररियन, शिवाजी आर्ट्स कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज अकोला हे होते.

वाचन प्रेरणा दिन

१५ ऑक्टोबर २०२० रोजी ग्रंथालय विभागाच्या वतीने माजी राष्ट्रपती स्व. अब्दुल कलाम यांची जयंती वाचन प्रेरणा दिन म्हणून साजरी करण्यात आली असून या निमित्त विद्यार्थी, प्राध्यापक व वाचकांसाठी इ-बुक (इ - पुस्तके) व्हाट्सअप व ई-मेल द्वारे विद्यार्थ्यांच्या व्हाट्सअप ग्रुपवर पाठविण्यात आले. या काळात आपण आपला जास्तीत जास्त वेळ वाचनात घालवावा. इतरांनाही वाचनाचा आग्रह करावा. पुस्तकामुळे आपले व्यक्तिमत्व चमकत जाते. आपल्या विचारांचा आवाका वाढत जातो म्हणून महाविद्यालयाच्या वतीने काही उत्तम दर्जेदार इ - पुस्तके यात प्रामुख्याने माजी राष्ट्रपती स्व. डॉ अब्दुल कलाम यांच्या जीवन चरित्रावर आधारित विंग ऑफ फायर, A.P.J. ABDUL KALAM MY JOURNEY तसेच मृत्युनंजय, माझे सत्याचे प्रयोग, कहाणी वृत्तपत्राची इत्यादी पुस्तके PDF स्वरूपात विद्यार्थी, प्राध्यापक व वाचकांच्या व्हाट्सअप ग्रुपवर तसेच इमेल द्वारे पाठविण्यात आली होती.



डॉ. नितेश व्हि. चोरे
ग्रंथपाल





वाणिज्य विभाग

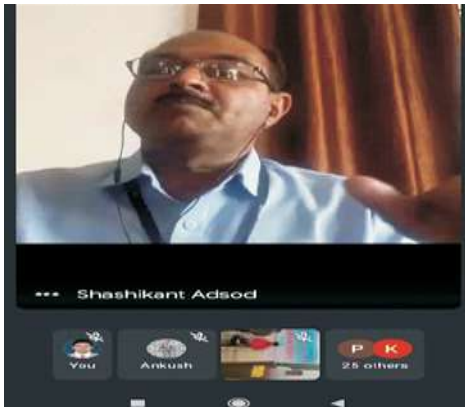
शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये वाणिज्य विभागाद्वारे विविध उपक्रम राबविण्यात आले होते. आजच्या या स्पर्धेच्या युगात टिकून राहण्यासाठी विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास तसेच अभ्यासक्रमासोबतच जागती स्पर्धा व त्यांच्या समोरील आव्हाने यांची विविध कार्यक्रमाच्या माध्यमातून त्यांना जाणीव करून देण्यात आली. कोव्हिड १९ चा प्रादुर्भाव लक्षात घेऊन परंतु प्रत्यक्ष वर्गात बसून घेतले जाणारे शिक्षण ते ऑनलाइन शिक्षण हा एवढा मोठा बदल स्वीकारण्याची मानसिकता आणि क्षमता तसेच कोरोना संसर्गासारख्या भयानक महामारी विषयी विद्यार्थ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण करण्याचे काम सतत वाणिज्य विभागाकडून करण्यात आले आहे. चालू शैक्षणिक वर्षात विद्यार्थ्यांचे नुकसान होऊ नये म्हणून वाणिज्य विभागाने सर्वप्रथम विद्यार्थ्यांना ऑनलाइन शिक्षणाबाबत मार्गदर्शन केले. कोरोनाकाळात शैक्षणिक सत्रे सुरळीत सुरू करण्याबरोबरच मुलांनाही सुरक्षित तसेच या पार्श्वभूमीवर ऑनलाईन शिक्षणावर देखील भर दिला जात आहे

सुरुवातीच्या सत्रामध्ये विभागामार्फत गुगल कलासरूम मध्ये सर्व विषयाचे शैक्षणिक विडिओ अपलोड करण्यात आणि काही वर्ग गुगल मीट किंवा झूमवर घेतले जात होते. वाणिज्य विभागा मार्फत एक ते दहा ऑगस्ट दरम्यान ऑनलाइन डिजिटल मार्केटिंग या विषयावर सर्टिफिकेट कोर्स घेण्यात आला. या सर्टिफिकेट कोर्ससाठी विविध तज्ज्ञाकडून मार्गदर्शन करण्यात आले. यासाठी <https://sites.google.com/view/drdrvkale/home> या साईटच्या मध्यमातून कोर्स पूर्ण करण्यात आले. तसेच या शैक्षणिक वर्षामध्ये २ अतिथी व्याख्याने घेण्यात आली.

विभागाकडे चांगल्या शिक्षकांची परंपरा आहे जे विद्यार्थ्यांपर्यंत मदतीचा हात देण्यासाठी नेहमीच तयार असतात. विभाग नियमित विद्यार्थ्यांचे सेमिनार, ग्रुप डिस्कशन वॉल पोस्टर्स आणि औद्योगिक भेट आयोजित करतो. औद्योगिक सहल व्यतिरिक्त सर्व कार्यक्रम/ एंक्टिव्हिटी ऑनलाइन घेण्यात आल्या. अतिथी व्याख्यानांची व्यवस्था करून रोजगार आणि स्वरोजगार संधीच्या प्रोत्साहनासाठी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. यावर्षी देखील सर्व ऑनलाईन असतानासुद्धा वाणिज्य विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी उत्तम निकालाची परंपरा कायम ठेवली.

डॉ. प्रफुल्ल तायडे

वाणिज्य विभाग प्रमुख





राष्ट्रीय सेवा योजना



१) मारक वाटप व जनजागृती पदयात्रा

दिनांक १६ सप्टेंबर २०२० रोजी नांदगाव शहरात जनजागृती व्हावी, या उद्देशाने विद्यार्थी व प्राध्यापक वृंद यांनी पदयात्रा काढून त्यामध्ये मारक चे वाटप करण्यात आले. दुकानदार, हात गाडी, बँक, फेरीवाले, यांना मार्गदर्शन करून सूचना फलक सुद्धा वाटण्यात आले. पदयात्रेच्या उद्घाटन प्रसंगी डॉ. प्रणीती देशमुख आरोग्य विभाग नांदगाव खंडेश्वर यांनी कोरोना वर कशी मात करावी. कोरोना कालावधीत काय करावे, काय करू नये त्याच्याबाबत सखोल मार्गदर्शन केले.

२) म.गांधी जयंती व लाल बहादूर शास्त्री जयंती

दिनांक २ ऑक्टोबर २०२० रोजी महात्मा गांधी जयंती व लाल बहादूर शास्त्री जयंती निमित्त महाविद्यालयात निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. निबंधाचे विषय 'गांधीजींचे तत्वज्ञान', 'महात्मा गांधीजी साहित्य', 'महात्मा गांधीजीचे आंतरराष्ट्रीय प्रतिष्ठा', 'महात्मा गांधीजीचे भारतासाठी योगदान' असे विविध विषय होते. विद्यार्थ्यांनी आभासी पद्धतीने निबंध स्पर्धेत भाग घेतला. निबंधाचे परीक्षण करून विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र देण्यात आली.

३) सरदार वल्लभाई पटेल जयंती

दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२० रोजी सरदार वल्लभाई पटेल जयंती आभासी पद्धतीने साजरी करण्यात आली. या कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुणे म्हणून प्राध्यापक रुपेश फुके मराठी विभाग हे उपस्थित होते. प्राध्यापक रुपेश फुके यांनी सरदार वल्लभाई पटेल यांच्या स्वतंत्रपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर भारतात योगदान कसे केले, यावर सखोल मार्गदर्शन केले.

४) जागतिक एड्स दिन

दिनांक १ डिसेंबर २०२० रोजी महाविद्यालयात जागतिक एड्स दिनाचे औचित्य साधून डॉ. हेमंत देशमुख, बाल रोग तज्ञ यांनी विद्यार्थ्यांना एड्स या विषयी माहिती दिली. यामध्ये एड्स कसा होतो, कशामुळे होतो, कशामुळे होत नाही. काय खबरदारी घ्यावी. रुग्णांना कशाप्रकारे मदत करावी याबाबत मार्गदर्शन केले. तसेच विद्यार्थ्यांसोबत प्रश्न उत्तर पद्धतीने संवाद साधला.

५) रक्तदान शिबिर

दिनांक १६ डिसेंबर २०२० रोजी कोरोना महामारी च्या काळात रक्ताचा तुटवडा जाणवत आहे हे जाणून महाविद्यालयाने राष्ट्रीय सेवा योजना व शारीरिक शिक्षण विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमानाने रक्तदान शिबिराचे आयोजन केले. रक्त संकलनासाठी डॉक्टर पंजाबराव देशमुख रक्तपेढीचे सहकार्य घेवून योगिनी मंगल कार्यालय येथे शिबिर घेण्यात आले. यामध्ये ३३ एकक रक्त संकलन झाले. महाविद्यालयाचे सन्माननीय प्राचार्य डॉ. अलका अनंत भिसे यांनी तसेच खट-उ समन्वयक वनस्पतीशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ. सुचिता खोडके यांनी उपक्रमाचे कौतुक केले.

६) सावित्रीबाई फुले जयंती

३ जानेवारी २०२० रोजी स्त्री शिक्षणाची कास धरणाऱ्या सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त 'मी सावित्री बोलते' हा कार्यक्रम महाविद्यालयात आभासी पद्धतीने घेण्यात आला. यामध्ये महाविद्यालयातील विद्यार्थिनींनी सावित्रीबाईंची वेशभूषा धारण करून सावित्री बाईंचे जीवन चरित्र रेखाटले. प्राचार्य डॉ. अलका अनंत भिसे यांनी विद्यार्थिनींचे कौतुक केले.

७) राष्ट्रमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद जयंती

दिनांक १२ जानेवारी २०२१ रोजी युवा दिनाचे औचित्य साधून 'तरुण आहे तरी कुठे?' हा विषय मुख्यस्थानी ठेवून कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. प्रा. राजेश मिरगे सर यांनी तरुणांची कर्तव्य, निष्ठा, विचार या जोरावर परिवर्तन कसे निर्माण करावे व तरुणांची कर्तव्य व शिक्षणासोबत आपला परिसर समाज व राष्ट्रनिर्मितीसाठी कसे पुढे जावे याबाबत मार्गदर्शन केले.





८) नेताजी सुभाष चंद्र बोस जयंती

२३ जानेवारी २०२१ रोजी नेताजी सुभाष चंद्र बोस यांच्या १२५ व्या जयंतीनिमित्त कार्यक्रम घेण्यात आला यामध्ये IQAC समन्वयक तसेच वनस्पती शास्त्र विभाग प्रमुख डॉ. सुचिता खोडके मॅडम यांनी सुभाष चंद्र बोस यांच्या जीवनातील विविध पैलूवर प्रकाश टाकला .तसेच भारतीय स्वातंत्र्यासाठी केलेल्या कार्याची ओळख करून दिली.

९) आजादी का अमृत महोत्सव

भारतीय स्वातंत्र्याची ७५ वर्षे पूर्ण होत आहेत यानिमित्ताने आजादी का अमृत महोत्सव साजरा करण्यात येत आहे त्याअंतर्गत महाविद्यालयात विविध व्याख्याने ,निबंध स्पर्धा ,व्याख्यानमाला चे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये प्रामुख्याने सहयोगी प्रा. डॉ. सुरेंद्र दिघे ये यांनी न माहित असलेल्या स्वातंत्र्यसैनिकांच्या कार्याची माहिती दिली तसेच त्यांचे कामगिरीचे वर्णन सुद्धा उद्घाटन प्रसंगी केले.

राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाने निबंध स्पर्धेचे आयोजन सुद्धा केले. निबंध स्पर्धेचा विषय 'स्वातंत्र्य लढ्यातील स्त्रीयांचे योगदान' हा होता. प्राध्यापक डॉ.कविता काकडे रा.से.यो. महिला कार्यक्रम अधिकारी तसेच मराठी विभाग प्राध्यापक रुपेश फुके यांनी निबंध स्पर्धेचे परीक्षण केले. प्राविण्य प्राप्त विद्यार्थ्यांना रोख स्वरूपात बक्षीस देण्यात आले तसेच सर्व विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र सुद्धा देण्यात आले प्रा. रुपेश फुके मराठी विभाग यांनी विद्यार्थ्यांसाठी स्वातंत्र्य सैनिकांच्या जीवनावर व्याख्यानमालेचे आयोजन केले. यामध्ये महाविद्यालयातील अनेक विद्यार्थ्यांनी आभासी पद्धतीने स्वातंत्र्य सैनिकांचे महती विद्यार्थ्यांना पटवून दिली.

डॉ. निशांत जयस्वाल

राष्ट्रीय सेवा योजना
कार्यक्रम अधिकारी





Green Army Club

Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon (kh) fulfil its responsibility towards Mother nature through its extension unit Named “ Green Army Club” . The club is supervised by department of Botany and Zoology. The executive Council and Executive members of the club are selected by the supervising faculty members based on the overall performance of the students in the environmental activities carried out by the club throughout the year. The presidentship of the club is bestowed to the final year student and Vice Presidentship is given to either final or second year student. The executive members are selected from all three years.

The club has been taking pioneer steps in creating an eco-friendly atmosphere at the taluqa level through their various activities.

Paryavaran Purak Ganesh Visarjan 31 August 2020

The Department of Zoology have MoU with WECS a N.G.O working in the field of Nature conservation. The Green Army club thus organised a talk on Eco Friendly Ganesh Idol Immersion Process” Paryavarn Purak Ganesh Visrajan “on 31 August 2020 .Dr Jayant Wadatkar , gave an online lecture on the bad effects of unorganised idol immersion. He gave practical solution for idol immersion and enlightened the participants.

National Energy Conservation Day 14 December 2020

Every year 14th December is celebrated as “National Energy Conservation Day” Throughout India. The idea behind the celebration is that people should be made aware towards conservation of energy like electricity and non-renewable energy resources. Green army Club celebrated the “National Energy Conservation Day” by organising drawing competition for the students of UG and PG classes. The judging of the entries were carried out by few professional artist from Amravati, and final result were given. Ms Nandini Kanse of B.Sc Maths Group, from Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya grabed the first prize, Ms Kiran Kamble stood second , while the third Prize was given to Lokesh Marotkar. The consolation prize was declared for Ms Vaishnavi Wakhare , from Arts and Commerce College , Warvat Bakal, Shegaon.

Tulsi (Ocimum Sanctum) Sapling distribution 16 December 2020

A Blood Donation camp was organised by Department of Physical education and NSS. To felicitate the blood donors, the green Army club decide to give away the Tulsi Sapling to the Donors to mark their kindness and generous attitude. The event was conducted on 16th December 2020 where large number of blood donors were gifted tulsi sapling by the hands of Principal Dr Alka Bhise and IQAC coordinator Dr Suchita Khodke.

Green Signature and Green Oath Drive: Green Army Clubs Initiative to mark “ Mazhi Vasundhara Mitra “Program. 26th January 2021

“Maazhi Vasundhara Mitra” an initiative by Gov. of Maharashtra to spread awareness among the citizen has been widely popularised among the young generation. Taking this as a motivation, the Green Army Club of Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon (kh) organised a Green Signature event along with Green Oath on





involve the common citizens from rural area, as most of the population in India resides in villages. The event was organised at the Bust Stop Square at Nandgaon (kh). This event was blessed by C.E.O Dr Minaxi Yadav as the chief guest, she appreciated the initiative of green army club and also took a keen interest in other activities that green army club engages.

Eco Friendly Holi Colors 24 March 2021

Holi the festival of color is celebrated widely in India , but the use of chemical colors make the festival a terrifying experience for many. An eco-friendly alternative was given by the club and a workshop to prepare the holi colors from natural product was successfully done. Under the expert supervision and guidance of Dr Suchita Khodke , the workshop was conducted Online and many new methods were discuss to create a eco friendly , zero toxic and natural holi colors.A consistant and honest approach towards the betterment of nature around has started to yield a fruits , and people look upon the club with a sense of respect.Many more activities have been planned

World Earth Day “I Restore Our Earth Competition” 22nd April 2021

On the occasion of World Earth Day,Green Army Club and IQAC of Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar , jointly organize Intercollegiate Competition on” I Restore Our Earth”. In this competition students shared their innovative idea in not more than 500 words,on the burning issues such as eradication of plastic, greenhouse gases, pollutants of water and air, to avoid excessive usage of electricity.Ideas were innovative First three excellent ideas were awarded by cash prizes and certificate.

Green Army Club Celebrates World Environment Day 5th June 2021

World Environment Day which is celebrated every year on 5th June, remains a big day for all nature lovers. The Pandemic of this year have made it more special because the message which was consistently conveyed by environmental activist for conservation of nature and prevention of unprecedented use of resources was this time conveyed by Nature itself. The lack of availability of oxygen cylinder have taught all the ignorant mind the power and greatness of the Mother Nature .The Green Talk of Shri Yadav Tarte Patil was hence organised to motivate the citizens towards planting the trees and creating a green environment in rural and Urban area. Also this year the green army club organised “Bijaropan” Competition. Here the participates are expected to collect wild seeds and plant them, they will be judged after one month when the seed germinate. Dr Alka Bhise, Principal of Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, was president of the event

Dr. Gajendrasing Pachlore

Supervisor





Alumni Meet

A virtual alumni meet was organized on Sunday 6th June 2021 at Vinayak Vidyan Mahavidyalaya Nandgaon Khandeshwar, Amravati. Due to the ongoing Corona crisis and the regulations issued by the government, it was not possible to hold the students' alumni meet in person, hence by adopting the virtual method the event was successfully hosted by using Google Meet platform. Many students came together on the occasion of the meet by virtual method even though they were at different places.

Mr. Vishal Dange, President of the Alumni Association, graced the occasion as the Chief Guest. The introductory speech of the program was given by Dr. Prafullakumar Tayde. In his speech all the alumni were welcomed at the beginning of the meet then he highlighted the contribution and role of alumni in the development of the college and wished the alumni a successful future. The alumni meet was presided over by the Principal of the college, respected Dr. Alka Bhise madam. In her speech she said that one of the important stakeholders of the organization is the alumni. The prestige of the college is reflected in the social contributions made by those who studied at that college and later on she appealed to strengthen the alumni team. She also added that, the progress made in the life of the student should be kept informed to the college, because this matter is a matter of pride for the college. The program was then followed by the speech of the IQAC coordinator and head of the Botany department, Dr. Suchita Khodke madam. In her speech she said that a student can never be an alumnus, because everyone keeps learning something throughout the life.

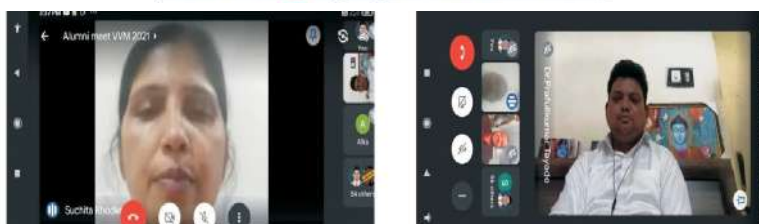
Many of the students who studied in this college, today are working in the fields of industry, education, culture and society and they have made a different impression in their work. Although they have achieved success in life while working in different fields, many alumni have expressed the feeling that they have college values behind them regarding their success.

Alumni chatted on various topics and shared old memories like college fun, group study, teachers' reluctance on students, sports competitions, teachers' punishments, reunions and the variety of cultural events. This alumni meet was anchored by Prof. Rupesh Fuke and the vote of thanks was conducted by Dr. Kavita Kakade. Special consultation is given by Prof. Ajay Ambhore for the successful completion of Alumni Meet.



Dr. Prafullakumar Tayde

Co-ordinator





Women Cell

On the occasion of Navratri on 23rd October-2020 women cell organised “Workshop on Personal Grooming and Social Etiquettes”. This workshop was guided by Ms. Neeta Adhau, Director, Innovative Minds School of Excellence. There were 102 participants present for this workshop. Link: https://youtu.be/E_Tj6cE2tLs

Women cell celebrated International Women’s Day on 8th March-2020 with the theme that “The role of Women in Conservation and Sustainability” by organising Rendezvous with Dr. Prachi Mehta, senior Scientist and Conservationist on online platform. This program was sponsored by Indian Science Congress Association, Amravati Chapter. This program had 61 participants. Link: <https://youtu.be/bpG4jS0PixI>

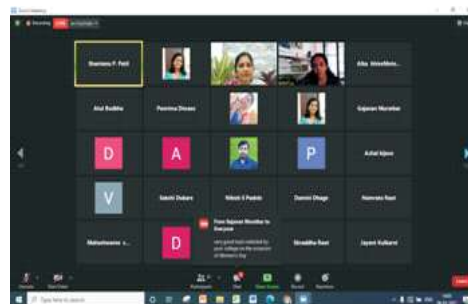
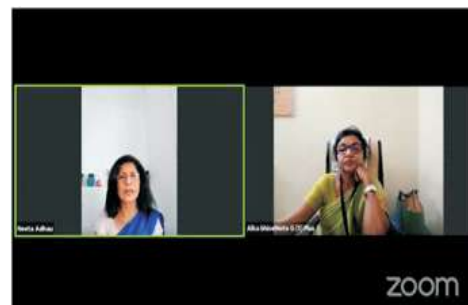
The Online Elocution Competition on *The Importance of Women Education for the Progress of Nation* was organized on 4th- January 2021 on the occasion of birth anniversary of Krantijyoti Savitribai Phule by the Women’s Cell.

“Workshop on Personal Grooming and Social Etiquettes”

Valuable guidance by Ms. Neeta Adhau, Director, Innovative Minds School of Excellence
Rendezvous with Dr. Prachi Mehta, Senior Scientist and Conservationist

Dr. Suchita Khodke

Co-ordinator





National Cadet Corps (NCC)

NCC stands for National Cadet Corps that provides basic training to the students of schools and colleges for different wings Army, Navy and Air Force. It aims to groom students into disciplined and patriotic citizens. NCC unit of 10 cadets Boys Units raised in the Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar, Amravati since academic year 2020-21 under 3 Maharashtra Signal Company, NCC, Amravati taking initiative by the Ex-NCC cadet SUO Dr. Prashant B. Kharat, NCC coordinator and Assistant Professor in Physics, Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar, Amravati with the help of Lt. Dr. Nitin H. Bansod, NCC Officer and Professor in Chemistry, Shivaji Science College, Amravati.

Our mission as a teacher is to inculcate good will, respect, cooperation and trust among the students through quality education, which is essential for success in life. So far, Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya has successfully served the rapidly developing society in an ever changing world. In future we will continue to mature young talents of NCC to serve the Indian society. Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya has always been a centre of excellence in the field of academic, and other co-curricular activities. Many international scholars, academicians, players, singers, dancers, civil meritorious personalities legacy of Vinayak Mahavidyalaya, they illustrious continuum. We our cadets and hope that and also bring laurels to Mahavidyalaya.

NCC cadets are participate in a host of including Mountain Trekking, Parasailing, Kayaking, Camel safari and enhance their

Various NCC Camps are held such as Combined Annual Training Camp (CATC), Basic Leadership Camp (BLC) Pre-Republic Day Camp (PRDC), Advanced Leadership Camp (ALC), Course at Himalayan mountaineering institute Darjeeling, Para Troopers Camp (PTC), National Integration Camp (NIC), Army Attachment, Republic Day Camp (RDC), Hiking and Trekking Camp, Thalsainik camp (TSC).

The main Focus of NCC is on instilling discipline in the souls of the cadets, besides fostering healthy competition for the ranks, while keeping the greater interest of the nation in mind to create prospective officers for the Armed Forces. The National Cadet Corps is the only organization of its kind, which imparts Leadership, Discipline, Integration, Adventure, Military, Physical and Community Development training to over 15 lakhs youth of the country.

In the academic year 2020-21 due to COVID-19 pandemic various limitations are becomes hurdles to



journalists, theatre actors, servants and other such are part of the glorious Vidnyan Mahavidyalaya. join Vinayak Vidnyan become a new link in this wish a very bright future to they will serve the nation Vinayak Vidnyan

given the opportunity to adventure activities Treks and Expeditions, Sailing, Scuba Diving, to hone leadership skills character qualities.





performing activities to the NCC cadets COVID-19 precautions and safety measures. Cadets has performed various activities some activities mentioned below,

1. COVID-19 Awareness Campaign in Nandgaon Khandeshwar.
2. COVID-19 Mask Distribution.
3. Blood Donation in the peak time of COVID-19.
4. Awareness on Cleanliness drive.
5. Celebration of Independence day.
6. Tree Plantation
7. Celebration of Republic day

Ex NCC -SUO Dr. Prashant B. Kharat

NCC Co-ordinator and Assistant Professor in Physics





कोरोनाच्या व्यथा



श्री. हेमंत ठाकरे

पोलिस निरीक्षक,
नांदगाव खंडेश्वर, जि. अमरावती

कोविड १९ च्या प्रादुर्भावामुळे माझ्या तालुक्यातील लोकांमधील भीतीदायक वातावरण कमी करून त्यांना घरात राहण्यासाठी प्रेरित करण्याची मोठी जबाबदारी पोलिस प्रशासनावर आलेली होती. तालुक्याचे ठिकाण असल्यामुळे सतत आसपासच्या गावकरी वरदळ होत होती आणि सुरवातीच्या काळात लोकांना परिस्थितीला गांभीर्याने घेतले नाही त्यामुळे पोलिस प्रशासनावर अतिरिक्त भर आलेला होता, परंतु आपली जबाबदारी चे भान ठेऊन कर्मचाऱ्यांनी दिवस रात्र तालुक्यातील शिरस्तमय वातावरण अबादीत ठेवले. माझ्या सहयोगी पोलिस मित्रांनी आपल्या जिवाची पर्वा न करता ज्याठिकाणी सर्व समाज घरात सुरक्षित बसलेला होता त्यावेळेस पोलिस रस्त्यावर जीव मुठीत घेऊन आपले कार्य प्रामाणिकपणे पूर्ण करित होते. यावेळेस आमच्यासाठी समाज हे आमचे कुटुंब झाले असून त्यांचे रक्षण करणे हेच आमचे ध्येय होते.



श्री. विजय वसंत पोळके

कोरोनाग्रस्त नागरिक
नांदगाव खंडेश्वर, जि. अमरावती

कोरोना हा शब्द जरी कानावर पडला तरी अंगावर काटा उभा राहतो अतिशय भीतीदायक परिस्थितीचा सामना आम्हा पोखडे कुटुंबाला करावा लागला परंतु या सामन्यात आमचा पाठीचा कणा माझे बाबा वसंतराव पोखळे मात्र आमच्यापासून कायमचे दूर गेलेत ते कधी न परतण्यासाठी. देवाने आमच्या कुटुंबाची सत्व परिक्षा या काळात घेतली या काळात मी आणि माझे संपूर्ण कुटुंब कोरोनाच्या विळख्यात सापडलो होतो. आमचा सर्वांचा जीवन मरणाचा संघर्ष सुरु होता आणि त्यापरिस्थितीत ज्यांना मी माझे रनेही समजत होतो त्यांनी मात्र आमच्या कुटुंबाकडे पाठ फिरविली. माझ्या माझे मंडप डेकोरेशन चा व्यवसाय आहे आणि मी नेहमीच लोकांच्या सुख दुःखात माझी माझी सेवा त्यांना देत असतो. मी कोरोना सारख्या काळातही लोकांना सातत्याने कुठलेही व्यक्तीकत स्वार्थ न ठेवता प्रशासनसोबत हात मिळवणी करून सामाजिक जबाबदारी पार पाडली. परंतु त्याची परतफेळ मला मात्र निराशाजनक मिळाली. मी देव चरणी प्रार्थना करतो की अशी परिस्थिती कोणावरही येऊ नये.....



कोरोनाच्या व्यथा



श्री. राजेश काजे

गजानन कलेक्शन
नांदगाव खंडेश्वर, जि. अमरावती

मी नांदगाव खंडेश्वर तालुक्यातील एक कापड विक्रेता असून माझे गजानन कलेक्शन म्णून कापड प्रतिष्ठान मध्यवर्ती ठिकाणी आहे. मी या व्यवसायात गेल्या कित्येक वर्षांपासून व्यवसाय करिता आहे आणि व्यवसाय करित असताना कित्येक चढउतार मी पाहिले आहे परंतु कोरोना सारखे भीतीदायक आणि कष्टदायी परिस्थिती मी माझ्या व्यवसायात पहिली नाही. कोरोना काळात व्यवसाय पुर्णपणे उध्वस्थ झाला असून सध्या रोजी रोट्टी वर त्याचा गंभीर परिणाम झाला आहे. या परिस्थितीतून पुन्हा उभे राहण्याची शक्ति एकवटण्याच्या प्रयत्नात असताना शासनाद्वारा कठीन व विल्लिष्ट प्रतिबंध लावल्यामुळे सध्या जमीनधोरत होण्याची अवरथा निर्माण झालेली आहे. व्यापारी वर्गाचे कंबरडे मोडले आहे. तरीही न खचता स्वताला पुन्हा सिद्ध करण्याचा बालिश प्रयत्न करित आहे.



श्री. भगवान श्यामराव दुर्गे

शेतकरी
मु.पो.मोखड ता.नांदगाव खंडेश्वर,
जि. अमरावती

आम्हा शेतकऱ्यांना कधी आरमानी, तर कधी सुल्लतानी संकटांना तोंड द्यावे लागते. आमचे अवघे आयुष्य संघर्षमयी जीवन जगण्यातच जात आहे. यंदा पिकाची अवरथा चांगली असताना व बाजार समितीत विक्री जारात सुरु असताना कोरोनामुळे लॉकडाउन सुरु झाल्याने आमच्या अडचणीत अधिकच भर पडली. नांदगाव खंडेश्वर तालुक्यातील सर्व शेतकरी शेतमाल काढण्याच्या कामात व्यस्त होते. काहींनी सवंगणी करून ठेवली होती तर काही पीक कापण्याच्या तयारीत होते तर दुसरी कडे बाजार समित्यावरही लॉकडाउनचा परिणाम दिसत असल्याने बाजार समितीतील व्यवहान बंद केल्या गेलेत. त्यामुळे शेतकऱ्यांना शेतमालाची विक्री करता येत नव्हती परीणामी आर्थिक व्यवहार ठप्प झाले व जीवन जगणे फार कठीण होउन बसले.



कोरोनाच्या व्यथा



डॉ. प्रविणा देशमुख

वैद्यकीय अधिकारी

नांदगाव खंडेश्वर, जि. अमरावती

सुरुवातीचा काळ हा माझ्यासाठी कठीण होता मात्र मला माझ्या सहकाऱ्यांकडून मिळालेले सहकार्य आणि गावकरी मंडळीच्या असलेला विश्वासामुळे मनामध्ये नवचैतन्य निर्माण झाले आणि "रुग्ण सेवा हीच डेश्वर सेवा" हा मूलमंत्र प्रत्यक्षात उतरविण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न केला. सुरुवातीच्या काळात आमच्याकडे असलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या हि फार कमी आणि नवीन असल्यामुळे सर्वात प्रथम माझ्यावर माझ्या कर्मचाऱ्यांना सुरक्षित ठेऊन रुग्णांना कोरोना मधून बाहेर काढणे हे तारेवरची कसरत आमच्या वाटेला आली माझ्या कोविड सेंटर वर केवळ नांदगावच नव्हे तर चांदूर रेल्वे आणि धामनगांव रेल्वे या तालुक्याचा अतिरिक्त भार आलेला होता आणि कर्मचारी संख्याबळ मात्र फार कमी होते. तेव्हा गावातील नागरिकांनी स्वता पुढाकार घेऊन माझ्याकडून वैद्यकीय प्राथमिक प्रशिक्षण घेऊन मला अमुल्य सहकार्य केले. आणि आज नांदगाव कोरोना सेंटर हे ग्रामीण भागातील पहिले कोविड सेंटर होऊन ७५ खाटांचे सुसज्ज रुग्णालय म्हणून नावरूपास आले, आतापर्यंत १३०० पेक्षा जास्त रुग्णांचे उपचार नांदगाव कोविड सेंटर मार्फत करण्यात आले.



श्रीकांत पोपळे

बी.कॉम भाग ३

नांदगाव खंडेश्वर, जि. अमरावती

गेल्या मागील दीड ते दोन वर्षांचा काळ हा विद्यार्थ्यांच्या भविष्याशी आंनिश्चितता वाढविण्याचा काळ म्हणून ओळखावा लागेल. माझ्या सारख्या लाखो विद्यार्थ्यांनी मोठ्या आशेने पदवीचे शिक्षण घेत असताना भविष्यातील रोजगाराविषयी मनामध्ये संभ्रमाचे वातावरण निर्माण झालेले आहे. आम्ही आमच्या जीवनविषयी जे स्वप्न पहिले ते आता काळोख्या अंधारात अस्पष्ट झाल्यासारखे वाटत आहे. आधीच आमच्यासारख्या पदवीधारक विद्यार्थ्यांची संख्या दिवसांदिवस वाढीत असून आज त्यांना मात्र रोजगार हा केवळ नावापुरती मर्यादित राहिलेला आहे. माझे माय बाप स्वतःच्या पोटाला चिमटा देऊन आम्हा भावंडांना शिक्षण देत आहे परंतु, या कर्नाच्या महामारीमुळे मात्र शाळा, महाविद्यालय बंद आहेत त्यामुळे प्रत्यक्ष शिक्षणावर खूप विपरीत परिणाम झाल्याचे अनुभवास येते. माझ्या सारख्या गरीब घरातील विद्यार्थींना ऑनलाइन शिक्षणासाठी लागणारे महागडे मोबाइल आणि त्याला चालवण्यासाठी लागणारे इंटरनेट चा खर्च अवाक्याबाहेर असताना मात्र परिस्थितीला सामोरे जाण्याशिवाय पर्याय उरलेला नाही. खर्चाह अर्थाने विद्यार्थी हा शिक्षण म्हणजे काय हेच विसरून जात आहे. पण तरीही अजून मात्र मी हार मनलेली नाही आणि आयुष्यात परत नवीन प्रकाश येईल आणि आमचे स्वप्न साकार होईल ही आशा बाळगत आहे.



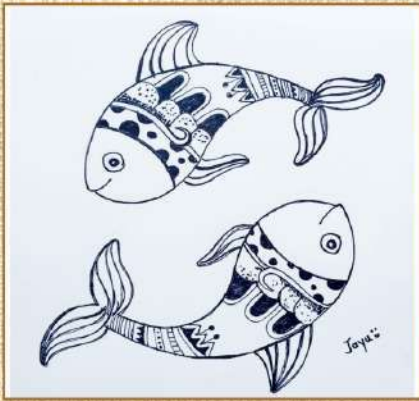
Art Gallery



Paintings & Sketches by - **Ku. Kiran Kambale**
B.Sc. - I

Ku. Sanika Darvatkar
B.Sc. - II

Art Gallery

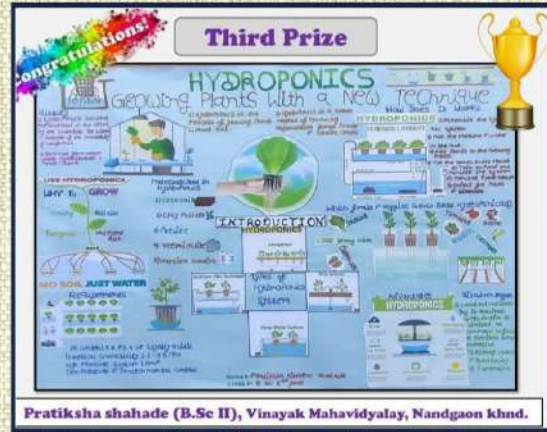


Paintings & Sketches by - **Ku. Jaishree Tankar**
B.Sc. - II

Ku. Kalyani Ambulkar
B.Com. - II

Wild Glory & Aranyasakha

आंतर महाविद्यालयीन पोस्टर स्पर्धा सहभाग व यश



Wild Glory Winners



Herbs
Ms. Puja Ray
(Presidency University, Kolkata)



Herbs
Ms. Prerna Sharma
(St. Bedes college, Navbahar, Shimla)



Herbs
Ms. Nikita Gadbaile
(Mahatma Fule college, Warud)



Shrubs
Mr. Somnakh Kar
(Holicross College)



Shrubs
Ms. Divya Dhage
(Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya)



Climbers
Ms. Nisha Koychade
Insentive
(Bajaj College of Science, Wardha)



Trees
Mr. Nandkishor Dudhe
(Insentive)



Succulent
Mr. Subir Pramanik (Teacher)
(Insentive)
(Bajkul Milani Mahavidyalaya)



Aranyasakha

Mr. Shantanu Patil

Winner of
ARANYA SAKHA
Initiative by Department of
Zoology to Honour young
Conservationist



गोपाला-गोपाला
देवकीनंदन
गोपाला



संत गाडगे बाबांचा दशसूत्री संदेश

भुकेलेल्यांना	- अन्न
तहानलेल्यांना	- पाणी
उघड्यानागड्यांना	- वस्त्र
गरीब मुलामुलींना	- शिक्षणासाठी मदत
बेघरांना	- आसरा
अंध, पंगू, रोगी यांना	- औषधोपचार
बेकरांना	- रोजगार
पशु-पक्षी, मुक्या प्राण्यांना	- अभय
गरीब तरुण -तरुणींचे	- लग्न
दुःखी व निराशांना	- हिंमत



Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya

Tq. Nandgaon Khandeshwar, District : Amravati, (M.S.) College Code : 197

E-mail : vvm197@sgbau.ac.in / Website : www.vinayakmahankh.in Phone : (07221) 222245

Published By : Principal, Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon (Kh.)